د هندوستان پښتانه
مالیر کوټله (ختیځ پنجاب)
صفیه حلیم
۲۰۰۹

۱* د اوبو مزل
۲.*پاچا او ملنګ
۳.* مالیر او کوټله
۴*ګورو او نواب
۵* د ژوندو لاره
۶* نوی ملګری نوی دښمن
۷* نولسمه پېړی
۸* نواب او انګرېز
۹* هغه تللی عظمت
۱۰* د لاهور مالېری

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا اشنا ټکی

جاګیر- ځمکه او کلی

جاګیردار- هغه څوک چی ځمکه او کلی ولری

پرګنه- د ځمکې یوه برخه

خلعت- قیمتی ټوکر نه جوړ اوږد کوټ یا چپن چی د پاچا له خوا به د یو کس د درناوئ لپاره ورکول کیدو

ضلع- ولسوالي

مها –لوئ

راجه- پاچاه یا واکمن

راجپوت- د راجه ځوئ- د هندوستان یوقام چی دمېړانی لپاره نوم لری

سنګ-سنګه........زمری- دا لقب راجپوت قام سړو د خپل پېژندګلوي لپاره کارو-وروسته د سیک مذهب منونکوهم دا لقب غوره کړو

نذر-نذرانه- تحفه یا ډالئ چی د واکمن د خوشالولو لپاره به ورته وړل کېده- مغلو به ورته پېشکش ویېل

ګرو یا ګورو- هغه مشرچی نورو ته لاره ښائ

برهمن- د هندو مذهب لوړه طبقه

بېراګی- د هندو مذهب ملنګ

دیوان-مشر وزیر(وزیر اعظم)

چېلا- غلام یا مرید

کوټله- قلا

سادهو- ملنګ یا فقیر

واېسرائ-په هند کی د برطانوي سلطنت له خوا ټاکل شوی واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه

د صوبه سرحد ځيني خلک کله چی په اباسين جوړ د اټک له پله واوړي نو وايي چې مونږ پنجاب ته ورداخل شو. د تاريخ په پاڼو کې د پنجاب ټکی په لومړي ځل د شپاړلسمې پېړۍ په ورستيو کې د شېرشاه سوري د دور تاريخ ليکونکو وکاروو. له دې وړاندې دا ټوله سيمه د هند په نوم يادېده. د پنجاب نوم دلته بهېدونکو پنځو سيندونو له کبله ورته ورکړی شو- خو په اصل کې دلته شپږ سيندونه دي. د راوي، چناب، بياس، ستلج او د جهېلم نه علاوه د اباسين اوبه هم دلته بهېږي. د هند او پاکستان ترمينځ دا سيمه له اسمانه چې وگورئ نود يوې دايرې غوندې ښکاري .

دهند برخه يې ختيز پنجاب او د پاکستان هغه يې لويديز پنجاب بلل کېږي.د لويديځ پنجاب سرحد د سلېمان هغه غرونه دي چې دبلوچستان او افغانستان نه يې بېلوي.د پنجاب په دې برخه کې تر ټولومهم ښار جهېلم نومېږي چې د هندوستان نامتو واکمن شېرشاه په کې د روهتاس کلا جوړه کړه. هغه وخت ټېکسلا او کوهستان په پنجاب کې شامل نه ووبلکه دا د افغانستان خاوره گڼل کېدل.

د ختيځ پنجاب سرحد د جمناسيند دی.او پدې کې لوديانه،جالندهر او دپټيالې ښارونه دي. جنوب ختيځ کې د ډيلي او حصار ښارونه دي چې پخوا د اگرې د حکومت برخه وو.خو د ۱۸۵۷م کال نه وروسته انگرېزانو په پنجاب کې شامل کړل. د پنجاب شمالي سرحد د اباسين او د ستلج سيندونه دي چې د بهاول پور او د راجهستان (راجپوتانه)نه يې بېلوي.دلته ددې لرغونی ښار ملتان نومېږي. ددې نه علاوه دېپال پور (پاکپتن)هم لرغونی تاريخ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انگرېزانو په هند کې د اوسني صوبه سرحد سيمه هم په پنجاب پورې تړلې وه. په ۱۹۴۷ م کې د پاکستان په جوړېدو پنجاب په دوو برخو وويشل شو.د هند پنجاب بيا هم دومره پراخه مځکه لرله چې حکومت په ۱۹۶۶م کې بيا په دوو نورو برخو وويشلو.د يوه نوم هريانه او مرکز يې چندي گړ شو. دويم پنجاب په خپل نوم پاته شواو مرکز يې امرتسر وټاکل شو. دهندي پنجاب د شمال ځينې نورې برخې د هيماچل پردېش په ايالت کې شامل کړی شوی.ددې نه اندازه کېږي چې ددې لويې ځمکې انتظام او اداره څومره گران کار دی.

په هندوستان کې ددې ټولو سيمو په گډون دلته دخلکو شمېره دټولو نفوسو ابله ۲.۵ فيصده کېږي.يعني په هند کې پنجابيان په اقليت کې دي.خو ځمکې يې ټول هند ته د غنمو ۲۲% او د وريژو ۱۰% حاصل ورکوي. له دې پرته په ټول هند کې د پيو(شېدو) او له هغې جوړو شيانو دريمه برخه له پنجابه ترلاسه کېږي. د پاکستان په پنجاب کې د پنجابي وگړو شمېره د نورو ټولو په پرتله زياته ده. يعني د پاکستان د خلکو ۴۴,۵ % په پنجاب کې اوسېږي.او ددغې ځمکې ټول حاصل ۸۰ فيصده غنم پيدا کوي. په ۱۸۹۱ م کې انگريزانو دپنجاب دځمکې کچ يو لک څلور څلوېښت زره څلور سوه او شپږ دېرش زره مربع ميله ښودلو.او دلته هغه وخت پنځه ويشت لکه يو شپېته زره نهه سوه او شپږ پنځوسو کسانو ژوند کاوو.

په دې خاوره اوسېدونکي زيات تره په تېرو پنځو زرو کالو کې د افغانستان او دهغې نه وراخوا د مرکزي اېشيا د خاورو نه په بېلو بېلو پړاونو ورغلي دی.ددې ځمکې شنې او ښېرازې او هوا يې نرمه او معتدله ده. ددې کتاب لپاره مايواځې دهغو پښتنو حال راخيستی دی چې د هند په لوديځ کی د پنجاب د ايالت يو ډېر وړوکی ځای کی مېشت دی- خو د خلکو د تاريخ نه وړاندی د پنجاب د سيندونو معلومات ضرور دی چی د دی خاوری د ښيرازئ عامل دی-

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوبو مزل

د پېښور له تعليمي ادارو هرکال په سلگونو زده کونکي د اباسين او د کابل سيندونو سيل له ورځي، د اټک سره نږدی څوواړه واړه ټاپوگان دي چې يو په کې کنډ نومېږي. په هندی ژبه کې د اوبو تالاب ته کنډوای دې ټاپو سره يو ځای کې د ددو سيندونو اوبه يوځای کېږي. مست هلکان يا جينکۍ په اوبو کې ورښکته شي او دا يوائې په ژمي کې ممکن وي چې کله د دواړو سيندونود اوبو زور کم وي.-دوی په لويو تيږو پښې ږدي او هغه ځای ته ځان رسوي چې سنگم نومېږي عام خلک په دې باوري دي چې د دوو سيندونود يوځای کېدوپه مقام که څوک دعاوغواړي سمدستي قبلېږي. دا دود او عقيده له کومه ځايه پېل شوېده هيڅوک نه دی خبرڅوک په دې پسې هم نه گرځي چې دعاگانې په رښتيا قبلېږي او که نه؟خو د دواړو سيندونو د اوبو بېل بېل رنگونه په خپله يوه په زړه پورې ننداره وي-

اباسين يعنی د سيندونو پلار... او دا نوم ورته بې ځايه نه دی ورکړی شوی، د آرييانو په وېدی سندرو کې وايي چې ددې سيند اوبه د يوه زمري له خولې راوځي. دهندو مذهب له مخې د هماليه په غرونوکې کېلاش نومي غرونو سلسلې کې د دوی تر ټولو قوي اسطوری وشنو چينه ده چې د اباسين اوبه ترې راوځي. د شلمې پېړۍ په سر کې د انگرېز جغرافيه پوهانو يوې ډلې ددې سيند سرچينه معلومه کړه او د دوی معلومات دا وو چې د کېلاش غره نه واورينې اوبه په شمال لويديځ کې يو سل شپېته(۱۶۰) ميله ښکته راکوزېږي او دلته د گهار نومي يو بل سيند اوبه ورسره يوځای شي بيا دا اوبه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کشمیر له لداخ نه تېرېږي نو بې شمېره لويې وړې وياليې ورسره يوځای کېږي او کله چې د پاکستان د سکردو په سيمه کې راتېرېږي نو مخه يې جنوب لوري ته شي دلته د گلگت سيند هم ورسره يوځای شي او د هندوکش د غرونو نه درابڼ ته رارسېږي تر دې ځايه د اباسين اوبو اته سوه دولس(۸۱۲) ميله لاره وهلې وي.

په درابڼ کې ددې لويديځې غاړې ته د صوبه سرحد د بنو او ډېره اسماعيل خان ښارونه دي او ختيځې غاړې ته ډېره غازي خان چې په پنجاب کې شامل دی .دلته دا سيند د غرنيو پښتنو د سيمو وروستې سرحد يا پوله جوړوي. کله چې د چچ په وادي کښې ددې سيند اوبه غورځېږي نو د سيند لمنه دومره پراخه شي چې څو ځايونو کې جبه زارونه پيدا شي دلته پکې کشتۍ هم چلېږي. څلوېښت ميله چې نور مزل ووهي نو د کابل سيند اوبه ورسره يوځای کېږي اوکه د اټک د پله نه که څوک ښکته ځير شي نو د دواړو سيندونو د اوبو رنگ بېل بېل ښکاري.

زما د ماشومتوب يوه تجربه دا وه چې پلار به راته د اټک پله نه د دواړو سيندونو رنگونه ښودل د اباسين شنې او د کابل ژېړبخنې سرې اوبه _دلته دا سيندونه ديوه بل په څنگ کې بهېږي او زمونږ لپاره به حېرانونکې خبره دا وه چې دا اوبه ولې يو بل کښې نه ورگډېږي .دواړه سيندونه لږ نور ښکته د اټک د پله نه پورې ختيځ ته چې ورسېږي نو د اوبو رنگ تېز نيلا شي.دا د هغه نيلا رنگو تيږو له امله وي چې د سيند دواړو غاړو ته په اوبو کې پرتې دي.او د اوبو رڼا دا رنگ منعکسوي ، دغه ځای ''نيلاب'' نومېږي د نيلاب نه ښکته د اباسين او د کابل اوبه په گډه کالاباغ ته ورسېږي نو ددې مخه جنوب ته شي او ۳۵۰ ميله مزل وهلو نه وروسته مټهن کوټ نومې ځای کښې څلورو نورو سيندونو سره يوځای کېږي، دلته د پنجاب يو مشهور ځای ''پنج ند'' دی خو اباسين ته يواځې ځان له ۴۹۰ ميله لاره اوس هم پاتې وي چې سمندر ته ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېږي.او دا هغه لويه دښته ده چې د گرمۍ له کبله پکښې ډېرې اوبه په هوا کښې يا په شگه کښې ورک شي. خود اباسين اوبه اوس هم ډېرې وي ځکه په دې کې د شلو نورو سيندونو اوبه ورگډې شوې وې چې د سپين غر او چترال نه واخلې د سليمان د غرونو نه راماتي وي. له کومو ځمکوچې دا سيند تېرشوی دی ددې ساحه ۱,۱ ۲۵,۰ مربع کلوميټره ده. دسيند د غاړې وروستی ښار "جام شورو" دی اودلته دا اوبه د يو لوي ډنډتر جوړېدو وروسته سمندر ته ځان وسپاري.ددې سيند اوږدوالی درې زره يو سل او اتيا کلوميټره دی.

د اباسين تر ټولو زوړ نوم په ويدي سندرو کښې يادېږي چې ورته "سپتا سيندهو" وايي يعني اوه سيندونه دا ځکه چې ددې په شپږو څانگو کې يو بل سيند هم ورگډ وو چې "سرسوتي"نومېدو او په لرغونو وختونو کې د سنده ايالت په شگو کې ورک شو. په سانسکرت ژبه کې دا سيندهوس نومېږي، د اوستا په مناجاتوکې سيندهوس بيا هيندوس شو هم دغسې سپتا،هپتا شو،ځکه په زړې باختری ژبه کښې د "س"غږ په "ه"اوړي .د هند ټکي له پارسي نه يوناني ته کډه وکړه او په دې ژبه کې "ه"په "يا" اوړي.هندو، يندو بيا اندو او اخرترې انډيا شو .يونانيانو" سيندوس" بيا انډوس(انډس) کړو.

کله چې لرغونې ويدي سندرې وليکل شوې نو دوی ته يې "ريگ وېد "وويل او په دې سندرو کې د سيندوس ذکر ۱۷۲ ځلې راغلی دی.

ددې سيند په غاړه په ۳۳۰۰ ق م کښې ښارونه آباد وو چې د شلمې پېړۍ په پېل کښې انگرېزانو رابرسېره کړل. د هړپه او د موهنجوډارو لرغونو ښارونو تمدن ته د "انډس تمدن "يعني د "اباسين تمدن"نوم ورکړی شو. دلته د مونډل شويو توکيو ځانگړتيا دهند په لويه وچه کښې د دوو سوو نه زياتو ځايونو کې په نښه شول.په افغانستان کې د آمو سيند په غاړه په شور توغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې هم ددې تمدن آثار پیدا شول ، د کندهار منډی‌گک او د ژوب رڼا غونډۍ د انډس تمدن ښې بېلگې دي.
په ۳۲۲ ق م کې د یونان اسکندرمقدوني د ټېکسلا(تاکشاشیلا)کې د راجه امبهي مېلمه شو، د یونان د لښکرو یوه برخه کال وړاندې د خېبر د درې د لارې د اباسین تر غاړې رسېدلې وه او د خپلو هغو ملگرو لپاره پر اباسین د تېرېدو لپاره یو مضبوط پل جوړکړی وو چې داسکندر تر مشرۍ لاندې د لغمان،کونړ ،چترال او د باجوړ له لارې ورغلي وو. امبهي اسکندر ته د خپل سیال د جهېلم راجه پورس پر ضدد پوځي او مالي مرستو ژمنه کړې وه.
جهېلم سیند
د اباسین نه پورې جنوب لوري ته جهېلم د یوه لوی سیند پر غاړه د اباد سلطنت نوم وو. دا سیند ویتاستا نومېدو.چې په پخوانیو ویدي سندرو کې یې ذکرشوی دی. ددې سیند سرچینه هم د همالیې غرونه دي او ددې اوبه چې کله د کشمیر د سرینگر ښار نه تېرېږي نو هلته د اباسین اوبه ورسره گډېږي، دا گډې اوبه د بارامولا نومې تنگۍ نه په تېرېدو مظفرآباد ، بلتستان،هزاره او آخر جهېلم ته ورسېږي. ددې سیند اوږدوالی ۷۷۲ کیلومتره دی او په جهېلم کې د دې اوبه دومره پراخه شي چې ټاپوگان په کې پیدا شي.
اسکندر، راجه پورس ته پیغام ور واستوو چې ده ته تسلیم شي خو هغه ورسره د جنگ اعلان وکړ. په اول جنگ کې اسکندر ماتې وخوړه خو ددویم ځل لپاره یې په شپه کې خپل پوځ په یو ټاپو کې پټ کړ او سهار یې د پورس په پوځ یرغل وکړ او ماتې یې ورکړه. د جهېلم سر زوره اوبه د یونانیانو لپاره یو لوی گواښ و نو کله چې دوی بریالي شول نو ددې په ختیځه څنډه کې یې جشن جوړ کړ او داسیند یې د خپل یو اسطوري هایډاسپس په نوم ونوماوه. د جهېلم سیند دبهیره،خوشاب،ساهیوال،جهنگ اودملتان دلارې بهاولپور ته رسیږي، دلته د بیاس د سیند اوبه ورسره گډ شي او د چناب سیند ته په رسېدو اخر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اباسین برخه شي. د جهېلم د سیند په غاړه اسکندر مقدوني د خپل اس بوکا فیلا په نوم یو ښار هم اباد کړ، دغه اس د زوړوالي له امله دغلته مړ شوی و. هم د دې سیند په غاړه د روهتاس مشهوره کلا ده چې شیرشاه سوري جوړه کړې وه.

چناب سیند

د کشمیر په لوړو غرو کې د واورینو اوبو دوه لوی جهیلونه دي چې یوه یې چندرا(سپوږمۍ) او بله یې بهاګا(تقدیر) نومیږي..د اوبو دا دواړه چینې په شمال لویدیځ کې د جمون نه تر کشتواړه ۱۳۰ میله مزل وهلو نه وروسته په اباسین کی ورګډ شی خو لږ ښکته بیاد اباسین نه بېلي شی، سیالکوټ او وزیر ابادد ښارونونه په تیریدو د جهنګ نومې ښار شګلنې ځمکې خړوبوي. په دې لاره دا اوبه د چناب په نوم یادیږي خو په لرغوني وېدی سندرو کې دا اشګینۍ بلل شوي دې. د پنجاب په اولسي داستانونو کې دا سیند لوی نوم لري د پنجابي ژبې دوه د مینې داستانونه هیر رانجها او سوهني مهینوال هم ددې سیند په غاړو جوړ شوي دي. د ۷۲۵ میله مزل وهلونه وروسته دا سیند د دوو نورو سیندونو ستلج او بیاس په بدرګه پنجند کې د اباسین سره یو ځای شي..

ستلج سیند

د پنجاب تر ټولو لوی سیند ستلج (ست لوج) دی اوږدوالی۱۴۴۸ کلومیټر دی. د اباسین په څیر د دې اوبه هم د کېلاش له غرو سرچینه اخلي خو په لاره کې ورسره بې شمېره لوی او وړې ویالې ورګډیږي، همدا ده چې په سانسکرت کې ورته "سوتودرو" وایي یعني د سلو سیندونو سیند. د دی اوبو مخه ختیځ لوری ته وي، او دسوالک دغرونو نه د هندوستان د بلاس پور او روپړ ته چې رسیږي نو په دوو برخو ووېشل شي. دلته د لودېاني مشهور ښار دي، کله چې د پاکستان د پهلور او پټن ته رسیږي نو د بیاس اوبه ورسره ګډې شي. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیند د خپلو یخو اوبو او کبانو لپاره ډیر نوم لري. ځیني خلک ورته لال دریا یعني سور سیند وایي ځکه د سرو خاورو له کبله د دې رنګ سور دی.

راوی سیند

د سرو اوبو دی سیند ته د لاهور سیند هم وایي ځکه د دې سیند په ختیځه غاړه د لاهور ښار اباد دی. په وېدې سندرو کې دا په دوو نومونو یاد شوي دي، پارو شاي او اراوتي. په لرغوني یونان کې دا" هایډراوتس" نومېدو. د دې اوبولاره لنډه ده اود کشمیر د کانګړه غرونو نه راوځي. هلته دا سیند ډیر سپېڅلی ګڼل کیږي. په لویدیځ کې د دې اوبه د پنجاب له غریزې سمیې چمبه ته چې را ورسیږي نو د دې نوم راوي شي. بیا د جمون نه شل میله ښکته یو بل سیند "توي" په کې ور ګډ شي. دیرش میله ښکته د راج پور په میدانونو کې ځلور سوه کاله پخوا مغل واکمنو د دې اوبو نه یوکانال را ویستلی وو چې نهرشاهي نومیږي او اوبه یې د لاهور ښار ته رسیږي. دهند په ګورداسپور او امرتسرښارونو کې له دې سیند ځای ځای نهرونه او ویالې ویستل شوي دي نو ځکه تر لاهوره د دې سیند اوبه ډیرې کمې پاتیږي. د لاهور ښار نه تاو را تاو د دې دوه برخې جنوب لویدیځ کې بیا یوځای شي، ساهیوال او ملتان ښارونو ته ځان رسوي او همدلته د چناب په اوبو کې یوځای شي. یو مهال په دغه سیند کې لویې سوداګریزې کښتۍ چلېدې او پنجاب ته به یې مالونه رسول.

بیاس سیند

اسکندر مقدوني چې کله د جنګ جګړو له لارې د پنجاب لویه خاوره ونیوله نو د هند د نورو ځمکو د را لاندې کولو هوس یې لا په زیاتیدو شو. هغه خپل پوځ د پنجاب د وروستي سیند بیاس پورې را وستو خو دلته د ده په عسکروکې خپل وطن ته بیرته د ورتلو ارمان پیدا شو. اوس دوی په هیڅ شان نه غوښتل چې وړاندې ولاړ شي. اسکندر ورته د هغه مال او دولت او زرو جواهرو یادونه وکړه چې د ګنګا جمنا په وادیو کې یې پاچاهانو لرل خو هیڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثریې پرې ونکړو. بیاس د دوی وروستی حد و او په یوناني ژبه کې دا سیند هایفاسس نومیږي.
د دې اوبو سرچینه د هند د پنجاب د لاهول وارین غرونه دي. د کانګړی نه دا په شمال لویدیځ کې د سوالک د غونډیو نه تاو را تاو بهیدو وروسته لوم‍ړي جنوب اوبیا جنوب لویدیځ ته مخ کړي. د هوشیارپوراو ګورداسپور د ښارونو ترمنځ تېرېدووروسته د امرتسر او کپور تهله ته رسېږی او بیا پتن کې د ستلج له خړو اوبو سره یو ځای شي. ۴۷۰ کیلو میتره اوږد دا سیند په سانسکرت ژبه کې" دیاسا" نومیږی خوځای نومونه هم لري لکه دیپاسه، بیاسچه، بیاند ، ویاه او بیپاشه او یو ځای کې ارجیکی هم ورته وای..
د سیندونو د اوبو شخړه
د پنجاب د ټولو سیندونو سرچینه د همالیې په غرونو کې د هند په خاوره کې ده. د هند د وېش نه وروسته دواړو هیوادونو د برېښنا او د کرکرهنې لپاره د بندونو د جوړولو اوداوبو د مخې د اړولو اختیار غوښتو. د ویش نه وړاندې هم د انګریزانود حکومت پرمهال د پنجاب او سنده دصوبې په منځ کې په ۱۹۴۲ کې دا شخړه را پورته شوې وه. پنجاب بره دخپلی خاوری نه د تېرېدونکی سیندونو اوبه د خپلو ځمکو د خړوبولو لپاره غوښتې او ښکته د سنده ایالت دا خبره نه منله. هغه وخت د اوبو شخړه نا حله پاتې وه. په ۱۹۴۷ م کی دا شخړه بیا را پورته شوه چی د پاکستان او هند ترمنځ به دا اوبه څنګه وېشل کیږي. نو هم دا وه چی د پاکستان او هند حکومتونو د اوبو په سر خبری پیل کړې چې په پای کې په ۱۹۲۰ م د ستمبر په میاشت کې د نړیوال بانک په مرسته د دواړو هېوادونو ترمنځ د اباسین(انډس) په نوم یو تړون په کراچۍ کې لاسلیک شو. د دې تړون له مخې د اباسین،جهېلم او د چناب د اوبو کنټرول به د پاکستان په لاس کی وې او د ستلج، بیاس او د راوي سیندونو اوبه به هند کنټرولوي. هندوستان ته دا حق هم ورکړی شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان د برخې په دریو سیندونو اباسین، جهېلم او چناب غېر زرعي پراجې جوړولی شي. عملا د دې خبرې مانا دا وه چې د کر د ځمکې لپاره د سیندونو د اوبو مخه نشي اړولې خو که د بریښنا لپاره ورباندې بندونه جوړوي نو جوړولی شي. همدا وه چې هندوستان په ۱۹۹۹ کې د چناب سیند په اوبو د بګلیهار(بګلي یار) نومې د بریښنا د بند جوړولو په کار لاس پورې کړ نو پاکستان ور باندې سخت خپګان څرګند کړ.

نور سیندونه

د پنجاب له اوبو پرته دوه نور سیندونه داسې دي چې د پښتنو لپاره تاریخي ارزښت یې له پامه نشي غورځیدی. د ګومل سیندچې ځینې خلک ورته ګومله وایي ، د افغانستان له غزني ولایت نه سرچینه اخلي، له پکتیا ولایت را تیریږي ، یوه څانګه یې له کتواز نه را وځي او دویمه یې د دې نه ځوارلس میله ښکته ورسره یو ځای شي. په ویدي سرودونو کې دا سیند د ګومتي په نوم یاد شوی دی. ددی اوبه قریبآ یو سل او لس میله مزل وهی. د ګومل اوبه د جنوبي وزیرستان د صوبه سرحد د ټانک ولسوالۍ په ګرداوي کې د کرکرهنې لپاره کاریږي او په کلاچي کې د دامان نه تیریږي . وروسته د ګومل اوبه په کجورۍ کې د ژوب له اوبو سره یوځای او په پای کې د ډېره اسماعیل خان نه شل میله جنوب کې په اباسین ور ګډیږي.

یو بل تاریخي سیند د کرمې (کورمی) سیند دی، د دې اوبه د سپین غر د جنوب نه را وځي. د پکتیا نه په تیریدو پاړه چنارد پېواړ درې نه تیریږې او د کوهاټ سیمې ته را وځي، وروسته د بنو له میدانه تیریږي او اباسین ته ځان ورسوي. په رګ وېدا کې دا سیند د کرومو په نوم یاد شوی دی. د کرمې سیند قریبآ دوه سوه میله مزل وهي اود دې اوبه تر ډېره د اوبه خوړ او د کرکیلې لپاره کاریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا او ملنګ

د سلېمان د غرونو په لړۍ کې د اوسني ډېره اسماعېل خان ښار په لوېدیځ کې د غرو لمنې خاص دامان نومېږي او همدلته يوه وړه دره اوس هم د درابن په نوم يادېږي.دا دره دولس مېله پلنه او يوه وېشت مېله اوږده ده، يو مهال يې ځمکه شنه او له ونو ډکه وه. دلته هغه وخت واړه واړه کلي و چې په کې لس دولس کورنيو ژوند کاوه، هر کوريوه کوټه لرله چې د غره په ډډه کې به جوړه وه. د دېوالونو د پاسه به يې د لرګيو چت و چې په کې د لوګيو د وتلو لاره جوړه شوې وه. د کوټو دروازې به نه وې او د شپې به يې په ازغنو بوټو او لويو دړو بندولې.په ژمي کې به د کوټې په منځ کې اور بلېده او خلکو به د پسو په وړيو کې ځانونه تاوول او د اور چاپېره به وېده شول.د رڼا لپاره به يې د ځلغوزو د ونو شونټې کاروله چې په غرونو کې ډېرې کېدلې.
په پنځلسمه پېړۍ کې دلته د متي خېلو سروانيانو چې نېکونه يې د غور نه ورغلي و ډېره و. دوی د لودي ټبر سره خپلوي لرله، خلک يې ميانه قد ، قوي غړي اوخړې غټې سترګې يې لرلې. سړيو به د کمېس پرتوګ د پاسه يوه توره شړۍ له ملا تاووله او بله به يې په اوږو غوړوله. د څرمنو څپلۍ به يې په پښو وې او يو څوګزه سپين کتان به يې د پټکي په توګه د سر نه تاوکړي و. ښځو تر ډېره تورې کوچېانۍ جامې کولې. سروانی مشرانو د ملتان وربښمن لونګۍ په سرولې، عام خواړه يې د جوارو ډوډۍ، کوچ او کروت ووخو کروت يوازې هغو خلکو خوړې شو چې پسونه يې لرل د غنمو ډوډۍ يې يوازې په اختر او برات کې خوړله. د دوئ په ځنګلونو کې به د زېتونو ونې هم وې چې د هغې زېتون به يې وچول او خوړلو لپاره به يې په اوبو کې وېشوول. د ځنګله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به یې انار هم را شکول او د توتانو ونو خو به ورله هر ډول توتان ورکول، ځلغوزي هم ورته ډېر رسېدل.
سروانېانو تر ډېره کروندې کولې او د للمې په ځمکو کې به یې جوار او غنم کرل. دوی د شپانو په راکړه ورکړه خپلې اړتیاوې پوره کولې، د لور په سر به یې ولور نه اخیستو او کله به چې لوڼه یې ودولې نو پسول(جهېز) به یې ورله ورکاوه. دوی خپل ټول کارونه په خپله کول او خدمتګاران یا غلامان یې نه لرل.
په سروانیانو کې د دیني ازدکړو شوق تر نورو قبایلو ډېرو او په څوارلسمې میلادي پیړۍ کې د دراېڼ په ډېرو کورنیو کې لوستي خلک موندل کېده چې د ځېنو شهرت خو یې آن خواوشا سېمو ته هم رسېدلي و. په دوئ کی شېخ سلېمان دانا، شېخ ملي، شېخ احمد نومونه دیاد وړ دی. یو وخت د تصوف په تذکرو کې د دراېڼ د صوفېانو او اولیاوو نومونه له دېرشو واوختل.
د پینځلسمې میلادی پیړۍ د ۱۴۳۰ کال تېر شوی دی. دا هغه وخت و چې له پښتنو سیمو جوپه جوپه ځوانانو د بهلول لودي په لښکرکې د جنګ لپاره ځانونه شاملول. د شېخ صدرالدین پلار شېخ احمد سرواني په دراېڼ کې د ژوندي پېرپه نوم شهرت لرلو. د ځوئ زړه یې غواړی چی د اسلام رڼا د پنجاب سیمی ته خپور کړی او له بوې قافلې سره د اباسین، چناب او راوي د سېندونو پورې ولاړ. د پټیالی سره نږدی د ستلج د بوی وبالی په غاړه په یوه وړوکي کلي کې یې واړول چی بهومسی یا جهومسی نومېدو.
شېخ صدرالدېن د ورځې کارمزدوري کوي او شپه په عبادت رېږوي. لږه موده وروسته دلته د مالېر (ملېر) په نوم یو نوی ښارګوټی اباد وئ. د هند پاچا بهلول لودی ورته خپله لور په نکاح کوئ او ده ته د صدر جهان خطاب ورکوئ.
وروسته د شېخ صدرالدېن او د مالېرد ابادېدو په اړه تاریخ په بوداستان بدل شو. په دی اړه د حیات افغاني لیکوال واي."هغه وخت د مالېر ښېې ښنانې هیڅ موجودی نه وې خو د جهوم په نوم یو کوچني کلي کې د شیخ صدرجهان

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځای موجود و او په هغه وخت کې یوه ضعیفه مسلمانه ښځه چې د مالي قام نه وه هلته لا پخوا اوسېدله. دغه ښځه لومړی د شیخ معتقده او بیا یې مریده شوه. کله چې صدرجهان د سلطان بهلول لودي د لور سره نکاح وکړه نو دلته یې د یو کلي د جوړولو نیت وکړاو د مالي د نوم سره یې د (ر) توری چې د رب لومړی تورې دی یو ځایې او له همدې امله په دغه ځای د مالېر نوم کېښود".

د هندي سرچینو له مخې دا ځای د ملېرسنګه نومې راجه لخوا د خښتو جوړد بوې کلا نوم وچی ملیرګړ نومیده. صدرالدین د بهومسي نومې کلي کې په یوه جونګړه کې اوسیدو چې ملیر ته نژدې وه دا کلا د لرغونو وختونو نه ورانه وه خوکله چې د صدرالدین د جونګړې شاوخوا خلکو ژوند پیل کړ نو د دې پخوانی نوم مالېر(ملیر)هماغسې د خلکو په ژبه پاتې شو. مالي قام په پنجاب کې میشت و او د دوی په نوم ملتان ښار اباد شوی وو چې لومړی مالستان، مولستهان او بیا مولتان شو.

د مالیر په اړه د خلکو یوه بله مشهوره کیسه هم شته، دا چې یو وخت د ستلج سیند نه راوتلی ویاله د شیخ صدرالدین جونګړې ته ډېره نژدې بهېده یوه ورځ شیخ د سیند په اوبو کې د پښې د وینځلو لپاره چې خپله پڼه (پایزار) وویسته نو هغه ترې په اوبو کې لاهو شوه، له خولې یې را ووتل چې "ځه نو زما له پڼې سره ته هم ورکه شه" له دې خبرې نه یې مطلب اوبه وې. له هغې راهیسی د ویالی اوبودمالېر کوټلې نه خپله لاره بدله کړه او اوس له دې ځای سل کیلومتره لېرې بهیږي، دا خبره رښتیا ده چې د ستلج سیند اوبو خپله لاره بدله کړې وه خو د پنجاب ځینو سیندونو د وخت په اوږدو کې ثوواري د اوچ کالئ او سېلابونو له کبله خپلې لارې بدلې کړې دي.

د بهلول لودی سره د شیخ صدرالدین د لیدنې په اړه هم د ده عقیدت مندان یوه کیسه کوئ. دی یوه شپه د خدای په ذکر بوخت و بهرسېلۍ را الوځی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده د جونګړې ډېوه نه مړه کېږي. بهلول له خپل لښکرپېلېږی او لاره ورکوی. په دې تورتم کې ددې جونګړې بله ډیوه د بهلول لپاره حیرانونکې وه، خو ده د شیخ صدر الدین سرواني په تندي د پوهې او تصوف نښې لیدې، هغه ته یې وویل دعا راته وکړه چې د ډیلی پاچا شم او په زړه کی واېې که زه د هندوستان په تخت کښېناستم نو صدرالدین ته به خپله لور ورکوم. شیخ ورته دعا کوئ او بهلول چې د خپل لښکر سره یوځای شونوملګروته یې داکیسه وکړه. څوکاله وروسته چې دی د ډیلی په تخت کښیناست نوشیخ صدرالدین ته یې خپله لورتاج المرصا په نکاح کړه. د لور په پسول کی یې ورته دولس کلي د جاګیر په توګه ورکړل چې د شپږو نومونه یې داسی وو، مالېر،برناله، پهول، امرګړ، لونګه وال او اسلوه.

د صدرالدین د اوسني زیارت شاوخوا او په خپله په مالېر کوټله کې د هغه وخت په اړه داسې کیسې نوری پوښتنی پېدا کوئ. که د مالېر په نوم ځای موجود نه وو نو دا څنګه امکان لري چې بهلول لودي دا د لور د پسول په دولسو کلیو کې شامل کړو. د مالېر کوټله ځینې خلک دی خبری ته د شک په سترګه ګوری چی ګوندی هغه دروېش وو. دوئ باور لری چی صدرالدین د بهلول لودی د ېو قوماندان ځوئ ووځکه په تاریخ کی داسی هیڅ بېلګه نشته چی یو پاچا دی خپله لوربو دروېش ته په نکاح کړی وی. خو ددی خبری د امکان لپاره به پخپله د بهلول لودی شخصییت ته وګورو. داسې ښکاري چې بهلول په اولیاو ډېر باور لرلو.

د پټیالې نه دولس مېله جنوب لوري ته د سامانه لرغونې ښاریه ده. د دولسمې پیړۍ په وروستیو کې دا په لومړي ځل شهاب الدین غوري ونیوله او دلته یې یوه پوځي چاونۍ جوړه کړه دا هغه مهال و چې د دین د تبلیغ لپاره به صوفیان له افغانستان نه هلته ورتلل. یوه ورځ بهلول د قطب خان(چې وروسته د ده یو امېر شو) او خپل تره ملک فېروز سره سامانې ته روان وچی یو ملنګ ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته راغی. دی سید انام یا سید ابن انام نومېدو(مرقع افغان- او طبقات اکبری) ملنګ ورته وویل " په تاسو کې څوک شته چې د ډیلی پاچایي په دوو زرو سیکو واخلي؟" بهلول سره شپاړس سوه سیکې وې. ده هغه ملنګ مخې ته کېښودې او ورته یې وویل "نورې نه لرم" ملنګ پیسې واخیستې او ورته یې وویل پاچاهي تا ته مبارک شه . په لاره کې خپلو ملګرو ورپورې ټوکې ټکالې کولې چې پېسې یې وبایللې، بهلول ورته په ځواب کې وویل که د ملنګ وېنا ریښتیا وي نو بیا مې ارزانه سودا کړې ده او که نه د یو ملنګ خدمت مې وکړو، دا هم ثواب لري .

بهلول لودي د عالمانو او دیني بزرګانوډېردرناوی کاوو. ده په لاهور، ملتان او دیپال پور کې دیني مدرسې هم جوړې کړې وې. دده ځوئ سکندر لودي هم خپله یوه لورشاه عبدالجلیل ته یې واده کړې وه چې لقب یې چوهړبندګي و. شاه عبدالجلیل د بهاول پورنه دیپال پور(پاک پټن)او بیا لاهور ته ولاړواو د ملتان او لاهورپه مېنځ کې د غوریانود وخت ښارچې کوټ کروړنومېږي، میشت شو. دلته د شاه عبدالجلیل په لاس د راجپوت هندو قام ډېر خلک مسلمانان شول. شاه عبدالجلیل هم د صدرالدین په شان خپله روزي په خپله ګټله، غنم به یې په خپله په مېچنی اوړه کول. د ده په ارادت مندانو کې شیخ موسی آهن ګر او شیخ زین الدین غازي شامل وو.

د مالېر کوټله د نوابي کورنۍ په تاریخ کې لیکلی دی چې بهلول خپل زوم صدرالدین په خپل دربار کې د قاضي په توګه ټاکلی و نو ځکه د ده لقب صدرجهان د ده د شهرت سبب وګرځېد. بهلول لودی د خپلې لور په پسول(جهېز) کې شپږ پنځوس نور کلي هم صدرالدین ته ورکړل او درې لکه روپۍ د کال نغدې به یې د خرڅ لپاره ورلېږلې .

د مالېرد تاریخ نه وړاندې به د دې سېمې د نورو مشهورو ځایونو تاریخ ته وګوروچې نومونه یې بیا بیا یادېږي. د پنجاب دا سېمه دوآبه په نوم یادېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

علت يې دلته د دوو سېندونو راوي او د ستلج اوبه دي. سلطان بهلول لودي کله چې د هندوستان پاچا شو نو په دې کلونوکی بې شمېره پښتانه د سليمان د غرونو او نورو ځايونو نه د پنجاب په لورې و لاړل، په دې سېمه کې د پښتنو ميشتېدل د لسمې پېړۍ راهيسې پېل شوي وو. د"افغان نوبيليتي او مغل" نومې کتاب لېکونکی ريتا جوشي وايي"د پټيالې په خواوشا د افغانانو داسې بې شمېره مېشت ځايونه موجود وو، دوی ځمکه وال وو او کر کرونده يې کوله ځينې افغانان يواځې په ښارونو کې اوسېدل". د دې لېکوالې خبره رېښتيا ده ځکه چې اوس هم په ختيځ پنجاب کې بسی پټهانان(د پښتنو کلی) او د سلطان پورغوندې ښاريي شته چې پښتنو اباد کړي دي خو اوس په کې يو تن پښتون هم نه موندل کېږي. استاد رشاد په خپل کتاب (لودي پښتانه کې لېکلي" د سرهند په شاوخوا کې بهلول پور- يا بهلول پوره نومې ځای شته" او بيا د بابرنامې له نقله وايي"د بهلول پور کلا د چناب د سيند پر ژۍ په يوه لوړ مواقع ده".

د لاهور نه ډېلي ته تلونکي په لوی شېرشاهي سړک مالېر کوټله نه شل کيلو مټره ختيځ کې د سرهند ښاريه ده چی د لويديځ لخوا ورتلونکو لپاره دا ځای يو مهم پړاو وو. د ملتان د لرغوني ښار په شان دلته هم يوه غونډۍ ده چې د پخوانيو وختونوراهيسی ورباندې يوه دفاعي قلا جوړه وه. په ۲۰۰ ق.م کې دا ځای د "ستودرا ديش" په نوم يادېدوچې وروسته" شيتوتو" شو، همدغه نوم د ستلج سيند لپاره هم کارېدو. د مېلاد نه وروسته دا ځای دافغانستان د کوشاني واکمنو لپاره هم يو مهم مرکز وګرځېد او په دوېم ميلادي پېړۍ کې دا ځای د هندو شاهي پاچايانو پلازمېنه وه. د لسمې ميلادي پيړۍ په وروستيو کې دلته راجپوت چوهان هندوان ميشت وو، خو د غزنوي او غوري تر حملو وروسته دا يوه پوځي چاونۍ شوه. وروسته د ډېلي د تخت ساتنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره د سرهند ساتل ضروري وګڼل شول. د دې ځای والي به پاچا پخپله ټاکلو او سرهند به چې د هر چا لاس ته ولوېدونو مهم برى به یې ګڼلو.
د ډېلي د سلطنت تر اخیستو وړاندې بهلول لودي د خلجي پاچا محمد شاه لخوا د سر هند والي ټاکل شوی و. بیا سلطان بهلول لودی خپل دوه زامن خواجه بایزید اوشهزاده نظام(سکندر لودهي) پرله پسې د سرهند والیان ټاکلي و. بهلول خپله یوه لور چې سبحان نومېده د سرهند یووالي ته په نکاح کړې وه چې لقب یې مېر مېران و. د دوئ دواړو قبرونه د سرهند په شاهي هدیره کې اوس هم شته او د سبحان د قبر په شناخته د هغې د مړېنې نېټه ۹۰۱ هجري قمري او د ۱۱ صفرى میاشت لیکلې ده. خو د هند د عامو مسلمانانو لپاره په سر هند کې د شیخ مجدد الف ثاني زیارت مهم دی چې د اکبر پاچا د نوي دین (دین الهی) پر ضد یې مبارزه کړې وه او د سیکانو لپاره دا د ګورو ګوبند د ځامنود یادګار لپاره اهمییت لری چی د مالیر کوټله په تاریخ کی یوه مهمه پېښه وه. دلته د افغانستان پاچا شاه زمان هم خښ دی.
دا چې ځایي راجاګانو صدرالدین ته څومره احترام لرو په ۱۴۵۸ م کې د کپور تهله د ریاست نواب رائ بهرام بهادر بهټی خپله لور شیخ ته په نکاح کړه یعنې د بهلول د لورسره د واده نه څلور کاله وروسته صدرالدین دوېم واده وکړو. دا مېرمن د بهټیاني جي په لقب وپېژندل شوه. او ښایي د راجپوت دود سره سم ورته په جهېز(پسول) کې کلی اوځمکی ورکړل شوی وي.
د شیخ صدرالدین درې زامن وو چې مشر یې حسن، دویم یې عیسی او دریم یې موسی او یوه لور وه چې د بي بي منګي په نوم یې پیژنو. خو د مالیر کوټله د نواب کورنئ تاریخ لیکونکې عنایت علی خان لیکی د صدرالدین د لور هیڅ زکر نه دی کړی. دی حسن د تاج المرسا او عیسی او موسی د بهټیاني ځامن ښاي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پینځلسمې پیړۍ په وروستیو کې شیخ صدرالدین خپله لوربي بي منګي د توهانه په یوې مسلمانې کورنۍ کې واده کړله. توهانه په ختیځ پنجاب کې اوس د هند د هریانې په ایالت کې شامله ده. ځینې سرچینې وایي چې د توهانه دا کورنۍ راجپوت وه او د غوریانو په وخت مسلمان شوی وه. د بي بي منګي اولاد نه لرلواو د واده نه پنځه کاله وروسته یې خاوند مړ شو. د خاوند څلویښتي یې چې پوره شوه نو خسرګنۍ ورته د دویم واده وویل. د هند راجپوت قام د کونډې په واده تېنګار نه کوي او په هند کې ځینې مسلمانان اوس هم د کونډې دویم واده یو عیب ګڼي خو داسی ښایي چې د بی بی منګی خسرگنئ ښا خو په اسلامی اصولو ټینګه وه او ښا ښا د مزکی او د مال شخړه وه. کېدېشی بي بي منګي مجبوره کړې شوې وې چی د خپلې خوښې خلاف خپل لېور او یا په نژدې خپلوانو کې چاته په کښېني. هغې خپل پلار ته پیغام واستوو چې څوک دی ورپسې راشي، صدرالدین خپل مشرزوی شیخ حسن ته وویل چې توهانې ته ولاړ شي او خپله کونډه خور ورسره راولي. حسن دا خبره و نه منله او څرګنده نه ده چې د هغه د انکار سوب څه و خو داسې ښکاري چې پلاراو زوی ډېرې ورځې په دې تېرې کړې.
د مالېر کوټله د خلکو روایت دی چي یوه ورځ بي بي منګي په خپله کوټه کې ناسته وه ، د هغی خسرگنئ له خوا دوه جوړه جامې چې یوه یې سره او بله یې سپینه وه ورته راوړل شو چې باید یوه په کې خوښه کړي. د سری جوړې مانا د دویم واده منل او د سپینې مانا کفن و یعنې مرګ ته دی تیاره شي. یو روایت دا دی چې بي بي منګي سپینه جوړه واغوسته او د شپې په تیاره کې له کوره بهر ووتله. بهر ورته د پلار له خوا ورلېږلی کسان ناست وو، دا یې له ځانه سره کړه اومالېر ته یې را وسته. خولیکلی تاریخ وای چې شیخ صدرالدین کله چې د شیخ حسن نه ناهیلی شو، نو خپل دوه کشري زامن عیسی او موسی لور پسې واستول. دا چې دوی څنګه خپله خورپه خوندې ډول پلارکره راوسته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې اړه معلومات نه شته، خو شیخ صدرالدین د بي بي منګي په لیدو خوشحاله شو. اوخپلو دوو زامنو ته یې په دې الفاظو دوعا وکړه " دیغ (دیګ) تیغ (توره) فتح" یعنې رزق مو ډېر، په توره مو برکت او بریالیتوب مو په برخه شي. د مالېر کوټله خلک چې اوس هم چاته دوعا کوي نو همدغه درې ټکي یادوي. د بي بي منګي قبر په توهانه کې دی او څرګنده نه ده چې دا په کومو حالاتواو شراطو کی ببرته ولاړه، دوېم واده یې وکړو که نه؟

.لږه موده وروسته د صدرالدین دریم زوی شیخ موسی ناروغ او مړ شو، او د هغه هیلې په خپل وروستي زوی عیسی پوری وتړل شوی. . د شیخ صدرالدین د مړینې په نېټه کې د اوو کلونو توپیر لېدل کېږي، د ده په مزار**۱۵۱۵** میلادي کال او د تاریخ په پاڼو کې د ده د مړینې نېټه ۱۵۰۸ لیکل شوې ده. هغه د خپل مرګ پرمهال یې وصیت وکړ چې د ده ځای ناستی به د ده کشر زوی عیسی وي خو په دی وصیت د هغه په دوو زامنو کې د تربګنۍ داسې زړې وکرل شوچې دغه کورنۍ یې سره وویشله. د تېغ او د توری وضاحت د مالیرکوټله هغه خلک چی ځان ته منجاور واي داسی کوئ. د شېخ هغه ځامن چی دده امر یې ومنلو ورته د تېغ او د فتح دعا وشوه، دوئ نوابان شول او هغه چی د پلار امر یې ونه منلو هغه ته یې د دېغ (دېګ) دعا وکړه او د هغه اولاداوس دده په زیارت د پخېدونکو دېګونو له برکته ژوندی دی. یو ساده وضاحت چی خلک یې کوئ دا دی چی حسن د مسلمانی مېرمنې ځوئ و نودده اولادونه د صدرالدین د ذیارت منجاوران او د راجپوت مېرمنې اولادونه نوابان شول. خوکه حسن د تاج المرسا ځوئ و نو دې د هندوستان د پاچابهلول لودي لمسې او د سکندر لودي خورئ و. تاج المرصا به په دې خوشحاله نه وی چې د مشر زوی شیخ حسن حق دې وخوړل شي. د صدرالدین د وصیيت تر مخه دجاګېر په اړه داسې پرېکړه وشوه چې د بهلول او سکندرلودی لخوا چې کومې ځمکې شېخ صدرالدین ته ورکړل شوې وې هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ټول شیخ حسن اودده اولادونوته رسېږي. کومې ځمکې چې شیخ صدرالدین ته د دواړو مېرمنو تاج المرصا او بهټیاني په جهېز کې ورکړل شوې وې، هغه به د شیخ عیسی او دده د زامنو وي. په دی کی نه د نوابئ ، نه د منجاورئ او نه د یو یا بل ځوئ سره نا انصافي وشوه. د لودیانو په سلطنت کی دصدر جهان وظیفه په ډېلي کی یوه لوړه عهده وه. او د پاچا د پر تخت د کښېناستو مراسم دده په وېنا به پېل کېدل. پاچا به په مهمو فېصلو له ده مشوره کوله. خو د صدرالدین ددی رول او د هغه د ډېلي د ژوند په اړه هیڅ نه دي لیکل شوي.

گورو او نواب

په ۱۴۲۹ میلادی کال د راوی سیند سره نږدی په یو وړوکی کلی تلونډی کی د هندوانو د کهشتری زات د یو دکاندارسېوا رام کره یو ماشوم وزېږېدوچی مور پلار ورله نانک نوم غوره کړو. سېوا رام شته من نه و خو د کلی خلکو یې درناوې کوو .دلته د بهټي قام خلک د لودیانو پر وخت مسلمانان شوی وو. په کلی کی هندوانو او مسلمانانو په گډه ژوند کووخو کله کله مذهبی شخړی به پېدا کېدی. هندوانو به مسلمانانو ته د ښکېلاک گرو په سترگه کتل. نانک چی د وو کالو شو نو پلار د کلی په ښونځی کی داخل کړوخو ماشوم د الف په توری ښوونکی سره بحث پېل کړواو د خدائ د وحدانیت خبره یې وکړه. د سېوارام په گاونډ کی د یو مولوی سېد حسېن کور وو. هغه چی د نانک خبری واورېدی نو پوه شو چی دی ولی وو. هغه ته یې د اسلامی ازدکړی پېل کړی. نانک به زیات تره په نږدی ځنگل کی ځان ورک کړو. د نهو کالو په عمر کی مور پلار ورته د هندوانو د تار اغوستودودیزه مېلمستیا جوړه کړه. خو نانک د تاراغوستل رد کړل. دی چی د پینځلسو کالو شو نو پلاریي فکر وکړو چی د دکانداریئ ته یې را ووهڅوئ. یوه ورځ یې ورله پېسی ورکړی او د خپل ملازم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بالا سره یو ځاې ور واستوو چی مالګه دی واخلی او په نږدی کلو بانډو کی دی خرڅ کړی. منډئ ته په لاره دوئ د ملنګانو د یوی ډلی سره مخ شول چی د ولوږې د لاڅه یې خبری نشوی کولی. نانک د ټولو پیسو ډوډئ واخیسته او ملنګان یې پری ماړه کړل. بیا یې ورسره مذهبی بحث وکړو. پلار یې خبر شو نو دده د وهلو لپاره یې لستوني رانښکل. خو د کلی مشر رام بولارچی د نانک د درویشئ نه خبر وو له خپله جیبه ورله تاوان پورا کړو.

بهلول لودي په ۱۴۸۸ عیسوي کال کې د ۳۸ کالو او اتو میاشتو حکومت نه وروسته مړ شو. دده زوی نظام خان د سکندر لودي په نوم چې د ډیلي پر تخت کیناست نو پښتانه د پنجاب نه ور اخوا د هند ختیځ او مرکزي برخو کې خپاره شول. یو لوی شمیر پښتنوته د مالوی، بندیل کهنډ او نورو ته په بهار او بنګال کی مزکی ورکړی شوی. د پینځلسمې پیړۍ په وروستیئو کې سکندر لودي د دوآب شاوخوا د کوکر(کهو کهر) قبیلې د بغاوت ختمولو لپاره دوه سرداران یوسف خان او نهاند خان ور واستول. دوی د ستلج سیند په غاړه په یوه وړوکي کلي کې خپل پوځې لښکر تم کړ. . نهاند خان د سیند په ختیځه غاړه پاتې شو ،دلته د محمد غوري پر وخت یو وړوکی کلي اباد و چې په کې د هغه وخت یو جومات هم جوړ و.نهاند خان د دغه جومات چار چاپیره د یوه نوي ښار د ابادولوکار پیل کړ او دا یې لودیان ونوموو چې وروسته بیا لودیانه شو. د پنجاب په ځینو تاریخونو کې د نهاند نوم "نهنګ" لیکل شوی چې ګواکې دی دومره ظالم سړی و چې له خلکو نه یې په ژوندوني خرمنه وېستله او له همدې امله ورته نهنګ وایي.

د سیندپه لوېدیځه غاړه د سلطان پور لودی ښار اباد دی او په ځینو تاریخونوکی راغلی دی چی یوسف خان د ستلج نه پورې غاړې یعنې لویدیځ غاړې ته ولاړ او هلته یې د سلطان پور لودي په نوم د یو ښار بنسټ کیښود خو د سلطان پور لودی نومی ښار زکر د بولسمی پیړئ راهیسی شوی دی.. دا ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لرغونی زمانه کی د سرومان پوراو په کوشانی سلطنت کی د یو لوئ بودهائ مرکز په توگه پېژندل کېدو. د سلطان محمود غزنوی په حمله کی دا ښار ویجاړ شو او بیا د دولسمی پېړئ په سر کی سلطان خان لودی چی د غزنوی دوری یو جنرال و، دلته یو نوی ښار اباد کړو. دا ښار د ډېلي او د پېښور تر مېنځ د تجارتی قافلو د لاری په سر وو نو ډېر ژر دېارلس کلومېټر پراخه شو. د ښار په مېنځ کی یوه وېاله بهېده چی کالی بین به بې ورته وېېل. په ښار کی د مساپرو لپاره سرابونه او په برابره فاصله حفاظتی مینارونه جوړ وو. یو وخت دلته ۳۲ بازارونه او د پینځو سوو نه زیات دکانونه وو. په څوارلسمې پېړئ کی دا د لوېدیځ پنجاب مرکزاوپه پینځلسمی پېړئ کی د لودی حکومت والی دولت خان به له دی ځایه دپنجاب پراخه سیمه اداره کوله. ښاي لاهور هغه وخت هم یو وړوکی ښاریه وه. د نانک پلار خپله لور د سلطان پور د یو تن جې رام ته واده کړی وه. ده د دولت خان لودي سره کار کوو. د ځوم په صلاح نانک ته یې په سلطان پور کی یووړوکی هټئ واخیسته. خو نانک د دکان هرڅه وېړیا خلکو ته ورکول. په نتیجه کی دکان بی له څه گټې تش شو. جې رام خپل بادار ته د نانک په اړه وویېل. دولت خان ده ته د سرکاری مودي خانې (خېرات خانی) مشری وروسپارله او داسی ښایې چی نانک په دی کار خوشاله وو. لږه موده وروسته پلار ورله واده وکړو او دده دوه ځامن ووزېږېدل. دولت خان لودي د نانک د درویشئ نه خبر وو او هڅه یې وکړه چی دی رسمی ځان مسلمان اعلان کړی. ځکه ده د اسلام په پېغمبر حضرت محمد صلی اله علیه وسلم هم ایمان لرلواو هغه یې ریښتونی نبي گڼلو. خو نانک د مذهبونو د مراسمولکه لمونځ او نورو عباداتوسره ځان نه تړلو. ده د سرکاری خیرات خانې نه دومره ډېر شیبان په خلکو وېشل چی د نورو چارواکوکینه یې راپاروله او هغوئ دولت خان لودي ته دده شکایت ووکړو. دولت خان د مودی خانی د سامان اود حساب جاج واخیستونو هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته سم ښکاره شول. نانک ته یې درناوی ووکړو او نور اختیارات یې هم ورله ورکړل. خو سازشیانو څه موده وروسته بیا په نانک تور ولګوو چې سرکاری مال خپلوانو ته ورکوئ. د دولت خان په امر پلټنې ووشوې خو هر څه سم وو. له دی وروسته که څه هم دولت خان په نانک ټینګار ووکړو چې ورسره دی پاته شی، نانک دا نوکری پرېښووده. ده یو واری بیا د ملنګانو جامی په غاړه کړی او له کوره ووتلو. اوس له ده سره دوه نور کسان هم مله وو. یو مسلمان چی رباب به یې غږوو او مردان نومېدو ، بل هندو چی رام داس یې نوم وو خو خلکو به ورته بدها ویېل. نانک به په پنجابي ژبه کی صوفیانه شعر وویېلو نو مردان به ورله په رباب سر برابر کړواو زمزمه به یې کړو. دری واړه لومړی په پنجاب کی وګرځېدل، ورپسی کابل ته ولاړل. بیا د ایران د لاری ترکی او مکی معظمی پوری ورسېدل. د هغه ځای یوه پېښه داسی ده ، چی یوه ورځ نانک ویده وو اوکعبه ته یې پښی وی. د مکی قاضی رکن الدین وولیدو نو تری پوښتنه وکړه چی ولی یې د خدای د کور سپکاوې وکړو. نانک ورته وویېل که کولی شی نو زما پښی هغه لور ته تاو کړه چی خدای پکی نه وی. په واپسۍ د افغانستان د شمال په خلم کی د نانک مسلمان ملګری مردان مړ شو. خو نانک د هغه مړی وسوځوو. بېرته پنجاب ته راوګرځېدو او اوس د مردان ځوئ سجاد ورسره شو. دا ځلی دوی ملتان او ورپسې کندهار ته ولاړل. په دی سفرونو کی د نانک نوم ووتلو او لوئ شمېر هندوان دده منونکی شول.

په ۱۵۱۷ کې سکندر لودي له نړۍ سترګې پټې کړی نو د پښتنود سلطنت زوال هم پیل شو. په ډیلي کې ابراهیم لودي د لیونتوب نښې څرګندولې او په هر چا یې شک کاو. خپل ډېر تکړه سرداران یې د همدې شک له امله یا ووژل او یا یې بندیان کړل، نور چې د ده با اعتماده امیران وهغوي یې تېښتې ته مجبوره کړل. آن تر دې چې خپل سکه ورور جلال خان یې لومړی بندي او بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وواژه. د نانک د منونکوشمېره مخ په زياتېدو شوه نوابراهيم لودي، دی خپل دربار ته را ووبللو. نانک هلته پاچا ته هم دروېشانه خبری وکړی خو پاچا ورله د بندسزا وټاکله. پښتنانه اوس په ابراهيم نه راټولېدل. دا وخت د پنجاب والي دولت خان لودي مغل پاچا بابر ته پيغام استولی و چې که پر ډېلي يې حمله وکړه نو دی به يې ملګرتيا وکړي
د کابل نه مغل پاچا ظهيرالدين بابرخپلې لښکرې د اباسين نه پورې د دوآبې شاوخوا را ټولې کړې. او په ۱۵۲۲ ميلادي کال کې ابراهيم لودي په پاني پت په جنگ کی ماته وخوړه، هم هلته ووژل شواوهند د مغلو لاس ته ورغلو. نانک وو مياشتی په بند کی ووادبابرپاچا له خوا ورخوشی کړی شو. د نانک منونکی وای چی بابر د نانک سره وليدل او ده ته يې د شرابو د څښلو بلنه ورکړه خو نانک ورته وويېل چی د خداې د معرفت مستو ملنګانو ته د دنيا نشې نه وی پکاری. د بابر په ليکلی ياداشتونو کی د نانک زکر نه دی راغلی. د مغلو په دوره کی نانک چی اوس خلکو ورته بابا نانک او ګورو نانک ويېل، د هند نورو سيمو ته ولاړواو لوئ شمېرخلک دده پېروپان شول. دی د خپل ژوند وروستي څو کاله د راوی سيند په غاړه يو کورکی وسېدو اوهم دلته د بی وزلو خلکو لپاره يې يو ځای جوړکړو چی هره ورځ په زرګونو خلکو به پکی ډوډئ خوړه. د ډېره بابا نانک په نوم دا ځاې اوس هم په لاهور کی شته. د سيند په غاړه ده د کرتار پور نومی يو ښار هم اباد کړوچي وروسته په سېلابی اوبو لاهو شو. نانک په ۱۵۳۸ کی د ۷۱ کالو په عمر کی له فانی نړئ سترګی پټی کړی. د نانک په مړينی د هندوانو او مسلمانانو تر مېنځ شخړه را پورته شوه. دوئ د هغه وروستي مراسم د خپلی عقيدی پراساس سر ته رسولی. دده مړی د يو څادر لاندی اېښی وو او کله چی څادر لری کړی شو نو هلته مړی نه وو. اخر څادر دوه ټوټی کړی شو. مسلمانانو دا څادر خښ کړو او هندوانو خپله برخه وسوځوو. نانک د ژوندپه وروستېو ورځو کې خپل يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرید خپل ځای ناستې گورو وټاکلو چی لهنا نومېدواو وروسته د گورو انگدپه نوم یې د نانک تعلیمات خپرول. دنانک یو ځوئ لکهمی چند دنیا داره شو او اولادونه یې اوس هم شته. دوېم ځوئ سری چند د پلار په شان ملنگ شو، ده د وېښتو نه پرېکول، د توری چلول او د ځان د دفاع لپاره جنگی دود رواج کړو. په راتلونکو سلو کالو کی پنجاب د گورو نانک د منونکو ټاټوبی شوچی سیک په نوم دی نوی مذهب پکی وده وکړه.
د ۱۵۲۶م د پانی پت په لومړی جنگ کی ځرگنده نه ده چې د مالېر پښتانه شیخ حسن او شیخ عیسی د چا پلویان وو. شیخ عیسی په ۱۴۹۳ کې سون پت د راي صوبه خان لور را واده کړې وه او مشر زوی یې خان محمد شاه نومیدو، د شیخ حسن مشر زوی سلیمان نومېدو. دواړو توربورانو په یوه وخت کې ملگرتیا هم لرله او تربگني یې هم پاله. د مغلود واکمنئ سره شیخ حسن چې لا تراوسه یې د پلار په بی انصافئ د مالېرله مشری لاس په سر نه و، دا موقع مناسبه وگڼله او د مغلو لخوا ټاکل شوي استازي (شاهي گماشته) ته یې د خپل حق غوښتلو لپاره دعوه وړاندې کړه. په مالېر کې د شیخ صدرالدین د وصیېت د ټکي بدلول نا ممکنه خبره وه او شیخ عیسی د خپل ورور په دعوه دومره په قهرشو چې د ډېلي یو قاضي ته یې مخه کړه، هلته فیصله وشوه چې د وصیېت ټکي نه شي بدلېدی.
شیخ عیسی په ۱۵۳۸ م کې د شپېتو کلونو په عمر کې مړ شو او څلور څلوېښت کلن محمد شاه د پلار په گدۍ کېناست، په دې وخت کې د ده لقب رئیس وو. که څه هم د مالېر ډېرې ځمکې د خان محمد شاه په لاس کې وې خو د ډېلي له لورې وربانديې یو چارواکې (مېرفېصلی) ټاکل شوی و چی د مالیي او نورو اداري کارونو څارنه به یې کوله. د شېخ حسن ځامنو میرزا خان اوسلېمان د خپل تربور نه د بدل اخېستو لپاره یو سازش وکړو او مېر فېصلي یې وواژه. د مغل د یو چارواکي وژل قانوني جرم و او د ډېلي له لورې ددی

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرم سخته سزا وه. په دی کار نه یوازې دا چې د مېرزا خان او سلیمان ټولې ځمکې ضبطې شوی بلکې د صدرالدین ټولو خپلوانو ته هم له مالېرنه د وتلو امر وشو.

خان محمد شاه دټول ټبر سره یوځای د خپل نیکه دسون پت رای صوبې خان (چې دده د مورپلاروو) سره واړاوه خو ډېر ژر د هندوستان د سیاست یول بل لوبغاړې مېدان ته شو. د بنګال او بهار واکمن شېرشاه سوري د بابر پاچا زوی همایون ته چې د خپل پلاربابر له مړینې وروسته د ډېلي پر تخت ناست و، په یو جنګ کی ماتې ورکړه او د هند پاچاهی یو واری بیا د پښتنو لاس ته ورغله.

همایون د ایران له پاچا طهماسپ سره پناه واخېسته. خان محمد شاه د شېرشاه سوري لخوا ټاکل شوی د سرهند والي ته خپل خواست یوړ او په ۱۵۴۳ عیسوي کال کی د نذرانې د پیسې ورکولو نه وروسته او د شاهي پوځ د منصب په اخیستود مالیر رئیس وټاکل شو. په دی کار د نواب او د منجاور کورنئ سره ووېشل شوی. مېرزا خان او سلیمان هم د خپل نېکه ځمکو ته بېرته ور وګرځېدل خو اوس د سرهند والي د دوئ په ځمکومالیه اخېسته. ښائ هم له دی وخته دوئ د مزکه والو یا خانانو په توګه وپېژندل شول. محمد شاه د لودیانو، مغلو اودسوریانو دورې ولېدې او په دې سیمه کې دپرله پسې جګړو شاهد و. نوموړی د مالېر د رئیس په توګه د پاچا او د مرکزی حکومت سره اړیکی ټینګی کړی. دی په ۱۵۴۵ عیسوي کال کې ومړ او درې زامن محمد اسحق، شاه منصور او عبدالله یې پرېښودل. محمد اسحق د خپل غورنېکه په څېر یو مذهبي کس و. ده د خواجه معدود (مودود) په لقب شهرت لرلواو کله چې ده د خپل پلار پټکې په سرکړو نوهغه مهال د شېرشاه سوري زوی اسلام شاه حکومت کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنجاب وړې وړې سیمې اوس د سرهند له لورې اداره کېدې اود دې مشر د چکله دار په نوم د ډیلي له لورې ټاکل کېدو. خواجه مودود د خپل پلار ځمکې په برابر ډول په خپلو ورونو ووېشلې چې په نتیجه کی یې د دوئ په کورنۍ کې بی اتفاقي او جګړې رامنځ ته کړې. د ده دوو ورونو شاه منصور او عبدالله د سرهند له والي سره نیغ په نیغه اړیکې ټېنګې کړې چې په دې کارد یوبل پر ضد د سازشونو لړئ پیل شوه.

د سوري سلطنت په ډیوه کې تیل په خلاصیدو شول او په ۱۵۵۵عیسوي کال کې د بابر پاچا زوی همایون یو وارې بیا د ایران نه لاهور ته را ورسېد، د شېرشاه لمسی سکندر سوري د سرهند سره نژدې د هغه مقابلې ته را ووت خو په جنګ کې یې ماتې وخوړه. په دغه جنګ کې خواجه مودود بی طرفه پاتې شو، همایون بری وموند او یو وارې بیا د هند واکمني د مغلو لاس ته ورغله خوهمایون په ۱۵۵۲ میلادی کال د شېر شاه له خوا جوړ شوی د ډېلي په پرانا قلا کی د شېرمنډل نومې ودانۍ له پوړیو په را پریوتو مړ شو نودده دولس کلن ځوئ جلال الدین د خپل پلار د پتمنو امیرانو په مرسته د دلي پر تخت کښېناستو.

خواجه مودود په ۱۵۲۲ عیسوي کال کې له فاني دینا سترګې پټې کړې او د ده د دوو زامنو فتح محمد خان او عبدالرزاق خان نه یې مشر زوی د مالېر رئیس و ټاکل شو. د فتح محمد خان د ورور عبدالرزاق دا هېله وه چې څرنګه د ده پلار خپلو ورونو ته په ځمکو کې برابرې برخې ورکړې وې، د ده وروربه هم داسې وکړې خو فتح محمد د نوي مغل واکمن اکبر پاچا د پېر د انتظامي چارو نه ښه ګټه اخېستل غوښته. فتح محمد خان خپلې ډېرې شاړې ځمکې کرنېزې کړې او د مالیې په چارو کې به یې د سرهند د چکله دار مرسته کوله.

په ۱۵۵۲ کی ګورو انګد مړ شو او دده بو مرید امر داس د ګورو په توګه وټاکل شو. تر هغه وخته هم د نانک پېروېانو د هندوانو ډېر رواجونه نه وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښې چي هو پکی د ستی رسم وو. امر داس د سیکانو لپاره ددی ممانعت ووکړو. خو ددی رواج د ختمولو اصلی عامل مغل پاچا اکبر ګڼل کېږي. امر داس په ۱۵۷۴ کی مړ شو نودده ځوم رام داس یې پر ځای ګورو شو او له دی وخته دا منصب موروثی شو. رام داس د اکبر پاچا په بلنه د ربار ته ورغلو او لکه چی د پاچا عادت وو د بېلا بېلو عقائدو د منونکو سره به یې مباحثی کولې، رام داس هم د نانک لاره ورته روښانه کړه. دا د اکبر پاچا سرپرستی وه چی رام داس په ختیځ پنجاب کی د سیکانو د لومړی ښار امرتسر د جوړولو کار پېل کړو. د نانک منونکو د پورا مذهبی جذبی سره ددی ښار په جوړولو کې مادی مرستی وکړی. او سیکان د لومړی ځل لپاره د هو قام او د قوت په توګه د هندوستان په تاریخ کې ووپېژندل شول. د رام داس ځوئ ارجن په ۱۵۸۲ کی ګورو وټاکل شو او ده په امرتسر کی د اوبو تالاب او معبد جوړ کړو چي اوس د طلائ معبد په نوم یې پېژنو. د شپاړسمې پېړئ وروستی کلونه په هند کی د شورشونو شاهد وو.اکبر لا ژوندې وو خو په مغل کورنئ کی د اکبر د ځوئ سلیم او د لمسي خسرو تر مېنځ د پاچاه کېدوسیالی پېل شوی وه. د خسرو مور او خسرګنئ راجپوت هندوان وو او دوئ د پوځ لوېه برخه اداره کوله.

په مالېر کوټله کی فتح محمد د یوښه واکمن په توګه را وځلېد ، او د سرکاري لقب له ورکړې پرته به خلکو نواب فتح محمد خان باله. د ده مېرمنه د جهال نومې کلي یوه راجپوته وه، دلته له تېرو دوو سوو کلونو راهیسې افغانان مېشت وو او ډېرو په کې د مالېر له افغانانو سره خپلولي لرله. خو فتح محمد خان د پنځوسوکلونو په سن کې هم اولاد نه لرلواو اخرد کورنۍ په غوښتنه یې د پنجاب د روپړنومې کلي د بوې افغانې کورنۍ جینئ را واده کړه چې خپلوان یې د مغل حکومت په لوړو عهدو(دندو) مقرر و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۵۹۳ م کې د ده په کور کې یو ماشوم وزېږېد چې بازید خان ونومول شو، په دې وخت کې فتح محمد ۵۳ کلن و. دوه کاله وروسته دده بل زوی بهاول خان وزېږېد وخو فتح محمد خان د خپلو زامنو ځواني و نه لیده او په ۱۲۰۰ م کې یې له نړۍ سترګې پټې کړې.

مالیر او کوټله

نن د فتح محمد خان ځلوېښتې ده، ټول خپلوان په مالېر کې راسره را ټول دي. د فاتحې او دوعا نه وروسته یو سپین ږیری پاسېږي، اووه کلن بازید خان ته د خپل پلار د مشرۍ پټکې په سروئ او په هغه ګدۍ یې کښېنوي چې د مالېر د مشر لپاره ځانګړې شوې ده. د یوې پردې تر شا د بازید مور دا هرڅه ویني، څو ورځې وړاندې د هغې په کاله یو برهمن راغلی او د بازید په اړه یې وېلي و چې دی به لکه د لمر په اسمان وځلېږي. د دواړو وروڼو(بازید او بهاول) د زده کړو لپاره ښوونکي وټاکل شول، د هغی پېر له دود سره سم دوئ د تورې وهلو، د اس د سپرلئ، غشې او نېزو ویشتل ازده کړل. له وړوکي عمر نه یې مورورته د انتظام، د خلکو سره د چلن او ناستې ولاړې ته پام کاوو.
په ډېلي کې ۱۲۰۵ کی د اکبر پاچا د مرګ نه وروسته د هغه زوی سلیم د جهانګېرپه نوم پرتخت ناست کښېناستو او دده ځوئ خسرو پروېز پنجاب ته وتښتېدو. د پاچاهئ په هیله ده خپل تیت و پرک ځواک راټولوو. ده د سیکانو ګورو ارجن سره هم وولیدل او هغه ته یئ خواست ووکړو چې دده د بریالیتوب لپاره ورته دوعا ووکړی. داسی ښایئ چې ګورو ارجن د خسرو سره د پوځی مرستی ژمنه هم کړی وی. چی نتیجه یې دده لپاره ښه نه وه. د مغل پاچا جهانګیر د خزانی وزیر چانډو شاه نومېدو او ارجن د خپل سیاسی اغېز د زیاتولو لپاره د خپل ځوئ هرګووند د واده لپاره د هغه لوروغوښته. وزیر نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ېواځې دا چې د ارجن خواست يې رد کړو بلکه د هغه سپکاوی ېئ هم وکړو. وروسته چاندوشاه خپله فېصله واړوله او ارجن ته يې ښه سوغاتونه ور واستول. خو ارجن داهر څه ددې ځواب سره بېرته ولېږل چې اوس که د ټولې دنيا شته منې هم ورله ورکړې نو دی د هغه لور نه غواړی. وزير په دې سپکاوي په قهر شواو د بدل اخيستو لپاره يې جهانګير پاچا ته لمسون پېل کړو. پاچا د خپل نافرمانه ځوئ هرملاتړی ته سزا ورکول غوښته. چاندو شاه ته يې اجازه ورکړه چې ارجن ته دې پخپله سزا ورکړی. ګورو ارجن په لاهور کې وونيول شو او په بندی خانه کې شکنجه او هم هلته د مرګي د مرض د لاسه مړ شو.

د ارجن وروور پرتهی مل غوښتل چې د خپل وراره هر ګووېند پرځای دی پخپله د سيکانو مشر شی خود قام وګړويې مخه وونيوله. ګورو ګووېند د پلار د بدل او د وولس لپاره د وسلې را ټولول او د هر سيک لپاره جنګې تربيه لازمه ووګڼله او ورو ورو د امن او د صلح پر ځای ددې مذهب منونکی سيکان د اور پکو او د جنګيالو په توګه يو ځواک شول. دی پخپله د جهانګير پاچا په پوځ کې د يو عسکری سردار په توګه ورګډ شو او ېو وخت د خپل پلار قاتل چاندو شاه ګوتو ته ورغلو نو په پښه کې يې ورته پړی واچوو او د ښار په لارو کې يې په راښکلو راښکلو ووژلو.

د يوو ېښتو کالو په عمرکی بازيد خان د يو پوخ سياست وال او پوځې په توګه د مالېر د مشر دنده په غاړه واخېسته. له رېئس کېدو سره سم هغه د شيخ صدرالدين کورنۍ پر ځان را ټوله کړه. خپلو تربورانو او شاوخوا کليو کې مېشتو پښتنو ته يې بلنه ورکړه چې تربګنۍ دې شاته کړي او د مالېر په جوړولو کې دی ورسره لاس يو کړي. ده په لومړي ځل د مالېر لپاره يو پياوړی پوځ جوړ کړ او د پوځيانو په روزنه کې يې خپله هم ونډه اخېسته. د سرهند د چکله دار سره يې د ځمکو او د پرګنو د ماليې چارې دومره قوي کړي چې هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به د ده مشورې منلی. خوپه کورنئ کی دننه د تربور ولئ او د وړو وړو شخړو د هوارولو کار دده مخه نیوله چی په مالېر کی د پر مختګ څه کار ووکړی.
په ۱۲۲۸ میلادی کال کی جهانګیرپاچا مړ شونو دده ځوئ خرم د شاه جهان په نوم د ډېلي پر تخت کښېناستو. هغه خپل مشر ځوئ دارا شکوه د پنجاب والی وټاکلو چی په لاهورکی ووسېدو. داراشکوه پخپله یو متقی کس وو او د دروېشانو سره به کېناستو پاسېدو. ګروهرګووېند دده نږدی ملګری و.
سیکان د یو پوځی قوت په توګه د مغل سلطنت لپاره د خطر بوه الامه وه او شاه جهان غوښتل چی ددوئ زور مات کړی. هغه د مخلص خان په مشرئ وو زره پوځ پنجاب ته ور واستو او د امرتسر سره نږدی په لومړی ځل سیکان او مسلمانان د جنګ لپاره یو بل ته مخامخ شول. مسلمانانو سخت جنګ وکړو خو ماته یې وخوړه. د داراشکوه په مېنځګړتوب روغه وشوه او هر ګووېند د بل جنګ د مخ نیوی په هوډ د خپلو جنګیالو سره د ستلج سیند نه پینځلس میله لری دجنوب په ځنګلونو کی ژوند پېل کړو. څه موده وروسته د هرګووېند یو ملګري د شاهی طوېلی نه دوه اسونه غلا کړل او د پاچا قهر یې راو پارو. مغلو بیا پنجاب ته لښکرورواستو او بیا یې ماته وخوړه. سیکان په دی بریالیتوب ډاډه شول، د ځنګله نه راوتل او په کرتار پور کی مېشت شول خو دوئ د یو لوئ جنګ لپاره څه موده ځانونه غلی وونیول.
د هرګووېند یو پښتون ملګری پېنده (پاېنده) خان نومېدوچی ده ورته ورور ویېل. د هر ګووېند د ځوئ سره یو باز وو چی پېنده خان ته یې ورکړی و. بوه ورځ دا باز والوتو او ورک شو. د ګورو او د پېندا خان تر مېنځ خبری ورانی شوی او د ګورو په کېږدئ کی ولاړو ځینو سیکانو پېندا خان ووهلو. پېندا خان د بدل اخیستو په موخه د شاه جهان دربار ته ورغلوچی سمدلاسه یې ورله پوځ ورکړو او د سیکانو سره یې د دربم جنګ لپاره ور واستو. د جنګ په مېدان کی څو ورځی توری برېښېدی او دواړه غاړی په مېړانه وجنګېدې. اخر

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرګووېند او پېندا خان پو په پو د جنګ مېدان ته ورودانګل. پېنده خان د هر ګووېند په توره ووژل شو. **مغل** پوځ د **خپل** سردار په وژنې جنګ ووباېللو او د هر ګووېند د مېړانې کیسې هرې خوا خپرې شوې. مغلو ډېره هڅه وکړه چې دی ژوندی وونیسی خو بریالي نشول. په **۱۷۴۵** کې دی مړ شو او د ده د وصیېت سره سم دده لمسې هر رائ ګورو شو. هررائ د **خپل** نیکه په پرتله امن غوښتونکی و.

په مالېر کې چې کله بازید خان **خپل** خپلوان ځان ته را نژدې کړل نو ډېر د ده په کور اوسېدل، د صدر الدین ټبر اوس ډېر شوی وو. او د اوسېدو کورونه پرې تنګ شول آن تر دې چې په **۱۷۵۳** م کې د بازید کشر ورور بهاول خان د **خپل** تربور سلطان خان لخوا د کور په سر ووژل شو، بازید خان د یوې لویې قلا د جوړولو لپاره د ډېلي چارواکو ته درخواستونه کول او ټولوخپلوانو ته یې ډاډ ورکو چې دی به ډېر ژریوه پخه قلا جوړوئ خو د ورځو د تېرېدو سره د هغه مشکلات زیاتېدل. **مغل** حکومت د هند ټوله خاوره د پاچا ملکیېت ګڼله او هر چا به چې د یوه پوخ کور ودانې او کلا د جوړولو هوډ وکړ نو **حکومت** نه به یې اجازه اخېسته، پایله یې دا وه چې ولسې خلکو پاخه کورونه نه شوای جوړولې او خامو کورونو کې به اوسېدل. یوه ورځ د بازید خان یو تربورهغه ته دا پیغور ورکړ چې ترڅو ستا قلا جوړېږي موږ به مړه یو. د بازید لپاره دا پیغور یوه ننګونه وه، ده د سرهند د چکله دار نه یو لیک واخیست، په روپړ کې د **خپل** ماماخېلو په سفارش د ډېلي دربار ته ورغلو چې د پاچاامر واخلي.

شاه جهان پاچا اوس ناروغه و او دده د دوو ځامنو دارا شکوه او اورنګزېب تر مېنځ د تخت لپاره مبارزه پېل شوی وه. په دې وخت کې اورنګزېب **خپل** پلار او خورجهان ارا د اګرې په کلا کې نظر بند کړي و او د **خپل** مشر ورور دارا شکوه پسې لاهور ته روان و چې د تخت وارث شي. دارا شکوه د هر رائ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته تر لاسه کړه خو داورنګ زېب ځواکونو دارا شکوه ووژلو اود هغه سر یې ورته راوړو.

. مغل پاچا به په دوبي کې کشمیر ته تلو او په لاره کې به د پنجاب راجاګانو د ده امنېت نېولو ، د مالېرد پوځ یوه ډله به هم د انبالې نه د شاهي لښکر سره مله وه او دا به یې د ستلج ترسینده بدرګه کاوه. په لاره به د شاهي کورنۍ غړو ښکار کو. بازید خان په ځوانۍ کې څو واری د شهزاده اورنګزیب سره د ښکار پر وخت ملګرتیا کوله. د پنجاب دغه سیمې په ځنګلونو پټې وې او په کې هر ډول وحشي ځناور پیدا کېدل. یو حل اورنګزیب دلته پړاوو اچولی و چي یو زمری شاهي خېمې ته نژدې ورغی. بازید خان سم د لاسه پخپلی توری دا زمری وواژه. افسانه ویونکي واي، د ده همدغه کار د اورنګزیب خوښ شوی وي چې په مالېر کې ورته د یوې کلا د جوړولو امر ورکړ. خوپه اصل کی بازید د دارا شکوه سره په جنګ کې د اورنګزیب ملا تړ کړی و او کله چی اورنګزېب لاهور ته په لاره د امبالې، سر هند ، لودیانی او روپړنه تېرېدو نو د مالېر ځواک هم ورسره د لاری ملتېا کوله. او بیا د ستلج سیند نه پورې وتلو کی یې ورته لاره ښودله.

اورنګزیب په خپل مرام کې بریالی شونو په ډیلي کې پر شاهی تخت د کښېناستو په موقع یو لوی دربار جوړ کړ، بازید خان ته یې د سیف الملک او د اسدالله د القابو او نواب د خطاب سره د قادر اباد او نوان ګاون پرګنۍ د جاګېر په توګه ورکړې او په همدې موقع هغه ته د یوې کوټلې او د ښار د جوړولو اختیار ورکړل شو. اورنګزېب د سیکانو ګوروهر رائ هم ډیلي ته راوبللو ، خو هغه خپل مشر ځوئ رام رائ ته یو لیک ورکړوچی پکی د خپل ځان په اړه یئ لیکلی و چی دی یو ملنګ سړی دی او د خپلی جونګړی نه به پاچا ته دوعا کوئ. اورنګزېب په دی لیک ارامه شو خو د ضمانت لپاره یې رام رائ په خپل دربار کی ووساتلو او ښه چلند یې ورسره کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مالېر کی بازید خان په ۱۲۵۷ میلادي کال کې د مې په میاشت د محرم په لومړۍ نېټه د ښار اساسی تېږې د ایښودو ورځ و ټاکله. د دې لپاره یې دوه شخصېتونه را وبلل چې یو یې صوفي بزرگ عالم شاه فاضل چشتي او دویم یې د هندوانو یو بېراګي سادهو مهاتما شام دهمودهرو. ده شاه فاضل ته خواست وکړ چې په دغه نوي ښار کې د خلکو د مېشتېدو دوعا وکړي، شاه فاضل د اوبو یو ډک منګی را وغوښتو. وایي چې بازید خان دا کار په خپلو لاسونو وکړ، له کوهي نه یې اوبه را وویستې منګی یې ډک او شاه فاضل ته یې ورکړو. شاه فاضل د قران څو ایاتونه تلاوت کړل او بیا یې ورته وویل چې دا اوبه د سیمې ټولو کوهیانو کې لږې لږې واچوه او ورته یې وویل هر هغه څوک چې کوټلې ته راځي همدلته به مېشت پاتې کېږي. په سر کې د بازید خان د کلاد بنیاد تېږه کېښودل شوه، د دې کار لپاره هغه د تېرو دوو کلونو راهیسې مواد را ټولوو. دا ښایي چې بازید خان د ښار نقشه له وړاندی لرله. ځکه په یو کال کې د ده کوراو بل کال ته د مالېر کوټله د کلا جوړول پوراشو. ښار په څلورو برخو وېشل شوی و چی د بازید خان د څلورو ځامنو په نومونو یادېدل، فېروز، حسېن، سروراو اختیار. د ښار د قلا دیوال درې مېله اوږد و، مستطېل شکل او ځای ځای یې دڅارنې برجونه لرل. په دی کی اووه دروازی وی چی لاهوری، کابلي، ملتاني، سرهندی، سونمي، ډېلیاو کشمیری نومېدی. دې سره مالېر کوټله د یو مکمل ښار بڼه خپله کړله او د لومړي ځل لپاره د دې اوسېدونکو په پخو کورونو کی ژوند پیل کړو.

د سیکانو ګورو هر رائ په ۱۶۶۱ کی د مړینی پر وخت خپل کشر ځوئ هری کشن د ګورو په توګه وټاکلو چی ماشوم و. په دی فېصله په مغل دربار کی رام رائ سخت په قهر شو. دی او هری کشن د بېلو بېلو مېندو ځامن و. هری کشن اورنګزېب ته خپله دعوی وړاندی کړه او پاچا امر وکړو چی هری کشن دی د هغه دربار کی حاضر کړی شی. اورنګزېب د هری کشن په لیدو د هغه د پوهی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هوښيارئ نه متاثره شو. او اعلان يې وکړو چې هم دی به د سيکانو گورو وی خو ماشوم هری کشن د چيچک په مرض اخته شو او د ژوند هيله يې ختمه شوه. دده منونکو تری د راتلونکی گوروپه اړه وپوښتل نو ده د خپل تره تېغ بهادر نوم واخيستو. د هرگوويند دا ځوئ د پلار د مړينې پروخت ماشوم و او د هغه د وروستئ مېرمنی اولاد و. هم له دی وخته سيکان په دوو ډلو ووېشل شول.

بازيد خان له مغلو پرته په گاونډ کې د راجپوت او سيکانو سره هم ښې اړيکې وساتلې. په نابېه، جيند او بټاله کې هغه مهال د پهول سنگه کورنۍ واکمنه وه چې وروسته بيا د پهولکيان سرکار په نوم يې شهرت پيدا کړ. د گومتي را جه سردار چېن سنگ و چې ښه انتظامي صلاحيت يې لاره. د بازيد خان په وينا د سر هند چکله دار له هغه سره سلا مشورې پيل کړې، د بازيد خان په سفارش د مغلو لپاره به د پنجاب د دې ځنگلونو حاصلات او محصول پهول سنگ را ټولول چې خپله برخه به يې هم په کې اخېسته. له دې کار سره د چېن سنگ په زړه کې کينه او حسادت پيدا شو. يو کال سخته وچکالي وه او پهول سنگ له خپلو ځمکو ډېره گټه ونه کړه چې په پايله کې د ماليې ډېرې پېسې ورپورې شوی. چېن سنگ همداسې موقعې په لټه کې و، د سرهند چکله دار چې ماليه ترلاسه کوله هغه ته يې وويل پهول سنگ ته د ماليې پېسود ادا کولو موده (مهلت) مه غزوه، که ډېلې درباندی بد گومانه شوه نو ممکن دا عهده درنه واخلي. په دې خبرې چکله دار د پهول سنگ د نيولو او په بند کې د اچولو امر وکړ.

بازيد خان چې خبر شو نو د خپل ملگري د راخوشې کولو لپاره سملاسي سرهند ته ولاړ، له هغه ځايه يې د ده لپاره پروانه ترلاسه کړه خو په لاره کې خبرشو چې پهول سنگ په بندي خانه کې مړشو. بازيد خان د ده مړی واخېست، پټيالې ته يې يوړاو د هغه خپلوانو ته يې د وروستي مراسمو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسپاره. په ځينو تاريخونو کې راغلي چې پهول سنگ د مرگي په مرض اخته
و او د بې هوشۍ چپه به ورباندې راتله، دی روغ و خو د مړې گمان پرې شوی
او په اصل کې ژوندی و. انگريز تاريخ لیکونکی گريفن په دې نظر دی چې
پهول سنگ د هندوستان د سادهوانو نه هغه هنرزده کړی و چې سړی تر ډېرې
مودې ساه بندولی شي او خلک پرې گمان کوي چې دی مړ دی. هغه د بندي
خانې نه د تېښتې دغه لاره پیدا کړی وه.
د نواب بازيد خان دوه مېرمنې وې، لومړۍ يې د بهمنانو له کلي نه وه چې په
پنجاب کې دی او په ځينو تاريخونو کې د بهمن په نوم داسې اندازه شوې ده
چې هغه بهمن شهزادگۍ وه (بهمني سلطنت په گجرات او احمدنگر کې جوړو)
او دوېمه مېرمنه يې د کپور تهله اوسېدونکې وه. د بازيد خان پنځه زامن و
چې مشر فېروز خان په ۱۷۵۹ کې د پلار د مړينې وروسته نواب شو.
تېغ بهادرخپل ټول ژوند د بهار په ايالت کی په سختيوتېرکړې و. خود
سيکانو د مذهبی مشرپه توگه اوس ده سره يو زر سپاره عسکرو او په کرتار
پورکی يې د خپلو مريدانو په پيسو يوه لويه کلا جوړه کړی وه. ده به په کلا
کی دربار لگوو. اخوا اورنگزيب پاچا په هند کی د توری په زورد اسلام
خپرولو ته بډی وهلی وی، امريې وکړو چی تېغ بهادر دی د خپلی کورنۍ سره
وونيول شی اودده دربار ته يې حاضر کړی. په ۱۷۷۵ کی دی لومړی سرهند ته
او بيا دهغه ځايه د اوسپنې په پنجره کی بند ډيلي ته ورسول شو. هلته دی د
جې پور د راجه په کور کی ايسار کړی شو. راجه دده د ضمانت هڅه وکړه خو
پاچا تېغ بهادر ته د اسلام په دين کی د داخلېدو ووېل. د ده په انکار جلاد د
پاچا په امر دده سر پرېکړو. دده ځوئ گوبند نومېدواو تېغ بهادرد خپلې
گرفتارئ پر وخت هغه د گورو په توگه نومولې و. وروسته ده د بهارپه پټنې
کی ژوند پيل کړواو د هندو مذهب د لويو پنډتانو نه يې ديني ازدکړی وکړی.
د بهار صوبه د اورنگزيب د ورور شجاع په لاس کې وه، خو هغه د دې د انتظام

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه عاجز و او ډېر ژرپه کې د مرهټو مشر شيواجې سر را پورته کړو چې له ځو کالو راهيسې د مغلو پر ضد په چريکي جنګ بوخت و. اورنګزېب به ددی جنګونو لپاره لوئ شمېر پوځ وراستولوچی د مالېر کوټله ځوانان به هم پکی شامل و

نواب فېروز د پلار په شان مالېر کوټله ښه اداره کړه، خو څلور کاله وروسته مړ شو او د ده مشر زوی شېرمحمد خان په ۱۶۷۲ م کې د مالېر کوټله نوابي ترلاسه کړه. دی د خپل نيکه بازيد خان تر سيوري لاندې لوی شوی واو په اوولس کلنۍ کی يې نه يوازې دا چې په پوځي مهماتو کې ګډون کوو بلکه د مغل پاچا اورنګزيب د ښکار لپاره تابيا هم کوله چې پکی په زرګونو کسان، اسونه، هاتيان او سامان د يو ځای نه بل ته وړل کېده.

د شېر محمد نوابي د مالېر کوټلې لپاره يو ډېر مهم پړاو و. د اورنګزيب په مخالفت د هند په ډېرو برخو کې بغاوت روان و، د مرهټو سربېره سيکان هم د هغه د سختې مذهبي تګلاري پر ضد را پاڅېدلي و. نواب شېر محمد خان د مرهټو سره جنګ لپاره د مغلو لخوا بهارته ولاړوچی ددی ايالت لوېه برخه يې نيولې وه. په دی وخت کی د مالېر کوټله چارې دده ورور خضرخان په مخ بېولی. شېرمحمد د يوه غښتلي پوځ مشري کوله او د بهارد بېا نيولولپاره يې دومره مېړانه وکړه چې اورنګزېب ورله په پنجاب کی اويا کلي په جاګير کې ورکړی. په دې وخت کې د بازيد خان دوو نورو زامنو حسېن خان او اختېار خان هم ځان ځان له پوځي ډلې او په خپلو سيمو کې پخې قلاګانې جوړې کړې وې اود مغل پوځ په ملاتړ جنګېدل.

د بهار د کمپاين نه په راستنېدو شېر محمد د خپل نوي جاګيرپه انتظام لاس پورې کړ،او د جبوال په کلي کې يې يوه پخه کلا جوړه کړه. دا ځای د شېر پور په نوم مشهورشو او اوس د پټيالې په ضلع کې شامل دی، دلته ځينې پخوانۍ قلاګانې اوس هم شته. د شېر پور د ابادولو نه وروسته نواب شېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد خان نورکسان وروزل او خپله جنګي ډله يې لا پياوړې کړه. دی يو واری بيا ډېلي ته را وبلل شوخودا وارد هغه خدمتونه د پښتنو د يو باغي سردار پر ضد په کارو.
د بدايون په ولسوالۍ کې د روهيله پښتنو يو مشرعلي محمد خان مغل واکمن ته د ماليي ورکولونه ډډه وکړه اود بغاوت بېرغ په پورته کولو ډير ځواک يې موندلي و. دوئ سره د جنګ لپاره نواب شېر محمد خان د مغل پوځ مشری کوله او په دوو جنګونو کې روهيله پښتنو ته يې ماتې ورکړه ، علي محمد خان د خپلو يو شمېر پوځيانو سره لاس ترلی ډېلي ته راوستل شو. شېر محمد خان د دې برياليتوب په بدل کې د پنجاب نهه مهم ځايونه چې پکی لوديانه، روپړ، ماچي واړه، پائل او بابيان شامل و، د جاګير په توګه ترلاسه کړل. ددی سربېره د اورنګزېب له خوا يوه توره ، يو اس د شېر بهادرد خطاب سره يې ترلاسه کړل او د سرهند د نايب چکله دار دنده هم ورته وسپارل شوه.
د بدايون زياتره پوځيان چې بندي نيول شوي و هندوان و، د پاچا په امردوی شېر محمد ته وسپارل شول چې مالير کوټلې ته يې را وستل، دوی يې مسلمانان کړل او ځمکې يې ورته ورکړې. وروسته چې کله شېرمحمد د مالېر کوټلې لپاره سرکاري پوځ جوړو نو زياتره همدغه خلک په کې شامل و، دوی ته به يې د شېر محمد چېله ويل. اورنګ زېب د غلام لپاره د چېلا ټکيي د کارولو امر کړی و. د چېليانو کوڅه په مالېر کوټلې کی اوس هم شته.
د هند په لر او بر کی جنګونه روان واو مغل خزانه په تشېدو وه. په ۱۲۷۲ م کې اورنګزيب د جنګ لپاره د پېسود پوره کولو په تکل شو، هغه د هند د نامسلمه خلکولپاره د جزيه ورکولوقانون جوړکړوخو په دې کارهغه د هند په ګوټ ګوټ کې د خلکو قهر او غصه را وپاروله او څه لږ ډېر خلک چې ورسره و هغه هم ترې خپه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دکن کې د مرهټه شيواجي په مشرۍ لا پخوا څو واره بغاوت شوی وځو اوس په پنجاب کې سيکانو د ګوروګوبند په مشرۍ د بغاوت اور بل شو.
د جزيې نه پرته اورنګزيب د پلو محصول هم وټاکلو چې تجارت او سوداګرۍ ته يې يو لوی ګوزارورکړ. له يوې صوبې نه چې بل ته تجارتي مالونه ليږدول کېدل، سوداګر به مجبوره و چې په هغې ماليه ورکړي، په دی کار سيمئيزو زوره ورو ځمکه والو، پخپل سرماليه اخيسته، سوداګرو به د خپلې ګټې نه زياتې پيسې په ماليو او محصول ورکولې، هغوی چې ماليي به يې نه ورکولې مالونه به يې ځمکه والوضبط کړل. په داسې وخت کې زياتره کاروبار د هندوانو او سيکانو په لاس کې واو په دی کارتر ټولو زيات تاوان دوئ ته ورسېدو. اورنګزيب د خپل ژوند پنځه ويشت کاله په دکن کې له مرهټو سره په جنګ جګړې کې تير کړل او پاتې ژوند يې د سيکانو په سرکوبۍ پسې را واخيسته. د سيکانو روحاني مشر ګوروګوبند سنګ چی د خپل چريکي جنګ له لپاره په پنجاب کې د لوټ تالان، چورچپاول او د وېرې اچولو لپاره متې را نغښتې وی، د عامو سيکانو يو لوی پوځ جوړ کړی و چی مغلو ته به يې ځانی تاوان رسوو.
د سر هند چکله دارد ده سره د جنګ لپاره د عسکرو دوه لوې ډلې انند پورته وروا ستولی چې ګوروګوبند په کې خپل سنګر نيولې وخومغل پوځ ماتې وخوړه. اورنګزيب د دې خبر په اورېدو په قهر شو د لاهور والي او د جالندهر او د سرهند چکله دار ته يې امر وکړ چې خپل خپل پوځ ته حرکت ورکړي او د سيکانو د ماتولو لپاره دې خپل ټول وسايل په کار واچوي، ده د ګوروګوبند د ژوندي نيولو امر وکړ. دا جګړه تر اتو کلونو روانه وه او څومره چې مغل د سيکانو په ماتولو کې پاتې راتلل اورنګزيب ورته هماغه هومره ټکنې کيدو آن تر دې چې اورنګزيب خپل زوی مراد د لسو زرو عسکرو سره پنجاب ته ور ولېږلو. د سرهند او د جالندهر چکله دارو يو وارې بيا خپل پوځ ور برابر کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ټول ځواک شمېر څلوېښت زره و. شهزاده مراد لاهور ته ولاړ او په ۱۷۰۲ کال کې په انندپور یوه بشپړه حمله پیل شوه. په دې کې د نواب شېرمحمد خان پنځه زره سپاره او پلي عسکرهم شامل و چې مشري يې دده ورور خضر خان اوتربور ناهر خان کوله. د دې ځواک مشرانو په ګډه دا مشوره وکړه چې دوی به انندپور د هرې خوا نه کلابند کړي چې د بهر نه د رسېدو ټولې لارې ورته وتړي.

په دې اوږدې محاصرې د ګورګوبند ملاتړې د ولږې او تندی له لاسه ورو ورود سیمې نه په وتلو شواو په اخره کې د ګورو ګوبند سره یوڅو پتمن ملګري پاتې شول. دوی نه غوښتل چې ژوندي د دښمن لاس ته ورشي ځکه چې د اورنګزیب پاچا نه يې د ښه سلوک توقع نه لرله.

ځينو سيک مورخينو ليکلي چې په دی بد حال کې هم ګورګوبند د تېښتې لاره نه خپلوله خو خپلو ملګرو ورته وویل چې که ژوندی پاتې شوی نو له بله ځايه به خپله مبارزه جاري وساتو. يو بل ځای ليکلي دی چې کله د ده نه پنځه ويشت زره د مجهیل ډلې سيکان بيل شول نو ګوروګوبند په انندپور کې خپل ځان خوندي نه ګڼلو، هغه خپل دوه زامن چې يو يې زوره ور سنګ او بل فتح سنګ نومېدو د شپې د قلا نه له خپلې مور سره يوځای وويستل او دوی په يوه وړوکي کلي کهېرې کې د يوه برهمن په کور کې پناه واخيسته چی ګنګا نومېدو. ګوروګوبند د خپلو څو ملګرو سره انندپور نه ووتلو او چمکور ته يې ځان ورساوه. په بل سحر چې مغل پوځ خبر شو نو په شاوخوا کليو کې يې ورپسې لټون پيل کړ، لټون کوونکي د مالېر کوټله اود سرهند پوځيان و، دوی د چمکور کلا د دننه حال نه، نه و خبر چې څومره کسان په کې دي، اود يوې لوې حملې فيّصله يې وکړه.

د شېر محمد خان ورور ناهر خان د ځينو پوځيانو سره د کلا ديوال ته اندرپايه (پارسنګ) ولګوله او په خپله ورباندې وخوت. کله چی بره ورسيد نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورباندې چا د يو کاڼي ګوزاروکړ، دی په سر ولګيد او د لرګېنې اندرپايي نه لاندې را ولويد ، له دې سره يو ځای د ده په سينه او تندي کې يو شمېرغشي خښ شول او د بې هوشۍ په حال کې له هغه ځايه وويستل شو.

د ده تربور خضر خان د جګړې قومانده پخپل لاس کی واخيسته او دی هم ووژل شو. نواب شېر محمد خان د خپلو دوو ورونو او تکړه قوماندانانو په وژنې سخت خواشينی شو. ګوروګوبند په هغه شپه د چمکور د کلا نه هم وتښتېد او د مچهي واړې په کلا کې يې مورچه ونيوله. بل خوا د هغه مورله خپلو دوو تنکيو لمسو سره د ګنګا برهمن په کور کې وه، دوی په اسونوورغلي واو د هراس له زين سره ځوړندې خلتې د روپو او د سرو زرو ډکې وې. ګنګا دغه هر څه ترېنه غلا کړل او فکر يې وکړچې که دوی مغل واکمن ته وسپاري نو ډېر انعام به ترلاسه کړي، هم په هغه شپه يې چارواکوته ددوئ حال ورکړ.

مغل پوځ ډېر ژر دغه درې واړه ونيول او د سرهند چکله دار ته يې حاضر کړل چې وزير خان نومېدو او د کنج پوری پښتون و. هغه په ماشومانو زور راوړ چې که مسلمانان شي، نو دوی به وژغورل شي او پاتې ژوند به په ارامه تېرکړي. دوی ته د انندپور ټول جاګير د ورکولو ژمنه وشوه او داچې دوی ته به لوي انعام او القاب ورکړل شي، خو هلکانو هېڅ وعدې ته غاړه نه ايښوده.

په دې موقع نواب شېر محمد خان د ماشومانو د راخوشی کولو هلی ځلی پېل کړې، وزېر خان ورته وويل څو ورځې وړاندې ستا دوه ميړني ورونه د دوی د پلار لخوا ووژل شول او اوس ستا واردی چې خپل بدل واخلې، خو نواب شېر محمد خان په ځواب کې وويل زما ورونه د جنګ په تود ميدان کې شهيدان شول او زه به د خپلو ورونو بدل يوازې د جنګ په ميدان کې اخلم خو په هېڅ حال د دوو بی ګناه ماشومانو وينی نشم تويولی، دا مېړانه نه ده چې خپل لاسونه دی د دوو ماشومانو په وينو سره کړم. د پلار د کړنو بدل د هغه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومانو نه اخيستل غلط کار دی، اصلي مېړانه د لاس تړلو بنديانو وژل نه، بلکه له دوی سره رحم کول دي. بيا يې وويل که د دوی پلار هم لاس تړلی د يو بندی په توګه د ده مخې ته را وستل شي نو دی به د هغه نه هم بدل نه اخلي.
نواب شېرمحمد خان په ببړه مغل واکمن اورنګزيب ته د احتجاج يو ليک ورواستاوه چې په کې د ماشومانو د ژوند د ژغورنې غوښتنه شوې وه.
د دې ليک يوه برخه داسې وه " سره له دې چې هېڅوک هم د واکمن له امر نه سرغړونه نه شي کولی چې د مرګ په شان به يې مني خو د عالي حضرت د سلطنت وفاداره نوکران دا مناسب ګڼي چې د عالي جاه پام ورته واړوي.
داسې به وويل شي چې د ځېنو مهمو سياسي فيصلو تر مخې او په تېره کې د سيکانو د نا مناسبه فعاليتونو په رڼا کې دې، دې قام ته هره سزا که ورکول کېږي هغه به سم کار وي. خو د عالي جناب يوورړوکی او وفاداره ملازم داسې فکر کوي چې دا به په هيڅ ډول د سلطنت او د ستر قدرت د اصولو سره سمه خبره نه وي چې د ټول ملت غچ دې د دوو معصومو او بی ګناه ماشومانو نه واخيستل شي، چې د خپل کم عمرله کبله د باقدرته منصبدار په وړاندې هيڅ نه شي کولی. داسې قسمه عمل په ښکاره د اسلام او د اسلام د پيغمبر د اصولو خلاف دی. د عالي حضرت دا غلام وېره لري چې داسې يوه ناوړه عمل به د پاچا په انصاف او عدل يو تور داغ وي"
نواب شېرمحمد خان په خپل ليک کې له اورنګزيب دا غوښتنه هم وکړه چې دا دواړه ماشومان دې په ډېلي کې خپل دربار ته را وبلي چې ښه تربيه واخلي او د سلطنت او د پاچا وفاداره شي. که داسې نه کېږي نو دواړه ورونه دې هغه ته وسپارل شي چې په حرکاتويې نظر وساتي او بيا د حکومت خلاف پاڅون ونه شي کړی. په اخره کې يې دا هم وليکل چې که پاچا د ده وړانديز نه مني نو بيا هم دې(نواب شېر محمد خان) دا خپل فرض ګڼي چې رښتيا ووايي او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتيا ويلو نه دی ډډه ونه کړي. سيکان د شېر محمد دا کار" ها ده ناره" (يعني د احتجاج غږ) په نوم يادوئ.
کله چې دواړه ماشومان د وزير خان له لوري ووژل شول (د سيکانو تاريخ وائ چې ژوندی يئ په ديوال کی خښ کړل) نو گوروگوبند ترې خبر نه و او نه يې داسې اټکل کووچې له زامنو سره به يې داسې ظالمانه چلند وشي، نومورړی له مچهي واړې نه په پټه رای کوټ ته ولاړ اوهلته د ځامنو د قتل نه خبر شو. کوم کس چې ورته خبر راوړی و، له هغه يې پوښتنه وکړه چې داسې کوم کس نه و چې د دا ډول ظالمانه عمل مخنيوی يې کړي وای، هغه ته د نواب شير محمد خان د هڅواو اورنگ زېب ته د هغه د احتجاجی ليک په اړه وويل شول. گورو گوبند هم هغه وخت دواړه لاسونه پورته کړل او هغه ته يې دعا وکړه چې" د هغه نوغی دې تل شين وي" سره يې دا هم وويل " اوس به مغل سلطنت زوال وکړی" دی يو څه موده په مکهو وال کی پټ و او يوه ورځ يې موقع پېدا کړه چې د چمکورکلا ته ولاړ شی ده سره اوس پينځه ملگری پاته اوځو ميله تللی و چی دوه پښتانه، نامی خان او غنی خان ورباندی پېښ شول چی گورو گوبند يې وپېژندلو. دوئ د پېسو په بدل کی گورو گوبند او دده ملگری بهلول پورته ورسول چی پکی د گورو يو ايرانی معلم قاضی پيرمحمد وسېد اودوئ ته يې په خپل کورکی پناه ورکړه. د گوروگوبند زوراوس مات شوی و او دی د څه مودې لپاره د پنجاب په غرنيو سېمو اوځنگلونو کې پټ وخو اورنگزيب اوس هم نا ارامه و او ټولو منصبدارانو ته يې امرکړی و چې د سيکانو په حرکاتو دې نظر وساتي.
د سيکانو له دې ماتې سره شېر محمد خان ته نورامتيازات ورکړل شول، د سرهند چکله دارد گوروگوبند په لټه يو بل لښکر د حملې لپاره تيار کړاو نواب شېرمحمد خان ته يې هم بلنه ورکړه خوهغه اوس د سيکانو په وړاندې له کوم گام پورته کولو ډډه وکړه. دی د گوروگوبند د زامنو په وژنې له زړه نه خپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی واو اوس له هغه سره جګړه ورته یوعبث کاربښکاریدو، بله دا چی د هغه پوځ په ځنګلونو کې د چریکي حملو لپاره تیارنه واو دریمه دا چې د ګوروګوبند له لوري یې ځان ته دوعا یوه نېک نیتي وګڼله او نه یې غوښتل چې دا دوعا دې په ښیرا بدله شوې وای.

ګوروګوبند او د هغه ملګرو د بدل اخیستو قسم کړی واو په ۱۷۰۲ میلادي کال دوی د پنجاب د ټولو مسلمانانو په ضد د جنګ نغاره و ډنګوله. ډېر ژر د سیکانو دولس زره لښکر تیار شو. په دې موقع دوی مالېر کوټله او رای کوټ دواړه خوندي سیمی اعلان کړی. د دی دوه علتونه و، یوه دا چې د نواب شېرمحمد خان چلند او د ګوروګوبند دوعا وه او بله دا چې د مالېر کوټله په ټولو کلیو او بانډو کې شل زره پوځ د جنګ لپاره تیار ولاړو او سیکانو ددوئ د جنګ زور نه لاره. هغه مهال د نورو سیمو مسلمانانو په مالېرکوټله کې پناه اخیستې وه. د سیمو کمزوري واکمنو د ځان ساتنې لپاره سیکانو ته پېسې ورکولې او یا به یې ځمکې او کلي دوی ته وسپارل.

د نواب شېرمحمد خان په اړه انګریز تاریخ لیکونکی سرلیپل ګریفن د چمکور د جنګ یوه پېښه بیانوي. په دې جنګ کې نواب یوه سیکه ښځه انوپ کور په زوره ونیوله، هغه یې مسلمانه کړه او بیا یې ورسره واده وکړ. دې مېرمنې وروسته ځان ووژلو او په مالېر کوټله کی یې خاورو ته وسپارله. د سیکانو کوماندان بیدی صاحب سنګ څو کاله وروسته د دې مېرمنې د جسد د اخیستو لپاره د شېر محمد په کلا حمله وکړه، د دې مړی یې را وویست او د سوځونې لپاره یې یوړ.

د مالېر کوټله نواب افتخار خان د دې پېښې په اړه وایي چې د دوی د کورنۍ په تاریخ کې د دې مېرمنې هېڅ ذکر نه دی شوی او نه یې د چا له خولې اوریدلي دی نو کیدای شي چی سیکانو د حملې لپاره یوه پلمه غوښتله. خو د چمکور د جګړې په اړه د هند نامتو تاریخ لیکونکی ډاکټر ګنډا سنګ لیکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د گوروگوبند سنګ د نیولوهلې ځلی کېدی نو د ده یوه خدمتګاره بي بي انوپ کور د شیرمحمد خان لاس ته ورغله او هغه دا له ځانه سره یوړله خو دې میړنۍ سیک میرمنې خپل ژوند د خپل دین اوعزت لپاره قربان کړ.
شېرمحمد دا په خاموشۍ په قبر کې خښه کړله، بېدي سینګ د جنګ لپاره مالېر کوټلة ته نه وورغلی او په ښار یې هېڅ غرض ونه کړ. د بي بي انوپ کور مړی یې له قبرنه را وویست او د سیکانو له مراسمو سره سم وسوځول شو.
د اورنګزېب ځوئ بهادر شاه چې د پنجاب حاکم و د گورو گوبند سره روغه وکړه. اورنګ زېب په دی وخت کې په دکن کې و او گوبند ته یې یو فرمان ورواستو چې که دی ورته حاضر شو نو انصاف به ورسره ووشی. گورو گوبند د فرمان په تر لاسه کولو په فارسی ژبه د ځوارلسو سوو قطعو یو نظم وولیکلو چې پکی د خپلو بد بختیبو او د حالاتو زکر کړې و. سیکان دی نظم ته ظفر نامه وایې. دا شعر یې د خپل ورور دیا سنګه په لاس دکن کی پاچا ته ور وولېږلو. پاچا د شعر په ویېلو نورهم متاثره شو او خپل استائې یې گورو ته ددی ډاډ سره بیا ور واستوو چې که دی دربار ته حاضرشو نوښه چلند به ورسره ووشی. په ۱۷۰۷ کی گورو گوبند د پنجاب نه روان شو خو دی په لاره و چی د اورنګزېب د مړینې خبر یې واورېدو.
په دکن کی د اورنګزېب ځوئ بهادر شاه خپل ځان د هند واکمن اعلان کړی و. گوبند چی هلته ورسېدونو بهادر شاه ورته تود هر کلی سره د اسونو، هاتېانو او قیمتی سوغاتونو سره د پینځو زرو عسکرو د ساتلو منصب ورکړو. په دکن کی یو پښتون جمشېد خان ورسره ملګری شو. ده یو ځل د گوروپه فرمائش ورله اسونه واخیستل خو گوبند د پېسو په ورکولو ځنډ وکړواود دواړو ترمېنځ خبری ورانی شوی اوتوری راویستل شوی، گورو پخپلی توری دجمشېد خان سرپرېکړو. د سیکانو ځینی سر چینی وائ چی جمشېد خان د گورو د وژلو لپاره د وزیر خان نه پېسی اخیستی وی او د هغه له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراستول شوی و. گوروگوبند په دی وژنه پښېمانه شواو دجمشېد کورنئ ته یې پېسی ورکړی خو د هغه ځامن د پلاربدل اخیستو ته د موقع په لټه و. یوه ورځ دوئ د هغه خوب کوټی ته ورننوتل او د گوروگوبند په خېټه کی یې چړی ووهلی. دده په چیغونور سیکان راټول شول، دواړه هلکان یې ونیول، د گورو خېټه یې وگنډله، ملهم پټئ وشوه او دی له خطره ووتلو. گوبند د دواړو ورونډو پرېښودو امر وکړو، په دی چی هغوئ د خپل پلار بدل اخیستی و. دی د خپلو ټپونو د لاځه ځوورځی وروسته په ۱۷۰۸ کی مړ شواو بنده بهادر یې خپل ځای ناستې ووټاکلو.

بنده بهادر په اصل کی یو هندو بېراگی و چی په دکن کی د گورو گوبند په لاس بېئ سیک مذهب خپل کړی و. گورو گوبند د مرگ نه وړاندی ده ته سپارختنه کړی وه چی د وزیر خان نه به دده د ځامنو بدل اخلی. بنده بهادر کله چی پنجاب ته ورسېدونو په زرگونو سیکان دده بېرغ لاندی راټول شول. او د شاو خوا د مسلمانانو په سیمو کی یې چور چپاول او وژنی پېل کړی. په پنجاب کې دا کلونه د وړومسلمانوریاستونو لپاره ډېر سخت و. سېکانو د سامانه او د سیهورا له لوټلو او ویجاړولو وروسته لویدیځ او ختیځ هرې خوا ته تلل او څه چې به یې مخې ته راتلل یا به یې ورانول او یا به یې له ځانه سره وړل. بهادر شاه ځو واري خپل پوځ پنجاب ته واستوو چې د سیکانو زورمات کړي او دوی کامیابه هم شول خو شېرمحمد په دغو جنگونو کې عملآ برخه وانه خیسته. کله چې سیکانو په سرهند د یولوئ حملې اعلان وکړونو وزیرخان هم مسلمانانو ته د جهاد غږ وکړو او په ډېلی کی بهادرشاه نه یې د مرستی غوښتنه وکړه. خو پاچا د سیکانو له خوا اوس د خطر احساس نه کوو. او ښایي دی ډاډمن وچې د دوئ زور اوس اوبه شوی و. خو په سر هند چپاو اوس د سیکانو لپاره یومذهبي فرض او د غچ اخیستو ناره گرځېدلې وه. د پاچا اندازه غلطه وه او سیکانو د سرهند په قلا یو ناڅاپی یرغل وکړو، وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان یې ژوندی ونیولو او د ده انجام ډېر دردونکی و. دی یې د یو غوایي له پښو سره وتړلو او غوایي یې د سرهند په لارو کوڅو کې وزغلولو، وروسته دی یې مړژواندی په اورکې وسوځاوه. د مسلمانانو مړی یې له قبرونو راویستل د دوئ کورونه یې چور کړل ان تر دې چې د ټول سرهند ښاریې له مینځه وړل غوښته خوبنده بهادرورته وویېل چې پخپله ښارځه گناه نه وه کړې نو دی ته تاوان مه رسوئ. که د چا زړه بد ل اخېستل غواړې نو کله چې له دی ښاره تېرېږې نو دوه خښتې دی اخلې او د ستلج په سیند کی دی اچوئ. د سرهند نه سیکانو ته په لوئ شمېر وسله او بارود په لاس ورغلل او د دې د تباهۍ نه وروسته د سیکانو قدرت نورهم زیات شو. مغلوتازه ځواک پنجاب ته وروا ستواو دوئ یو واري بیا سرهند ونیولو. نواب شېرمحمد خان یې د دې صوبه داروټاکه. په ۱۷۱۰ د مي په میاشت کی د چهپر چهیری نومی ځائ کی د حکومتی پوځ او د سیکانو تر مینځ سخت جنگ وونښتو او نواب شېرمحمد خان په دی جنگ کی خپل ژوند د لاسه ورکړو. له ده اته زامن پاتې شول چې مشر یې غلام حسېن ، نور یې جمال خان، مېرزا خان، عظیم خان، فتح خان، اکبرخان، غلام رسول او غلام علي خان و.

غلام حسېن د خپل پلار ځای ونیولو خوده د شیرمحمد په شان پوځي استعداد نه لاره او نه یې په دې بدو حالاتو کې څه سیاسي اغېز لرلې شو. ده مالیر کوټله په وړوبرخوو ویشله او یوه یوه خپل هرورور ته یې وسپارله چې له سیکانو سره مقابله وکړي. دی په خپله یو سوله خوښونکی کس و او د صدرالدین د کورنۍ کومو خانانو چې سرهند ته مالیه نه ورکوله د هغوی سره به یې د سولې او روغی جوړې له لارې ستونزې هوارولې. د مالیر کوټله په سوبل کې د ګڼوځنګلونو سیمه د غلام حسین د ورور جمال خان په لاس کې وه او له دغه ځایه به یې د سیکانو د بریدونو په وړاندې دفاع کوله چې اوس یې زورترلاهوره رسیدلی و. د مغلو لپاره لاهوریومهم انتظامي مرکزو. بهادرشاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له یولوی لښکرسره د لاهور په لوری وخوځېد او د سیکانو سره د دوو مهمو جنګونو نه وروسته یې هغوي غرونو او ځنګلونو ته وشړل. د تېښتې پر وخت د سیکانو جنګي ډلې د مالیرکوټله شاوخوا هم راماتی شوی. همدغه خطرو چې د مخ نیوی لپاره یې غلام حسېن په هر کلي کې د دفاعي کلاګانو د جوړولو امروکړخو سیکانو هغه وخت مالیر کوټله ته زیات تاوان ونه رساوه. د نواب وروڼه د هغه له کمزورې پالیسۍ خوشحاله نه و، په تیره بیا جمال خان ، چې د دښمن سره یې کلک جنګ غوښتو. ده یو ځلې د خپل مشرورورغلام حسېن سره ناندرۍ ووهلې، له هغه مرور شو، د خپل لښکر سره له مالیر کوټله نه ووتو او شېر پور ته یې مخه کړه. دی تر شپږو میاشتو له وروره مرور په کلي کې پروت و. میرزا خان اوعظیم خان هم د غلام حسین نه په خپګان خپلو خپلو کلیو ته ولاړل، خو نواب د دوی د پخلاینې لپاره هېڅ و نه کړل.
په مالېر کوټله کې اوس د دفاع لپاره قوی پوځ نه و، ښځې، زاړه او بي تجربي ځوانان د خدای په اسره پاتې شول. په دې وخت کې مالیر کوټله د یو بل ګوانښ سره مخ شوه. د اورنګزیب پروخت د بدایون د بغاوت مشر روهیله سردارعلي محمد خان د نواب شېر محمد خان نه ماتې خوړلې او بندي شوی و، د ده زوی عثمان یارخان د پلاربدل اخیستو لپاره د دولسو زرو پوځیانو سره په ۱۷ اکتوبر ۱۷۱۳ کې په مالېرکوټله د حملی لپاره روان شو.
نواب غلام حسېن د دې جنګ زور نه لاره، دی یو سوله خوښوونکی کس ونود عثمان یار سره یې د سولې په تړون خپله لور بلاقن بېګم عثمان ته په نکاح کړه او جنګ ونه شوخو د روهیلو په تاریخ کې لیکلي چې عثمان یار په مالیر کوټله حمله وکړه ، جمال خان د ده مقابلې ته را ووتو اوعثمان یار یې سولې ته مجبورکړو. دا خبره یقیني ده چې د مالیر کوټله د نواب لور روهیله سردار ته ورکړل شوې وه او په دې خبره د غلام حسین وروڼه او په تېره بیا جمال خان ډېرپه قهرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخواد ډېلي پر تخت کله د مغلو يوه شهزاده او کله بل کښېناستو. د شاهی ماڼۍ د سازشونو او د وژنو سلسله پراخه شوه او اخرفرخ سيئر پاچا شو.
د سيکانو د زورد ماتولو لپاره ده امر وکړ چې که هر چا يو سيک ژوندی ونيولو او د ډېلي دربارته يې راوړو نو هغه ته به انعام ورکول کېږي. د سرهند والي د ماليرکوټله د نواب غلام حسېن نه هم دا غوښتنه وکړه خو هغه دا کار غلط وګڼلو او په دې مخالفت د سرهند نه مغل لښکر په مالېرکوټله د حملی لپاره روان شو. جمال خان په دې وخت سخت جنګ ته تيار وخود غلام حسېن د روغې جوړې په پاليسئ دا جنګ و نه شو. دی ټولو حالاتو د غلام حسېن زړه د نوابۍ نه تور کړی و. يوه ورځ خپل ورونه يې را وبلل ، د ټولو په وړاندې يې د نواب پټکې د خپل وروړجمال خان په سر کېښود او په خپله يې ځان د نړۍ له کارونو ګوښه اعلان کړ. د هغه نورو ورونو هم په دې فېصله خپله خوښي څرګنده کړه. په دې فېصله د نوابۍ حق د غلام حسېن د زامنو نه جمال خان ته انتقال شو. د غلام حسېن نيمګړتيا دا وه چې اداره يې نشوه چلولې او ښه والی يې دا و چې د جنګ پر ځای د صلح لاره يې غوره ګڼله خو د هغه وخت د پنجاب په حالاتو کی د ځان ساتنی لپاره دواړه د پياوړی پوځ او سياسی بصيرت پکار و. دی يو صوفي و او د جنګ پر ځای يې د سولې، امن او روغې پلوي کوله. دده لوي په دی کی وه چی کله يې ځان د نوابۍ وړونه ليدونوژريې فېصله وکړه اونه يوائی واک يې خپل وروړ ته وسپارلوبلکه خپلې شخصي ځمکې چې هغه وخت يې د کال نوې زره روپۍ حاصل ورکاوه ورونو ته پرېښودی او ځان سره يې يوازې پنځه کلي ووساتل چې خپل خرڅ لپاره يې کافي ګڼلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوندو لاره

د ۱۷۱۷ میلادی کال هوا سړه شوې ده، د شېر محمد خان دوېم ځوئ جمال خان د نواب په ګدۍ ناست او د کلا په دې لويه کوټه کې د صدرالدين د ټبر مشران را ټول دي. مالېر کوټله ته د جمال خان راتګ په عامو خلکو کې د خوشحالۍ سوب شوی دی، ټولو د ده تود هرکلی وکړ، او په يوه پرانيستي دربار کې يې د عامو خلکو په شوراو زوږد نواب وظيفه ترلاسه کړه.

جمال خان په يوه احساساتي وينا کې په ځوانانو غږ کوي چې د سيکانو په مقابل کې د ډېلي له حکومت نه دې هيڅ تمه ونه لري.

هلته مغل په بېلابېلو ډلوويشل شوی ، د تخت په سريو بل ته سازشونه کوئ او دامونه غوړوئ. د افغانانو مشران بيا هم په جمال خان ټينګار کوي چې د سيکانو په مقابله کې د مسلمانانو د ژغورنې لپاره دی له پاچا يوغښتلی پوځ وغواړي. جمال خان دا خبره مني خو ټولوځمکه والو ته د اسونو د شمېرې د زياتولو او ځوانانو ته د جنګي تربيې، تورې، غشې او نېزې د ا يشتلو د ازدکړی امرکوي. غلام حسېن له دنيا سترګې پټې کړي او د ډېلي پرتخت مغل واکمن محمد شاه ناست وچی د د عېش او عشرت ژوند خوښوو اوعامو خلکو ورته د "رنګيلا" لقب ورکړی و. ده د حکومت ټول کارونه يې خپل مشر وزير قمرالدين ته پرېښي و.

سيکان اوس د پهول سنګ لمسي الا سنګ د ببرغ لاندې د دل خالصه په نوم را ټوليدل. ده د پنجاب د مالوې نومي کلي کې يوخپلواکه حکومت هم اعلان کړی واو له شاوخوا کليو نه د مسلمانانو له شړلوورو سته اوس مالېرکوټلې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګی خړی کړی وی. جمال خان د یو باتدبیره او مسلکي پوځي په څېر ټول حالات څارل، د خپل انتظام لاندې په ټولو کلیو کې دفاعي مورچې او کلاګانې او د هر کلي خلکو ته یې د منظم پوځ لپاره دندې ورو بشلې وې. د کلي مشر د خطر پرمهال په یوه ټاکلي شمېر کې پوځیان را ویستل او هغو کلیو ته به یې استول چې سیکانو پرې برید ونه کول. دغو پوځیانو ته به د خپلې وردۍ (رسمي جامې) او اس ساتنې لپاره د میاشتې دوه روپۍ ورکول کېدې. د کلي مشر د پوځیانود کورنۍ د خرڅ لپاره په وار د خلکو نه غنم او نور شیان اخېستل. د دې پوځي تاکتیک او جنګ ته اماده ډلو له امله شاوخوا سیکانو په مالېرکوټلې له برید او حملې ډډه کوله او دیارلس کاله د دې سیمې مسلمانان په امن کې و. د بنده بهادرد وژنې نه وروسته سیکان په یولسو برخو وو بشل شول او د هری ډلی مشری د جنګیالو قوماندانانو په غاړه شوه. په سر کی دا ډلی د جتهه په نوم یادېدی. ددی جنګیالو به په جنګونو کی لوټ شوی د غنیمت مال به مشر ته ورسپارلو. د هری ډلی مال به په دوسیه کی لیکل کېده او په دی به یې نوره وسله او د جنګ لګښت پورا کوو. دی دوسیې ته به یې مسل ویېل . او اخر دا نوم د ډلو لپاره به یې کاروو. د سیکانو د یولسو مسلونو نومونه داسی و. بهنګي، نشان والیه، شهید ، رام ګړهیه، نکئ، اهلوو الیه، کنهیا ، کرور سنګهیه، فېضل پوریه، دلوالیه، سوکهر چاریه، په دوئ کی تر ټولو قوی د جسه سنګه اهلوالیه مسل و چی د لوئ ځواک سره به یې په مسلمانانو حملی کولی. د هغه ملګری الا سنګه نومېدو.

په ۱۷۳۷ کې الا سنګ د افغانانو سیمې په رای کوټ د لوی شمېر سیکانو سره حمله وکړه. له ده سره زرګونه جټان مله و ، دې جټانو به په چېغو او نارو د هرې خوانه په یو کلي چپاووکړو ، په خلکو به یې وېره او ترهه ګډه کړه ، چور تالان به یې پېل کړ او ورپسې سیکانو ډلو به پوځي حمله وکړه. د رای کوټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دفاع کې د جمال خان دوه ورونه غلام رسول او غلام علي ووژل شول، رای کوټ هم ډېر شمېرځوانان له لاسه ورکړل. د جالندهر پوځدار اسدعلي خان له دې پېښې وروسته د مغلو دمنظم پوځ سره دالا سنګ پر ضد د جنګ اعلان وکړاو په برناله کې دواړه ځواکونه یو بل سره ونښتل. سیکانو په پوره مذهبي جوش تورې برېښولې او اخر بریالي شول. اسد علي په دغه جنګ کې ووژل شو او مغل واکمنو یو ځلی بیا په هند کې د مرهټو نه پرته د سیک ځواک نه د خطر احساس وکړ.

مغلو لا د سیکانو د مقابلې لپاره په خپلو کې سره صلاح مشورې کولې چې بل کال ته یعنې په ۱۷۳۸ کې د ایران نادر شاه افشارد یو لوي ځواک سره چې په کې د کندهار او شاوخوا سیمو افغانان شامل و، پنجاب کې لښکرې داخلې کړې. هلته د دوی د مقابلې لپاره د مغلو پوځ ډېر کمزوری واو په یو لنډ جنګ کی د مغلو دېرش زره پوځیان ووژل شول. نادر شاه ته د ډېلي دروازې پرانستل شوی. څو ورځې وروسته د اختر په ورځ د نادر افشاریو څو پوځیان په یوه مېله کې د عامو خلکو له لوري سپک شول نو بلوا جوړه شوه. نادر شاه د دې د بد ل اخیستو لپاره د ډېلي د عامو خلکو د وژلو امروکړ چې په ترځ کې یې د یو نیمو لکو نه زیات بې ګناه خلک ووژل شول. نادر شاه د جنګ د تاوان نه علاوه د روغې جوړې او سولې په پلمه د مغلو د خزانې نه په منونو سره زر، قیمتي ډبرې، ګاڼې او وربښمین ټوکر په اوښانو بار له ځانه سره یوړل. په دې خزانو کې تخت طاوس چې شاهجهان لپاره جوړ شوی واو کوه نور الماس هم شامل و.

مغل حکومت دسیکانود یو بل پاڅون د مخنیوي لپاره په ۱۷۴۲ کې روهیله نواب علي محمد خان د سر هند والي وټاکلو، ده د مالیې په را ټولولو کې سختي کوله او په دې پالیسۍ ځینې ځایي سرداران ترې ناراضه شول، د رای کوټ مشرهم د مالیې له ورکړې ډډه وکړه. د دې علت دا وچې د خطر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمهال مرکزي حکومت د دوی دفاع نه کوله. علي محمد جمال خان ته امر وکړ چې رای کوټ ته د سزا ورکولو لپاره د ده د لښکرو سره ملا وتړي، د جمال خان لپاره دا یوه ګرانه فېصله وه. رای کوټ کې د ده خپل تربوران اوسېدل او ورته یې مشوره ورکړه چې دا وخت له مغلو سره جګړه عبث کار دی خو د رائ کوټ مشر دا خبره ونه منله، د مغل پوځ سره یې په جنګ کی د ماتې خوړلو وروسته د دیپال پورلوري ته وتښتېد او ورور یې قلا او ښار علی محمد ته تسلیم کړل. اخر د جمال خان او ځینو نورو راجاګانو په سفارش او د یو لک او دېرشو زرو روپو د نذرانې په ورکولوعلی محمد دی بېرته د رای کوټ د مشر په توګه وټاکلو.

اخوا په ایران کې د نادر شاه له وژنې وروسته احمد شاه ابدالی په ۱۷۴۷م کی د یو خپلواکه مشر په توګه د افغانستان ېو مستقل مملکت اعلان کړی و. د لاهورمغل حاکم شاهنواز خان و چی په ډېلي کی د کمزوری حکومت نه ناهیلی افغانانو ته یې سترګی نیولی وی، احمد شاه ابدالی ته لیکونه وراستول چی که پنجاب ته راغی نو هر کلی به یې وکړی. احمد شاه په ۱۷۴۷ م د ډسمبر په میاشت کې له اتلسو زرو پوځیانو سره چې دریمه برخه یې سدوزي و د پیښور نه روان شو او په جهېلم کی د شېر شاه سوری جوړشوی د روهتاس په قلا کی ایسار شو. دلته خبرشو چی شاه نواز د خپلې خبری نه اوختی دی اواوس له ده سره جنګ کول غواړی. احمد شاه د حالاتو معلومولو لپاره خپل پیر صابر شاه لاهورته ورولېږلو چی هلته د شاه نوازله خوا ووژل شو. بل کال د جنوری په لسمه افغان ځواکونو په لاهورحمله وکړه او د دود ورځو په جنګ کی یې دا ښاروونیولو.

د ډېلي حکومت په دې خوځښت د سرهند صوبه دارعلي محمد خان خپل ټاټوبي انوله ته ولاړ. نواب افتخار پخپل تاریخ کی لیکی چی د ډېلي مغل حکومت دی له خپلې دندې ګوښه کړځکه ددی خبری وېره وه چې نوموړی به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونولۍ د احساس له امله د احمد شاه له پوځ سره یوځای نه شي . خو ګندا سنګه وائ چې علي محمد خان ډېر هوښیار و. هغه پوه و چې افغانان دده مرستې ته اړتیا نه لري او احمد شاه ابدالی په هند کې د ایساربدو پلان هم نه لرلو. نورو سردارانو احمد شاه ته په سر ټیټولو د مغلو سره ورانوله خو علی محمد مغلو ته دا ښودل چې دی د افغانانو سره ملتیا نه کوئ. ولی په اصل کی په دی کار یې سر هند بی ځواکه پرېښودو. مغل پاچا په پنجاب کی خپلو ټولو حاکمانوته امروکړ چې په سرهند کې دې را ټول او د افغان لښکرمخه دې ونیسي. د محمد شاه وزیر قمرالدین اومغل شهزاده احمد شاه د افغانانو سره د جنګ لپاره پنجاب ته لښکرې یوړې خو د مالېرکوټله جمال خان په دې وخت کې احمد شاه ابدالي سره اړیکې ټینګی کړی. افغان پوځ د لودیانی له لارې یې په یوه حمله د سرهند کلا ونیوله چې په کې د مغلو ډېرې وسلې او پوځي توکي اینبي و. د مارچ په ۱۱ نیټه د ۱۷۴۸ م انبالې ته نژدې د مانوپور(مان پور) نومي ځای کې د مغل اوافغان پوځ ترمنځ سخت جنګ وشواو په دی کی وزیر اعظم قمرالدین د توپ په یوې ګولۍ ووژل شو. د هغه زوی معین الملک (دمیرمنو په نوم شهرت لري) د پنجاب ټول مشران د احمد شاه د پوځ پر ضد جګړې ته را وبلل او یوه متحده ټلواله(جبهه) یې جوړه کړه خود مالیر کوټله جمال خان له پیل نه افغان ځواک سره مل و.

احمد شاه د سرهند له نیولووروسته په کندهارکې د خپل وراره اوځای ناستی لقمان له بغاوت نه خبرشونو دا سیمه یې خپل زوی تیمور شاه ته وسپارله، جمال خان یې د هغه نایب وټاکه او پخپله بېرته کندهار ته ولاړو. د لاهور واک یې معین الملک ته پرېښودوچې افغانانو ته د باج په بدل کی د مغلو له خوا یې لوېدیځ پنجاب اداره کو. په ډېلي کې د مغل پاچا محمد شاه له مړینې وروسته د ده زوی احمد شاه په تخت کېناستو. د کابل پخوانې مغل والي ناصرخان چې د ابدالی نه تېښتېدلی و د هغو ځمکو د بیا نېولو ژمنه وکړه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده له واکه وتلی وی. بل لوري ته هغه سیکانو چې د نادرشاهي حملو پرمهال یې زورکم شوی و او د افغانانو د حملې پر وخت غرونو ته تښتیدلي و اوس بیا ځانونه یوځای کول. همداسوب و چې احمد شاه یو واري بیا د لښکرسره د پنجاب پر لوروخوځېد خو د لاهور سره نژدې د چناب سیند په غاړه د ډېلي د پاچا له لخوا ورته د سولې وړاندیز وشو اود کال څوارلسو لکو روپو د باج په بدل کې روغه وشوه. افغان لښکر د ملتان، ډېره اسماعیل خان او ژوب له لارې بېرته کندهار ته ستون شو. د باج په ورکولو کی معین الملک(میرمنو) سستی کوله او د کندهار نه به د احمد شاه استاځی لاهور ته ورتلل او لږې ډېری پېسی به یې را بوت کړی.

په ۱۷۵۱ م کې احمد شاه له کابل نه پېښور ته ورسېد ، معین الملک ته یې د باج ادا کولو لپاره لېک ورولېږه او د تېرو کلونو د پاته ثلیریشتو لکو روپیوغوښتنه ترې وکړه. په دی کال سیکانو د لاهور ښارونیولونو احمد شاه د لاهورپرلوري وروخوځېد اودوئ یې له ښاره وویستل . معین الملک بېرته لاهور ته د حاکم په حیث ولاړ نوافغان پاچا د هغه نه د باج غوښتنه وکړه، دده په انکار په ۱۷۵۲ م د مارچ په میاشت کې افغانانو د لاهورکلا محاصره کړه نو معین الملک خبرو ته راضي شوا وپه پایله کې یې یوتړون ورسره وکړ. خو په راتلونکي کال معین الملک مړشو اود ده کونډې مغلاني بیګم په پنجاب کې د خپل ماشوم زوی د سرپرستې په توګه د مغلوا وافغانانو ترمنځ د استازې رول ولوبوو. په ډېلي کې اوس د مغلودوېم عالمګیرپه تخت ناست و. په پنجاب کې د سیکانو پاڅون اوخوځښت بیا په زیاتېدوا ومرهټود ډېلي د نیولو لپاره زورلګولی و.

مغل حکومت جمال خان ته د سیکانود ماتولوامر وکړوخو له دومره لږپوځ سره هغه ایله خپله سیمه ژغورلی شوه. په دې وخت کې مغلاني بیګم (چی څوئ یې هم مړ شوی و) او روهېله پښتنوسردارنجیب الدوله احمد شاه ته بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړه چې له دوی سره مرسته وکړي. په سرهند کې افغان استازی او والي عبدالصمد خان مرهټو نیولی واو د پنجاب حالات د تېمور شاه له واکه په وتلو شول. مغل واکمنو خپلی ژمنې پورا نکړې نوتېمورپه سرهند کې نجیب الدوله خپل مختیارمقررکړاو په خپله کندهار ته ولاړ. د هند مسلمانان اوس له یوی خوا مرهټو او بلی خوا د سیکانو په منګولو کی واو د ډېلي کمزوری مغل واکمن د دوئ چاره نه لرله. په دی وخت کی د مسلمانانو یو مذهبی مشر شاه ولي الله افغانستان ته د مرستی غږ وکړو.

د ۱۷۵۲ م د جنورۍ په میاشت کې احمد شاه ابدالي د هند د مسلمانانو په مرسته چی پکی روهیله پښتانه په سر کی و ، یو لوی ځواک سره د پاني پت په مېدان کې مرهټو ته ماتې ورکړه او په شمالي هند کې د دی ځواک ته د تل لپاره د پای ټکی کېښودل شو.

احمد شاه د دویم ځل لپاره مغل پاچاعالمګیر ثاني د ډېلي په تخت کښېناوه، د هغه لور زهرا بېګم یې خپل زوی شهزاده تېمور ته واده کړه او سرهند یې ورته په پسول (جهېز) کې ورکړو. دلته زېن خان د هغه لخوا والي و ټاکل شواو احمد شاه په خپله د پېښورپه لوري وخوځېد ، خو لا اټک ته نه و رسېدلی چې سیکان له غرونواو ځنګلونو را ښکته شول او په جالندهراو لاهورکی یې جنګ پیل کړ. دوی سرهند محاصره کړو خو نواب جمال خان د ځاي کوماندانانو په مرسته دغه ځای وژغوره. اوس زېن خان او جمال خان دواړواحمد شاه ته لیکونه ورواستول چی د سیکانو چاره دی وکړی. په دې وخت کې د ابدالي له لوري په لاهور کې ټاکل شوی والي عبدالمجید سیکانو وواژه نو هغوی ته د سزا ورکولو لپاره احمد شاه له پېښوره را وګرځید.

سیکانو د خپلو ټولو ډلو ځواکونه یو کړل او د احمد شاه سره یې د مقابلې لپاره په جنډیاله کې مورچی ونیولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب جمال خان د احمد شاه لخوا پیغام اخېستی و چې د یو لوی جنګ لپاره دې پوځ تیاروساتي. د جمال خان مشر زوی بهیکن خان د دولسو زرو جنګیالیو سره چې په کې راجپوت هم شامل و، د جنګ د نغارې د اوریدو په انتظار شول. نورولویواو وړو راجاګانو هم له یوې او بلې ډلې سره په ملاتړ خپل پوځیان را وویستل. د دغې پریکندې جګړې لپاره دا مهال د پنجاب په میدانونو کې اتیا زره جنګیالي را ټول و. افغانانو په سیکانو یو ناڅاپه برید وکړاو دوی یې د ګاډیو له هغه کاروان نه بیل کړل چې وسلې او نور پوځي توکي په کې بار و. سیکان په شا شول او دهغه کلي چاپېره یې دفاعي جنګ پیل کړچې په کې د دوی ښځې او ماشومان راټول و.
کله چې سیکانو ولېدل چې نوردوی خپله دفاع نه شي کولی نو په خپل لاس یې خپل په سلګونو ښځې او ماشومان ووژل. د دوی غېرت دوی ته اجازه نه ورکوله چې ښځې او ماشومان یې مسلمانانوته پرېښې وای. دوئ په خپل پورا مذهبي جوش جنګ کاوواو د اندازې ترمخه شل زره سیکان په دې جنګ کې ووژل شول. د" شمشېرخالصه " کتاب لیکوال وایي په دغه جګړه کې د دېرشو زرو کسانو نه یوازې دوه سوه تنه ژوندي پاتې شول اود سیکانو سپیڅلي کتاب د "ادی ګرنت" تاریخي نسخه هم وسوځېده. په سیک تاریخ کې دا جنګ د "وډه غلوغره" (لوېه فاجعه) په نوم یادېږي
له دې جګړې وروسته احمد شاه ابدالي برنالې ته ولاړ اود سیکانوجنګیالو مشرالا سنګ یې ژوندی ونېو، هغه احمد شاه ابدالي ته پنځه لکه روپۍ د نذرانې او یو لک او پنځه ویشت زره نورې روپۍ د خپلې رېرې او سر د ویښتو د ساتلو لپاره ورکړې، (په سیک مذهب کې د وجود ویښتو خرییل ګناه ګڼل کېږي) الا سنګ د خطاب سره په رسمي توګه د افغان مشر له خوا د پټیالې راجا اعلان شو. وروسته احمد شاه ابدالي سرهند ته ولاړاو په جنګ کې د مبړانې لپاره یې جمال خان او د ده زوی بهیکن خان ته سازاسونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیمتي جواهرات او نور امتیازات ورکړل. په دې موقع هغه جمال خان ته د هند د رستم خطاب او د خپلې سیکې د جوړولو اجازه هم ورکړه چې د مالېر کوټله په تاریخ کې یو مهم پړاو و. په امرتسر کې افغان پوځ د سیکانو (طلایي) معبد ویجاړکړاو د دې په تالاب کې یې کاڼې او ګټې لوټې واچولې چې دا ډک کړي.

نواب جمال خان ته اوس بو بل خطرادینه بېګ وچې مغل حکومت نه باغی او د سیکانو سره یې لاس یوکړی و. ده په روپړکلی کې ځان تیاروو چې ددی شاوخوا ځمکه د جمال خان سره وه. د ادینه بیګ په راپورته کېدو د ډېلي واکمن جمال خان ته ددوئ سره د مقابلی امر وکړو. جمال خان خپل پوځ روپړته یوړخو دوی ځان پیاوړی کړی او دا جنګ د جمال خان لپاره په ماته تمام شو. دی بېرته په زخمی حالت کی مالېر کوټلې ته ووړل کېدو چې د نامعلوم کس له لوري پرې ډزوشو اوګولۍ یې په سر ولګېده، د ده نژدې ملګرو د ده مړی مالېرکوټلې ته راوړ. دی د قوي ارادی خاوند و او دده په نوم یو وړوکی ښاریه د جمال پوری په نوم اوس هم شته.

د جمال خان دوه مېرمنې عنایت بیګم او سلطان بیګم او پنځه زامن و، بهیکن خان، بهادر خان، عبدالله خان، عمر خان،او عطاءالله خان. د جمال خان جاګیر په برابرډول د ده په زامنو ووېشل شو، خو د نوابۍ لپاره بهیکن خان په ګدۍ کیناستو. ده هم د خپل پلار په شان د ډېلي له واکمنو څه تمه او توقع نه لرله او احمد شاه ابدالي ته پتمن پاتې شو، هغه به یې د پنجاب له حالاتو وخت په وخت خبراوه. په دې ورځو کې د سرهند والي زېن خان انبالې ته پرلارد سیکانو له لوري ووژل شواو الا سنګ ځان د سرهند واکمن کړ. بهیکن خان په دې هیله چې احمد شاه ابدالی به ورسره مرسته وکړی په ۱۷۶۳ کې د الا سنګ مقابلی ته لښکر روان کړو. د ده جنګیالي د کالاجهرنومي کلي نه تېرېدل چې وربانديې حمله وشوه، بهیکن خان په ګولۍ ولګېد او د پلار په

(c) ketabton.com: The Digital Library

شان د ده مړی هم مالېرکوټلې ته یوړل شو، دا مهال د ده دوه زامن وزیرعلي خان او فتح علي خان ماشومان و.

مالېرکوټله په دې اړه ګړۍ کې یوقوي مشرته اړتیا لرله. خو د بهیکن خان کونډې نادره بېګم غوښتل چې ددی ماشوم ځوئ دی نواب او دا دی د هغه سرپرسته شی. نژدې وه چې په مالېرکوټله کې کورنۍ جنګ پیل شوی وای چې د بهیکن ورور بهادرخان د نواب په ګدۍ کیناستو، خپل وراره وزیرعلي خان یې غیبرګ کې واخېست او په یوه پرانستي جرګه کې یې لوړه وکړه چې کله وزیرعلي ځوان شو نو نوابي به ورته پرېږدي.

خو د بهادرخان نورو ورونو چې پخپله د ګدئ دعوی داران و خپلې ورینداری نارده بیګم ته لمسون کاوه چې د اولادونو حق یې خوړل کېږي، آن تر دې چې یوه ورځ هغې خپل زامن له ځانه سره کړل، مالېر کوټله یې پرېښوده او د جمال پوری کلا ته ولاړه. هغې له ځانه سره قیمتي ګاڼې او پېسي هم یوړې او د تلو نه وړاندې یې د ریاست هغه ملازمان له کاره وشړل چې نوابی کورنئ ته وفاداره و. دا خلک د روزګار په لټه نژدې واکدارانو ته ورغلل او نه یوازې د نوابي کورنۍ داخلي کمزورۍ یې خلکو ته افشا کړي بلکه دا چی پخوانیو نوابانو څه کول او په دې ریاست کې څوک څه لري.

له دې پېښې وروسته هغو سیکانو چې لوټ تالان یې کارو په رڼا ورځ د مالېر کوټلې په کلیواوباندوېرغلونه پیل کړل. د دې حملو د مخنیوي لپاره نواب بهادرخان احمد شاه ابدالي ته لیکونه وراستول. نواب په خپله د دې خبری پلوي کوله چې افغانان دې په هندوستان بله حمله وکړي. په ۱۷۶۵ کې احمد شاه ابدالي یو وارې بیا پنجاب ته مخه کړه خو دا وارې یې د سولې او روغې جوړې لاره غوره کړه. د پټیالې د سردارالا سنګ سره یې دځلورولکوروپواود سرهند په بدل کی روغه وکړه او دا ژمنه یې تری واخیسته چې دی به هرکال

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان واکدار ته درې لکه روپۍ باج ورکوي. ده ته یې د راجه لقب او د سیکې د جوړولو اختیار هم ورکړ.
په دې توګه احمد شاه د خلکو د وژلو نه ډډه وکړه. خو په دې کار د مالېر کوټلې وړه غوندې سیمه چې د هرې خوانه په دښمنانو کې را ګېره وه هیڅ ضمانت ور نه کړ، سره له دی چې الا سنګ، د رای کوټ مشراو نواب بهادر خان ترلاهوره د احمد شاه سره بدرګه ولاړل، داسی ښکاري چې د بهادرخان شخصیت داسې نه و چې د خپل نیکه جمال خان په شان افغانانو ته یې ځان نږدی کړی وائ. دده ستونزه دا وه چې ډېرژر به قهریدو، احساساتی اومغروره هم و. په سیاست نه پوهېدو او د مشر تابه خوئ بوئ بېئ نه و ازده. د خپلوورونړونه به خپه او په سمه توګه به یې له هغوئ سره خبرې نه کولې، که چا به ورته په حکومتی کاریا سیاست کی مشوره هم ورکړه نو ده به دغه کار یوه مداخله ګڼله او په پایله کې به خلکو تری ډډه کوله. خو د احمد شاه ابدالي له خوا د مالېر کوټله نواب ته پام نه کول یو بل سبب لاره.
کله چې احمد شاه ابدالي د سرهند پرګنه الا سنګ ته وسپارله نوبهادر خان مغل پاچا ته د احمد شاه ابدالي پر ضد لمسون وکړ. هغه د الا سنګ په اړه هم ډېلي ته منفی خبری رسولی، دا چې الا سنګ افغان پاچا ته لویه نذرانه ورکړې وه. دې د وخت په سیاست نه پوهېدو او په کور کې د ننه هم ورسره مخالفتونه په زیاتېدو شول. د شېخ صدرالدین د کورنئ هر یو خان د نواب بهادرخان نه په یوه یا بله خبره خپه کېدو ځکه چې ده به ورته سپکاوی وکړ، یا سترې مشي به یې ورسره په ښه ډول ونه کړ. د الا سنګ له مړینې وروسته د ده زوی امرسنګ د پټیالی راجا شواو ډېر خانان د بهادر خان پر ضدد هغه سره مله شول. د شېر پوراجاره دارچی خلیل چېله نومېدو، د نواب بهادر خان مقدم وو. راجا امرسنګ دی ځان ته را ولمسوو، خلیل راجا ته نذرورکړاو راجا د شېر پور کلا د نیولو لپاره خپل پولیس ورواستو. د نابېه، جند، او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالوې سردارانو ، د پېسوپه بدل کی پښتنو ځمکه والودځان ته د را اړولو هڅې وکړی. په دی کاردمالېرکوټله دریمه برخه ځمکې او کلاګانې د راجا امر سنګ لاس ته کېوتې اوسیکانو بې له جنګ د دی لویه خاوره ځان ته کړه.
سیکان په دې باورو چې د مالېرکوټله نواب د دوی دښمن واوددوئ سردارانو په یو ځای پرېکړه وکړه چې مالېرکوټله دې د سیک هېواد یوه برخه شي دوئ په دی وبربدل چې که افغانانوبیا په پنجاب حمله وکړه نومالېرکوټله به ورته سازش کوي.
نواب د دې خبرونو په را رسېدو سخت نا ارامه شواوخپلوورونو ته یې خواست وکړ چې د سیکانوپر ضد ده سره متحد شي. د ښار او د کلا دیوالونه جوړاوورباندی توپونه ودرول شول ، د جنګ نغاره و غږېده او ټولو خلکو خپل ځوانان د سیکانود حملی لپاره چمتو کړل. یوازې د پښتنو د کورنیو پنځه سوه ځوانان را وړاندی شول او په لږه موده کې دوه زره پوځ برابر شو.
دوی هوډ وکړ چې د مالېرکوټلی د ساتنی لپاره به سرونه ورکوئ او کله چی سیکانوحمله وکړه نو دوی تیار ناست و. د شاو خوا کلو نه هم ورسره نورمسلمانان مله شول او د حملی پروخت د مالېرکوټله دفاع لپاره شپږ زره جنګیالی ودرېدل. پښتنو پریکړه وکړه چې له دیوالونو د توپونو د ګوزار پرځای لاس په لاس جګړه وکړي، دوئ له کلا بهرووتل او تر مازدیګره جنګ روان و. هغه پښتانه چی د نواب نه خپه وترماځیګر ددوئ له خوا هم کومک را ورسېد او سیکانو ماتې وخوړه.
نواب بهادر خان د دغه جنګ حال احمد شاه ابدالي اود ډېلي مغل واکمن دواړو ته ورکړو. خو د سیکانو حملی روانی وی. د ۱۷۶۷ په سر کې نواب د سیکانو د سازشونو او د هغوی له حملو او تاړاکونو نه دومره بی زاره شو چې د یو سخت جنګ پرېکړه یې وکړه. د ټیبه په کلي کی یې د امرسنګ د ځواک سره مخامخ شوخو د ریاست پوځ هېڅ جنګ ونه کړاودرې نورې سیمې یې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه ووتلې . احمد شاه ابدالي په وروستۍ ځل په ۱۷۶۷ م کې په هند لښکر کشي وکړه. که څه هم نواب دهغه تګ لارې سره جوړ نه و خو بیاهم لاهورکې یې ورسره ولیدل خواحمدشاه ته یې د نذر لپاره هېڅ ورنه کړل. په هغه وخت د یو بر لاسی واکمن ته نذر نه ورکول د هغه سپکاوی ګڼل کېدو.
نواب افتخار پخپل تاریخ کی د بهادر خان لپاره د اوړو پوزه جوړوئ او لیکي چې هغه وخت د مالېر کوټله خزانه تشه وه. بیا لیکی چې په لودیانه کې کله چې احمد شاه ابدالي له راجا امرسنګ سره ولېدل نوهغه ورته څلورلکه روپۍ د نذرپه توګه ورکړې. افغان پاچل په دی موقع هغه ته د راجاګانوراجه بهادرخطاب ورکړ. د دې سره یې هغه ته قیمتي تحفې، یو ببرغ او ډول هم وسپارلو چې د خپلواکۍ نښې وې. احمد شاه دده نه دمالیرکوټله د نیول شووکلیو اوځمکوهیڅ حساب و نه غوښتو ، نه یې د پښتنو ددی ریاست دخوندي توب ضمانت تری واخیستو. خو د هغه وخت هندوستان په یو داسی پېچلی سیاست کی راګېر و چی افغان پاچاد ټولو ستونزی نه شوی هوارولی.
نواب اوس په دې پوه شوی و چې په هېچا تکېه نه شي کولي. په ۱۷۶۹ کې دی دمنصورپور سره نژدې د راجاامرسنګ سره په یو جنګ کی د دېرشو کالو په عمرکی ووژل شواو مړی یې کور ته را وړل شو. ده درې کاله نوابي وکړه. د مالېر کوټلې ریاست د سرکاري اسنادو نه څرګندېږي چې د نواب بهادرخان له مرګه وروسته اته اویا زره روپۍ او اویا کلي د هغه زامنو ته په میراث کی پاته شول.
اوس د ده ناسکه ورورعمرخان په ګدۍ کېناست اود بهیکن خان کونډۍ نادره بیګم ته یې ډاډ ورکړو چې کله یې ورېرونه لوئ شول نونوابي به ورته پرېږدي. ټول خپلوان یې یو ځای کړل او د خپلو ځمکو او کلیو د ببرته نیولو لپاره یې نوې پالیسي جوړه کړه او هغه دا وه چې د لویوریاستونود پوځونو سره د جنګ پر ځای په هغوئ ګوریلائ حملې وکړي هم هاغسې لکه چې سیکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولې. په دې طریقه هغه د خپلو دووورونو عطاالله او اسدالله په مرسته خپل شپاړلس کلي د سیکانو له منګولو بېرته راخلاص کړل.
د ده یوه تګ لاره دا وه چې که د جنګ په مېدان کې دښمن درته زورور ښکاریدو نوخبروته یې اړکړه. خوکومې ځمکې چې د پټیاله راجا له دوی نیولې وې په هېڅ صورت یې پرېښودو ته چمتو نه و. ددی ځمکی په سربیا جنګ وننښتو. نواب عمرخان په ۱۷۶۹ م کې خپل شپږ زره جنګیالي د مالېرکوټلې نه را وویستل او شپږ مېله لېرې د بودان نومې ځای کې یې ټولو ته اعلان وکړچې دوی به د پټیالې له ځواک سره جنګېږي او ټیبه کلي به اخلي او که څوک د ځان ژغورولوخیال لري نوله دې ځایه دې بېرته ولاړ شي خو د تل لپاره به بیا ورته فراري ویل کېږي. په بله ورځ سخته جګړه وننښته، یوه ګولۍ د عطاالله په پښه ولګېده او پریوت. یو چا دده ورور اسدالله ته خبرورکړخو هغه هرڅه خدای ته سپارلی او جنګ یې روان وساته. عطاالله بیا په اس سپورشواوترهغې د ده جنګیالی د کلي د کلا تردروازې رسېدلي و.
عطا الله د خپلې نېزې سره د کلا د دروازې کونډه ماته کړه او له ځواکونو سره یوځای په کلي ور ننوتل، نژدې وه چې پوځیانو لوټ مار شروع کړی وای چې د ښځو او ماشومانو په شوراو زوږ دوی تم شواو کلی تسلیم شو.
راجا امرسنګ خپل تازه کمک وراستولی و خو اوس عطاالله خپلې پښې ټینګې کړې وې. راجا کلي محاصره کړو، د رای کوټ نواب او نورو راجاګانوپه امرسنګ زورراوړ چې د روغې جوړې او خبرو اتروله لارې دغه ستونزه هواره کړي. سیکانو هم لېدل چې د مالېرکوټلې په کورنۍ کې یو وارې بیا اتحاد پیدا شوی دی او د جنګ لپاره پوره چمتوالي لري. نو روغی ته یې غاړه کېښوده
د ټیبه کلي د اویاوو نوروکلیو په بدل کې بېرته سیکانو ته ورکړل شو او د سولې تړون وشو. د دغه تړون له مخی هغه ټول کلي چې بهلول لودي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدرالدين ته ورکړي و ببرته د مالېرکوټلې سره پاتې شول او دواړه رياستونه دی ته هم راضي شول چي که هر چا دوئ ته خطر جوړو او يا يې ورباندی حمله وکړه نو بل به ورسره مرستې ته حاضربږی. نواب عمر خان د بری نه وروسته خپلو خپلوانو ته ځمکې او جاګېرونه ورکړل خو په دی کې د نواب بهادرخان د زامنو برخه ځکه نه وه چي د تېرو دريوکلونو د جنګونواوځمکو له لاسه ورکولو پړه پرنواب بهادرخان اچول کېده. په دی فېصله د بهادرخان اته زامن له ترونو سره ناندريو ته ودرېدل. د دوی نومونه سربلند خان،قادر بخش خان،مهدي خان(محي الدين)،سکندر خان،فتح علي خان،سعادت خان،طالع مند خان اوخان بهادر دي. د مهدي خان او فتح علي خان د لمسو اولادونه اوس ځېني په مالېر کوټله او ځېنې نور يې بيا په لاهور کې ژوند کوي.

نوی ملګری نوی دښمن

په پټياله کې دالا سنګ سپين سرې مورراني فتو په لوی تالار کې په تخت ناسته وه، مخامخ ورته دواړه لمسي ولاړ و يو همت سنګ او بل امر سنګ نومېږی. د هغې نږور راني حکمان هم هلته ناسته ده. دا لومړی ځل نه دی چې دواړه ورونه د نيان په وړاندې لکه دمجرمانو ولاړ و، څو کاله وړاندې هم د دوی د پلار الا سنګ د مړينی د وروستيو مراسمو په ورځ شخړه پيدا شوې وه.

همت سنګ د پلار مشر زوی دی خو راني فتو په دې کې شک لري، د هغه مور د الا سنګ د وړور کونډه وه او له واده وروسته راني فتو په دې نه پوهېده چې همت د الا سنګ زوی و او که وراره. امر سنګ کشر دی او دا خبره يقيني ده چې دی د الا سنګ زوی و، همدا سوب و چې امرسنګ د راجه په توګه ونومول شو، همت سنګ په دې خبره خپه شو او د خپل حق د ترلاسه کولو لپاره يې جنګ ته لاس واچوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امر سنګ د شاوخوا نژدې ټولو راجاګانو ته ليکونه واستول چې د همت سنګ پهضد د ده ملاتړ وکړي، نواب عمر خان ته يې هم ليک ور واستو چې دوروستي تړون له مخې دی ورسره مرستې وکړی. عمر خان درې زره عسکر د خپل وراره وزيرخان(د بهيکن خان ځوئ) په مشرۍ پټيالې ته ور واستول او دنده يې دا وه چې د مجهيل سيکانو مخه ونيسي چې په پټياله رياست کې داخل نه شي. دوئ دهمت سنګ په ملاتړ هلته ورغلي و.
وزير خان سره شاوخوادوه زره نور سيک پوځيان مله شول، ده په ډېرې کاميابۍ د مجهېل سيکانود دغې ډلې نه د خپلو جنګيالو کړۍ تاوې کړې اوپيغام يې ورواستووچې که هرلور ته يې د خوځېدو جرات وکړ نوختم به شي. مجهيل سيکانود پيسو په ورکولوځان خلاص کړوخوهمت سنګ بهواني ګړه او د مالېرکوټله د افغانانو ځينی کلي ونيول. اوراني فتو دواړه ورونړه د روغې جوړې لپاره ځان ته راوبلل. دی خپل لمسي همت سنګ ته د نورومزکوپه ورکولوهغه نه د جنګ د نه کولو ژمنه واخيسته او په اخر کې دی بې له جنګه له بهواني ګړه نه ووتلو. پټياله د ېو لوئ کورنۍ جنګ نه په امن شو.
د دې مرستې په بدل کې امرسنګ د رای کوټ نواب او وزيرخان ته د مننې په توګه دوه دوه خلعتونه او پنځه پنځه زره روپۍ انعام ورکړې، هغو عسکرو ته يې هم انعامونه ورکړل چې په دغه جګړه کې يې ګډون کړی و. له دې پېښې وروسته په سيمه کې د مالېر کوټله ملګرتيا زياته شوه. په ۱۷۷۸ م کې امرسنګ د خپلې يوې بلې شخړې لپاره په عمر خان غږ وکړ او ماليرکوټله ورسره مرسته وکړه. په دې ډول مالېر کوټله په سيکانو کی خپل ملګري پيدا کړل چې د خطر پرمهال به ورسره مرستې ته ودرېدل.
عمرخان څوارلس کاله يې په ډېرې کاميابۍ د مشري کولو وروسته په ۱۷۸۰ م کې مړ شو او ، ده د خپلوخپلوانواومالېرکوټله د عاموخلکوداحترام ترلاسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو سره سره د سیکانود حملو په وړاندې د یوښه سیاست پرمټ خپل خلک وژغورل. د ده یو زوی حسن خان او یوه لور جهنډو وه، دوه نور زامن توره بازخان او سلطان خان د ده په ژوند کې مړه شوي و.

د عمر خان نه وروسته د ده یو بل ورور اود جمال خان زوی اسد الله خان په ۱۷۸۰ م کې نواب شو، که څه هم د بهیکن زوی وزیر خان اوس ځوان و او د بهادر خان زوی هم د دې جوګه وچې د پلار ځای ناستی شوی وای خو د مشری لپاره د سپین ږیرو حق تر دی وخته ساتل کېدو. اسد الله هم لکه د عمر خان په سیاست او روغې جوړې د مالېر کوټله ګاونډیانو سره معاملې هوارولې.

په پټیاله کې امرسنګ راجا د ۳۵ کلونو په عمر کې مړ شو او راني حکمان(د الا سنګ ښځه) د هغه شپږ کلن زوی صاحب سنګ د راجا په ګدۍ کښېنولو. شاوخوا راجاګانو دې ریاست ته نیت بد کړی و. همدا وه چې راني حکمان نواب اسد الله خان نه د مرستې غوښتنه وکړه، نودی په خپله د دې خطر د مخنیوي لپاره یولوی پوځ پټیالی ته ورواستو. څلورکاله د نوابۍ نه وروسته اسد الله خان مړ شواو له ده څخه دوه کونډې نوران بیګم او سلطان بي بي پاتې شوی. د ده یو زوی محمد علي نومېده چې د پلار نه څه موده وروسته په یوې ناروغۍ مړ شو.

دبهیکن خان د زوی وزیرخان یو وارې بیا هیله پیدا شوه، چې هغسې چې دده ترونو دده له مور نادره بېګم سره لوز کړی و، ده ته به اوس د مالېر کوټله نوابي په لاس ورشي خو داسی وونشوه. د مشری لپاره نوردعوېداران را پورته شول او نژدې وه چې په مالیر کوټله کی کورنۍ جنګ انښتی وای، د رای کوټ مشر د دوی ترمنځ روغه وکړه، او وزیرخان خپل بل تره عطاالله خان ته د نواب ګدۍ په دې شرط پرېښوده چې د ده له مړینې وروسته به دده (وزیر خان) دوه زامن نوابان کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مالېرکوټله په یو کلي کې ځوانان ارهټ ته را ټول دي. د کوهي نه د اوبو د راویستلو لپاره غوایې د کوهي نه تاوېږي. یو غښتلې ځوان وړاندې شو او هغه پړی یې را ونیوه چې غویې پرې تړلي دی. ده پړی په خپلو لاسونو کې ټینګ نیولی دی او غویې نه پرېږدي چې وړاندې لاړ شي. د را ټولو خلکو ناری او شورځوږشونوځوان پړی پرېږدي. دا ځوان عطاالله خان دی.
څو ورځې وړاندې ده د خپلې مورد صندوق نه د سپینو سیکه په خپلو ګوتوکې مروړلې او د هغې د پاسه یې جوړ نقشونه سولولي و. ده د سرو زرو ځینې غټې سیکې تاوې کړې وې. مور ترېنه په قهر پوښتنه وکړه نوده ژرټولې سیکې بیا تاوې کړې او خپل اصل حالت ته یې را واړولې خو سولېدلي نقشونه یې بیا نه شول جوړولی. یوه ورځ یې د جاموخرڅونکي بزاز نه د اوسپنې ګز واخیست، خپلی لیندۍ (کمان) کې یې د غشي په توګه و ټومبلو او په یو پوخ دیوال کې وویشت چې په کې خښ شو. یو ځل یې له یوسیک سره مقابله وه چې په خپل یوغشي د اووه وزودسورۍ کولو دعوا یې کوله. عطاالله دا سیک له ښار نه بهریوړ. د بوې زړې ونې تنه چې چاودېدلې وه په لاسونوونیوله، د سیک لینده یې په کې کېښوده او ورته یې وویل اوس دا راوباسه. دعطاالله خان په اړه دا کیسی اوس هم د مالېرکوټله ځوانان په خوند یو بل ته کوئ.
عطاالله هم د نواب کېدو وروسته دخپلوورونوپه شان د پټیالې اود سیمې له راجاګانو سره ښې اړیکي وساتلې او د خطر پرمهال به یې له یوبل سره مرسته کوله. د یوڅه وخت لپاره دغلته ارامي راغله خوپه ۱۷۸۲ م کې د پنجاب ځینی سیمی وچکالۍ وزپلی. د سیکانو یوی ډلې د چواړ سنګ په مشرۍ ډاکې او چور چپاوو پیل کړل. اوتر ټولو لوی خطریې د پټیالې ریاست ته جوړ کړو، چې دلته یو ماشوم راجا د واک په ګدۍ ناست و. چواړسنګ د دې د برناله سیمه محاصره کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پټیالې دیوان نانومل یو هوښیار سړی و ، چواړ سنګ ته یې پیغام ورواستووچې ولی له کوم دلیل پرته د جنګ نارې وهي. چواړ سنګ ورته وویل موږ یوازې په دالو ، جواروااوربشوګوزاره نه شو کولی، زموږ غنم او وریجې په کار دي. د سیمی راجاګانود خبرواترونه وروسته پریکړه وکړه چې که چواړسنګ ته یوځوکلي ورکړل شي نودی به خپل غنم او وریجې ولري. په دې وخت کې نواب عطاالله خان دده ضمانت وکړاو د برناله کلابندي پای ته ورسېده. چواړ سنګ ته د کلیو د ورکولو کاروځنډېد نوهغه په نواب عطاالله زور راوړ چې خپله ژمنه دې پوره کړي.

نواب د پټیالې راجا ته د یادونې لیک ور واستوخو هېڅ ځواب یې ترلاسه نه کړ. چواړسنګ داسې فکر کاووه چې نواب د ده خبره نوروته نه وه رسولې او په دغې بدګمانۍ یې د مالېر کوټله په کنګن وال نومي کلي لښکر ورمات او د ده په ځمکو ولاړشنه فصلونه یې لاس لاندې کړل. پخوا تر دې چې سیکانو په سیمه کې چورتالان ګډ کړې وائ عطاالله سم د لاسه د چواړسنګ سره د لیدو فېصله وکړه. ده نورو راجه ګانواوپه تېره د پټیالی راجا ته یو لیک ور واستو چې خپله پریکړه دې ژرترژره عملي کړي. اوکه داسی ونشول نودی مجبوره دی چې چواړسنګ سره لاس یو کړي.

نانومل د پټیالې نه مالېرکوټله ته ورغی او د کلیود ورکولوکارد قوالو په ورکولوترسره شو. نواب هغه ټول عسکرچې د چواړسنګ د حملې د مخ نیوی لپاره مالیر کوټلی ته ورغلي و خپلوخپلو ریاستونو ته بېرته رخصت کړل. د پټیالې راجا صاحب سنګ د تړون په نه عملی کولونانومل ته په قهرو. دهغه ټول جایدادیې ضبط کړو ،او د نانومل خپل خپلوان چې په پټیاله کې یې لوړې عهدې لرلی، له کارونووشړل.

نانومل د مالېرکوټله نواب سره پناه واخیسته او داسې اوازه یې ګډه کړه چې د پټیالې خزانه تشه ده او داچې ولس له راجا نه بی زاره دی. ده نواب ته پخپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ شوی د ظلم کیسی دومره وپړسولی چې نواب عطاالله سملاسي پټیالی ته لښکر ورواستو. په دی کارهغه مالېر کوټله بیا دجنګ کندی ته ورټېله کړو. د پټیالي په دفاع اود ترون ترمخی ګاونډ یوخپل پوځونه ورواستول اود مالېر پوځ په جنګ کی ماتې وخوړه. نانومل محض د خپل غچ اخیستولپاره نواب وغولوه. د جنګ نه وروسته پټیالی مالېر کوټله ته پیغام ورواستو چې نانو مل دی ورته وسپاری خو نواب انکار وکړ. دی پوهېدو چې هلته به ووژل شي نو ځکه یې تر پایه له ځانه سره وساتلو. نانو مل په ۱۷۹۲ م کې مړ شو اوپه مالېر کوټله کې د هندو مذهب د دود سره سم وسوځول شو.
نواب عطاالله له پټیالې سره بیا روغه وکړه خو په ۱۷۹۲ م کې یو بل خطر را ولاړ شو. سیک مشربېدي صاحب سنګ چې یو مذهبي توندلاری وامرتسر ته ورسېد او ټولو سیکانوته یې د کوټلې دافغانانو پرضد د پاسون غږ وکړ ځکه چې هلته اوسېدونکو مسلمانانود غواګانو غوښه خوړله. که څه هم سیکانود غوا په معامله د هندوانو په شان مذهبی احساسات نه لرل خو د مسلمانانود مشرانوپه ضد یې د پخوانۍ تربګنۍ احساس لا پاتې و. ده د پنځلسو سوو جنګیالود لښکر سره مالېر کوټله محاصره کړه.
نواب عطاالله د دې حملې لپاره تیارنه و. ځینی سیکان ښار ته ور ننوتل اوچورتالان یې ورګډ کړو. خانان د کوټلې په کلا کې بند پاته شول او پوځي افسرانو چی د قلا نه بهرود یو تکړه قوماندان په غېر موجود ګئ هېڅ جنګ ونه کړ. دوه ورځې وروسته د نورو ریاستونو کومک را ورسېد خودا څرګنده وه چې سیک پوځیانو به د خپل یو مذهبي مشرپه وړاندې چرې هم جنګ نه وای کړی. دوئ دجنګ پرځای بېدي صاحب سنګ ته دبېرته ورتګ وویل چی په لومړیو دوو ورځو په اخوډ ب کې په یوه ګولۍ ټپي شوی و. د هغه ملګری بګهیل سنګ دلوټ شوي مال د ترلاسه کولو په هیله وخواوس یې داهیله د نورو ریاستونو د پوځ په راتلو ختمه شوې وه. نواب عطاالله ورسره لوز کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې که بېدي صاحب ببرته وروګرځوئ نو دوه زره روپۍ به ورله ورکړي.
بګهیل سنګ د خپل لښکرسره یوځای له هغه نه بېل اودمالېرکوټله نواب ته ورواورېدوخود نورو پوځونو په راتګ نواب عطاالله دا روپۍ پنځه سوه پنځه ویشتو ته را ټیټې کړې. تاراسنګ، کرم سنګ او ګورودت سنګ چې د بېدي صاحب سره مله وهغوئ ته یې هم پېسی ورکړی. مالېر کوټله ددی شخړی د ختمولولپاره سیکانو ته ټولټال یودیرش زره روپۍ نذرورکړې.
د نواب عطاالله د مرستې لپاره ورغلي د پټیالې پوځي مشربخشي سیدا ته د پوځ لګښت او یوخلعت ورکولو وروسته د خدای په امانۍ مراسم تر سره شول خود دوئ راجا وروسته هم پاتې و. د هغه مشاورینو ورته ویلي وچې له نواب نه دې یو څه نورهم ترلاسه کړي اوکه اړتیا ولېدل شوه نود زورنه دې کاروا خلي. دوی خبروچې د مالیر کوټله خزانه تشه وه اودبېدی صاحب سنګ جنګیالو ورته ډېرتاوان رسولی و، خوغوښتل یې چې یو څو کلي تري واخلي. د کوټلی په بوی زړی ودانئ کې دخواجه خضرخان(چې د یو جنګ شهیدو) قبرجوړو، د پټیالی سیکانود شپې دا قبر وکینده او مړی یې ترې را وویست چې له دې سره د مالیرافغانان سخت را وپاریدل. نواب غوښتل چې د سولې له لارې دا لانجه هواره کړي خووزیر خان او توره بازخان په ډېرقهراوغصې راجا ته ورغلل او هغه ته یې یادونه وکړه چې د پټیالې په دفاع کی د نورو سیکانوسره جنګ لپاره راجا دوی ته پېسې اوتاوان نه و ورکړی. وزیرخان وویل چې دوی به سرونه ورکړي خو د خپل یو شهید د مړي سپکاوی ونه زغمی. په دې وخت کې د راجا مور چې هلته موجوده وه دا خبرې واورېدې او د وزیر خان غصه یې سړه کړه. هغې سیک پوځ ملامته کړاو ژمنه یې وکړه چې مجرمانو ته به سزاورکوئ، خو نواب ټولو ته معافی اعلان کړه او د موهرانه کلې یې بخشي سبدا ته وروبښلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ببدي صاحب په يرغل ماليرکوټله او سېدونکو ډېرې احساس وکړو. بې شمېروله دې ځايه کډه وکړه او د پنجاب په هغو سيمو کې يې ژوند پيل کړچې ورته خوندي ښکارېدل. په ۱۷۹۷ م کې ببدي صاحب سنګ له اتو زروجنګياليو سره راى کوټ ته مخه کړه، هغه وخت ددې مشرد پنځلسو کالوهلک و چې د خپل ديوان روشن خان ترڅارنې لاندې يې رائ کوټ اداره کاوه. دی په جنګ کې ووژل شو. وزيرخان د پنځوسو وجنګياليو سره ددوی مرستې ته ورسېدو، دپخوا په څېرله ببدي صاحب سنګ سره مله سردارانو ته يې پيسې ورکړې او دوی له مېدانه ووتل. په ۱۷۹۸ م کې ببدي صاحب په امرتسر کې يوواري بيا دمالېرکوټله اوراى کوټ په ضد د مذهبي جنګ ناره وکړه، راى کوټ يې ونيوا وکوم ځايونه چې پخوا مالېرکوټله ترې اخيستي وبېرته يې ترې ونيول. دغه رازله مغلو نه يې لوديانه ونيوله.
په دې وخت کې دهندوستان حالت لکه يومړژواندی مارغه وچې له هرې خوانه ورباندې ټپوس، کارغه اونوروحشي ځناوراخته واود دې غوښې يې خوړلې. انګريزانوددی د سوېل په سمندري پلو خپلې مستعمرې او پوځې چاونۍ جوړې کړې وې بل لوري ته يې د ډېلي په دربار کې خپله اغېزه زياته کړې وه. د مرهټوپاتې شونود يواروپايي جنرال پېرون په مشرۍ منظم پوځ په جوړولولاس پورې کړی وچې عسکرويې ښې نوې وسلې چلولې شوای. يوانګريزجارج تهامس له خپل پوځ نه بيل شوی، ځان ته يې لښکر جوړ کړی او هانسي کې يې سنګر نيولی و. ده شاوخوا راجاګانو ته به يې پيغامونه وراستول چې که خپله دفاع غواړي نو دی ورسره مرسته کولی شي. نوموړي دامرتسرسره نژدې د جند کلا نيولې وه او سيکانو دده سره د دغرى زور نه لاره. نواب عطاالله اود راى کوټ مشر، تهامس ته پيغام واستوو چې د ببدي صاحب سره د جنګ لپاره به ورله يولک روپۍ ورکړي. د ببدي صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاسوسانو هغه ته دا خبرراوړنوده له وېرې رای کوټ نه خپل جنګیالي وويستل.
دافغانستان شاه زمان لښکرهم دا مهال د پنجاب په خاوره کې و. اوسیکانو بیلابیلو ډلواوس دده د مقابلی لپاره یو نوي مشرته سترګې نیولې وې چې هم یې پوځي واک لاره اوهم په سیاست پوهېدو. دامشررنجیت سنګ نومېدو.
رنجیت سنګ په ۱۷۸۰ میلادی کال کې د پاکستان دګوجرانواله په یوې جټې کورنۍ کې زېږېدلی و دده پلار مهان سنګ د سیکانو د یوې پوځي ډلې مشراود ګوجرانواله شاوخوا ځمکې یې کنټرولولې. دی دولس کلن و چې پلار یې مړشواو په همدې عمر کې د خپل پلارځای ناستی شو. د ماشومتوب نه یې داس ځغلونې اوجنګي روزنه اخیستې وه. ده د مشر کېدو سره سم په ځوکالوکی یې د سیکانو یوعصري پوځ جوړکړوچې په اروپايي ډوله بارکونو کې اوسېدواو سیک خالصه نومېدو. خو رنجیت سنګ پخپله مذهبي نه واو د سیمې د مسلمانانو ترمنځ یې ښه نوم لاره.
په۱۷۹۴او۱۷۹۵ میلادی کلونو کی د احمد شاه ابدالی لمسي شاه زمان د حسن ابدال او د جهېلم د سیند سره نږدی په ځو وړوجنګونو کی سیکانو نه د پنجاب د نیولو هڅه وکړه خو دغه وخت د انګرېزانو په لمسون د ایران له خواورته په افغانستان د حملی ګوابښ وشو او دی بېرته کابل ته ولاړو. د روهتاس قلاهم د افغانانو د لاسه ووتله او رنجیت سنګ ونیوله. شاه زمان په ۱۷۹۶ کی د بو لوئ حملی لپاره د اباسین نه پوری وتلو. ده سره دری زره افغان جنګیالی واو هیله یې دا وه چی د پخوا په څېر د هندوستان مسلمانان به ورسره مله شي. رنجیت سینګ او نور سیک مشران په امرتسر کی راټول شول اونږدی وه چی د کشمیرغرونو ته یې تېښته کړی وائ چی د سیکانو د یوی جنګی ډلی مشری مېرمن سدا کورپه ټولوغږ وکړوچی دافغانانو مقابلی ته دی ودرېږی. سیکانو اتحاد وکړواو د رنجیت سینګ په مشرئ په لاهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

گوریلائ حملی پیل کړی چی هغه وخت د افغانانو په لاس کی و. خو په ۱۷۹۷ کی د زمان ورور شاه محمود بغاوت وکړ او شاه زمان مجبوره شو چی کابل ته ولاړ شی. هم هلته په داخلی بغاوتونو کی ونیول شو، سترگی یې ورته ړندی کړی او دی د خپلی کورنئ سره بېرته پنجاب ته ولاړو. د ژوند تر پائ دی په لودیانی کی د انگرېزانو په زیره وسېدو. رنجیت سینگ ورو ورود ستلج سیمې پخپل کنټرول کی وا خیستې او لاهور یې د راجواړې مرکز شو.
په ۱۸۰۱م کې ده ته د مها راجه لقب ورکړی شو اود لوېدیځ پنجاب د مسلمانانو هغو سیمو کی یې ارامی راوسته چې له تېرو دوو لسېزوراهیسې په کې د خلکو ژوند تریخ و. د ستلج سیند د ده د حکومت وروستی حد و. د سیند نه پوری په ختیځ پنجاب کې جارج تهامس د برتانیا لپاره ځمکه هواروله. خود مرهټو جنرال پیرون هم د ختیځ پنجاب د واکمنو مرستې ته تیارو. ده ټولو ته پیغام ورکړچې که د خپلو ځمکو څلورمه برخه حاصل ورته ورکړي نوله جارج تهامس نه به یې وژغوري. ددې نه علاوه ده د نذرانې د پېسو غوښتنه هم وکړه. خپله لوظنامه یې په لیکلې بڼه ټولو ته واستوله چی د هغی ترمخه که یو ریاست ده ته په ټاکلی وخت پېسې ورنه کړې نو هغه سیمه به دده وي.
مالېرکوټله د خپل دفاع لپاره لس زره روپۍ ورته ومنلې. پټیاله لوی ریاست ونود یو نیمو لکو روپود ورکولو ژمنه یې وکړه. ددې تړون یو شرط داوچې ټولې پیسې به په قسطونو ورکول کېدې او د لوظنامې موده به له هغه وخته پیل کېده چې مرهټه پوځ د پنجاب په لورې خوځیدو. خود جنرال پیرون دا ټول پلانونه له خاورې سره خاورې شول، د ۱۸۰۳ کال د دسمبر په میاشت کې د برتانیا د لارډ لېک په مشرۍ یو منظم پوځ مرهټو ته د ماتې ورکولو وروسته ددوئ د مشرجسونت رائ هولکر سره روغه وکړه اود ډېلي شاوخوا سیمې یې ترخپلې ولکې لاندې راوستې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمنا او د ستلج ترمېنځ په پراخه خاوره دوه نورهندي افغان مشران چې يو اميرخان او بل نجابت خان نومېدل د انګريزانو ملګري شول. امير خان د ټونک او نجابت خان د کنج پورې نوابان و. رنجيت سنګ چې د انګريزانو د پرمختګ نه خبرشو نو خپل لښکريې د ستلج نه پورې ورواستوو، ځينې رياستونه يې د ګوابښ او ځينې نوريې بيا د روغې جوړې له لارې پخپل کنترول کې واخيستل. په ۱۸۰۸ م کې مهاراجا رنجيت سنګ مالېرکوټله ته را ورسېد او د نواب عطاالله خان نه يې د دې ډاډ په ورکولو چې دغه سيمه به خوندي او خلک به يې په امان وي، د پنځولکوروپو د نذرانې غوښتنه وکړه. انګريزان له يوې خوا د رنجيت سنګ د موجوديت نه په ويره وخو له بلې خوا نه يې غوښتل چې ورسره جنګ وکړي. ددوی استازي چارلس مېټکاف د رنجيت سنګ سره خبرو اترو لپاره ورغلی واو د مالېر کوټلې سره نږدې ايسارو.

نواب عطاالله خان سمدستي مېټکاف ته پيغام ورواستووچې پکې ويلی و. ښايي انګريزان او سيکان دواړه اوس د مالير کوټله لپاره ګډه پاليسي لري او له ده به پېسې وغواړي. چارلس مېټکاف په دې خبرې ټکان وخوړ ځکه دا د هغه يوه سفارتي تېروتنه وه. ده احساس وکړ چې که نورریاستونه هم له رنجيت سنګ سره د ده ملاقات دا ډول تعبيروي چې ګوندې انګريزان ورسره يوځای شوي دي نو دهندوستان سياسي نقشه به بدله شي. دی سملاسې د رنجيت سنګ له کيمپ نه ووتو او د خپل سفارتي ډلی سره د فتح ګړ په کلا کې يې واړول.

له دې پېښې شپږ ورځې وروسته د ماليرکوټله د خانانو يوې ډلې د نواب په مشرۍ د رنجيت سنګ سره د روغې جوړې خبرې پيل کړې. د دوی دليل دا و چې د تېروڅو کلونو د جنګ جګړو له کبله يې خزانه تشه وه او دومره زر ورته دا پېسې نه شي ورکولې، په خپلو مېنځو کې دوی په خپلی خپلی برخې جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې څوک به څومره ونډه د رنجیت سنګ نذرانی ته برابروې. د منځګړتوب لپاره د جند او د بابها مشران هم په خبرو کې سره کښېناستل.
رنجیت سنګ د ېرې ښځې درلودلې اوموران نومې مېرمنه یې مالیرکوټله ته ځان سره بېولی وه. هلته د بهیکن خان کونډه نادره بیګم تراوسه ژوندۍ وه او له سیاسي حالاتو نه یې ځان خبراوه. داسې ښکاري چې هغې او د نوابې کورنۍ نوروښځو موران ته میلمستیا وکړه او خپلې ستونزې یې ورته وویلې.
موران پررنجیت سنګ فشارراوړاوهغه د نذرانې پنځه لکه روپۍ یو نېمولکو ته را ټیټې کړې چې څلویښت زره یې هماغه وخت غوښتلې اود نورولپاره یې د ځینو کلوا جاره ومنله. خوددې نه علاوه رنجیت سنګ، وزیر خان او د مالېرکوټله یو منشي دیوان سنګ د یرغمل په توګه له ځانه سره یوړوچې د پېسو په پوره کولو به خوشی کېدو.
رنجیت سنګ اوس زور لګولی و چې د پنجاب ټوله خاوره د ده په قلمروکې شامله شي او د دې لپاره هغه د مالیرکوټلی نه انبالې ته ولاړو. دهغه ځای د راجه دکونډې نه یې ټول قیمتي کالي پټري په زوره واخیستل اوریاست یې ځان ته کړو. بیا یې د شاه اباد خاوره ونیوله او نورو راجاګانوته د نذرانې د ورکولو او د ده د حاکمیت د منلو پیغامونه واستول. انګریزان د ده په نیت پوه واوسم د لاسه یې اعلان وکړ چې د ختیځ پنجاب ټول ریاستونه به د دوی تر ژغورنې لاندې وي.
دا د رنجیت سینګ لپاره یو سیاسي ګوزار واو ده غوښتل چې له دغه اعلان نه سرغړونه وکړي خو پوهېدوچې انګریزان به دومره په اسانه دا سیمې هغه ته پرې نه ږدي. بلې خوا ته هغه د لاهور نه وراخوا پېښوراوکشمیرته هم پلانونه لرل نو دجنګ نه یې ډډه وکړه او په ۱۸۰۹ م کې دانګریزانو سره یې یوتړون وکړو. د تړون له مخې د ستلج نه پورې لویدیځه سېمه د رنجیت سنګ وه چې انګریز به پرې غرض نه لارو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دترون نه وروسته د پنجاب دغه سیمی ارامه شوی. د مالېرکوټله هغه پینځه کلي چې رنجیت سنګ ته په اجاره ورکړی شوی وی، انګریزانو پرې خېټه اچولې وه. په دې کلیو پخواراهیسی وزیرخان او د ده تربور رحمت علي چې د نواب عطاالله خان زوی ودعوې کولې. په ۱۸۱۰ کې نواب عطاالله مړ شو اود دواړوتربورانوترمنځ دمیراث زړه شخړه بیا راپورته شوه. دنواب عطاالله د واک ځینې پرېکړې مالېر کوټله لپاره بدی وی اوپه هغه یوه نیوکه دا وه چی د فېصلې قوت یې نه لاره. یوې خواته به یې د جنګ لپاره چمتوالی نیوه او بلې خواته به یې د روغی لپاره سیکانو ته پېسې ورکولې. او تل د خپلوخپلوانونه به یې پیسې غوښتې. دی خوشبخته و چې د وزیرخان غوندې کوماندان ورسره وچی په پوځې تاکتیکونو ښه پوهېدواودخپل تره سره به د خطر پرمهال درېدو. وزیرخان ډېر په صبرد نوابي ګدئ خپلو ترونو ته پرېښې وه او ټولواوس هغه د مالېر کوټله د نواب په توګه لیدل غوښته. خو د عطاالله خان ځوئ رحمت علی خپل ځان د پلارځای ناستی ګڼلو. تر دی دمه د مالېرکوټله نوابی به ترټولو سپین ږیری ته ورکول کېده اودا د زیاتو پښتنو لپاره د منلووړو.

رحمت علي د نوابۍ لپاره انګریزانو ته خپله دعوه یوړه خوهغوی د رنجیت سنګ سره خبرو اترو پروخت د وزیرخان استعداد لیدلی و.

انګریزانود هندوستان لپاره هغه مهال د وراثت قانون جوړکړو چې له مخې یې د یورئیس، نواب اوراجه له مړینې وروسته به د هغه مشرزوئ د هغه ځای نیوه. که یوراجا یا نواب بي اولاده مړ شو نو د هغه سیمه به د انګریزترقبضې لاندې راغلله. جینکو ته د پلار په ګدۍ د کښېناستوحق نه و. رحمت علی د دغه قانون نه خبر و او همدا وه چې هغه ځان د پلار قانوني او جائزوارث ګڼه. هغه دا دلیل هم وړاندې کړوچې د مالېرکوټله سیمه د رنجیت سنګ له منګولو نه د ده پلار ژغورلې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وزیرخان دلیل دا و چې دده ترونو(دریو نوابانو) د ده له مور نادره بیګم سره لوظ کړی وچې همدی به نواب کېږی. هغې هم د خپل ځوئ د نوابئ لپاره ډېر انتظار کړی و. وزیرخان انګریزانو ته لیک ورواستوواوددی په ځواب کی درې میاشتی وروسته د انګریزانو له خوا یو لیک، یو خلعت، ګاڼې او سازکړی اس دوزیرخان د نوابۍ داعلان سره مالیر کوټه ته را ورسېدل.

نولسمه پیړۍ

د مالېرکوټله په کلا کې د ځوانانو یوې ډلې د لومړي ځل لپاره یو ډول یونیفارم اغوستی اود دوی په لاسونو کې دغشواو لیندیو په ځای هغه ټوپکې وې چې دوی ورسره نا اشنا و خو د دوی چلول ورته خوند ورکو. نواب وزیرخان دا وخت پنځه سوه سپاره او دولس سوه پلي عسکرد انګریزانو ترڅار لاندې روزلي وخو په سېمه کې اوس امن و. د ده تربور رحمت علي د خپلو ورونو امام علي او فاضل علي سره یوځای کله د انګرېز استاځی سره خبری کولې او کله یې ورته لیکونه استول. نوموړی د ګاونډیوراجاګانو سره هم لیده کاته وکړل خوهیچا د ده مرسته نه شوی کولی.

په ۱۸۲۱ م کې وزیرخان پخپل مرګ مړشونو رحمت علی خپل زوی دلاورخان لودیانې اوامبالې ته ورواستوو چی انګریز استازي ته خپله د نوابئ دعوه وړاندې کړی. ده د خپلو ځمکو ټوله شتمني په رشوت او په نذرانو یو ځای بل ځای ورکوله. ډېرو خلکو ورته نصیحت وکړ چې دې خپل وخت ضایع کوئ خو دی د خپلی دعوی نه په شا نه شو. دوه نیمې میاشتې وروسته د انګریزاستازی مالېرکوټله ته ولاړ چې د هغه د ځوئ امیرعلي د نواب کېدومراسم له نژدې وڅاري. اوس ډېرکارونه د انګرېزانو په دود کېدل او یودربار را بلل شوی و. رحمت علي هم په کې ګډون وکړاوپه ظاهر یې د خپل تربورځوئ ته سر ټیټ کړوخو په دې وخت کې خپل زوی دلاورخان یې کلکتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته واستوو چې دده د نوابئ د حق په اړه هلته له انګریزوالی سره خبرې اترې وکړي.

امیر علي واک ته له رسېدو سره سم یو مهم کار دا وکړ چې د مالیر کوټله په عامو خلکو لګېدلې مالیې یې لرې کړې. د سیمې خانانو د ټیټې طبقې خلکو نه بېګار اخیستو. په دوئ کې نای(ډم)، کلال، ترکاڼ(نجار)،زرګر او جولا شامل و، دوئ به د خپل عاید یوه برخه نواب ته د مالیې په توګه ورکوله. انګریزانو امیرخان ته د نواب بهادر خطاب ورکړی و. د حیات افغاني لیکوال وایي په دې وخت کې " د مالیر کوټله عایدات د کال دوه نیم لکه روپۍ دي چې یو لک یې په خپله د نواب صاحب لپاره او پاتې یې په ټولو وروڼو او حقدارانو ویشل کېږي".

په ۱۸۳۹ م کې مها راجه رنجیت سنګ په لاهور کې مړ شونو د ده ځای ناستی او مشر زوی کهړک سنګ د دې جوګه نه و چې د خپل پلار په شان یې پنجاب اداره کړي وای او د هغه په کورنۍ کی د سازشونو او وژنو لړۍ پیل شوه.

په افغانستان کې هم واک له سدوزیو نه غلزیو ته ورغلی و. د شاه زمان ورورشهزاده شجاع د انګریزانو سره په لودیانه کې و او په همدې کال دوی د یو امیر په توګه افغانستان ته د هغه د وراستولو تابیا وکړه. ده ته یو اوږد سفر په مخ و او په لاره کې د سیکانوله سیمو تېرېدل و. نواب امیرعلي ته خواست وشو چې د شهزاده شجاع د بدرګې لپاره وسایل برابر کړي. هغه خپل با اعتباره کسان د مال او اسباب وړلو لپاره لودیانې ته ور واستول.

د نواب کورنۍ ځینې مشران د شهزاده شجاع سره د لودیانې نه پېښورپورې بدرګه ولاړل. په ۱۸۳۹ د اګست په میاشت کې شهزاده شجاع د افغانستان د امیر په توګه کابل ته ورسېدواو د هغه د سیال دوست محمد د پلویانو قهریې را وپاراوه. د انګریزانو نه د غچ اخیستو لپاره د امیر دوست محمد خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوی اکبرخان لښکر تیار کړ اودوی ته یې ماتې ورکړه. په دی پېښه په پنجاب کې انګرېزانو خپلو ټولو واکمنو پلویانو ته امر وکړ چې په سرهند کې دې خپلې پوځې ډلې راټولې کړي چی د مالیرکوټله یوه پوځې ډله هم پکی شامله وه. انګرېزانو دا ټولې ډلې معاینه کړې او له دوی نه یې غښتلي او تکړه ځوانان په افغانستان کې د جنګ لپاره غوره کړل.

په ۱۸۴۵ م کې د رنجیت سنګ له زامنود هغه کشر زوی دلیپ سنګ پاتې واو سیکانو په شاوخوا سیمو کې حملې بیا پیل کړې وې. هغه مرکزیت چې د رنجیت سنګ پر مهال واوس نه و. همدا وه چی انګریزان د یو سخت جنګ له لارې د ستلج نه پورې د رنجیت سنګ په سیمه کې وردننه شول اوهغه پالیسي چې په تاریخ کې "فارورډ پالیسي" نومېږي په عملي کولوېې پیل وکړ، د پرمختګ په نوم د دغې پالیسۍ هدف د هغو سیمو کنټرول و چې په کې جنګ جګړې او شخړې وې. ددی پالیسۍ په عملی کولو کې د مالېرکوټله لخواانګریزانو سره مرسته وشوه اواوس د پېښور، ملتان، کشمیر او دافغانستان د نیولو لپاره په لودیانه، پټیاله اوسرهند کې پوځي اډې جوړې شوی. نواب امیرعلي خان په دې وخت کې سخت ناروغه شواو د مالېر کوټله چارې د ده زوی محبوب علي خان چې په خلکو کې یې د صوبې خان په نوم شهرت موندلی و، په غاړه اخیستې وې.

په۱۸۴۶ م د اپریل په میاشت کی امیرعلي د پینځیوشتو کلونو له نوابۍ وروسته وفات شو. د رحمت علي خان هیله بیا راتازه شوه چې کېدی شي د نوابۍ لپاره اوس د ده دعوه ومنل شي. خو د امیر علي خان د مړینې په دریمه ورځ دده ځوئ محبوب علي خان ته د مشرۍ پټکی په سروتړل شو. سیکانوپه ضد جګړې کې د مرستې په منني انګریزانو محبوب علي خان ته د هزرایل هاي نبس خطاب ورکړ. په دې وخت کې یو سیک پوج مهتاب ریکهه د محبوب علي او د رحمت علي د کورنیو ترمنځ د روغې جوړې هڅې پیل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب د خپلې مور او مېرمنې سره د سپین ږیری رحمت علي کور ته د ننواتې لپاره ورغلو. په هم هغه ماښام رحمت علی د خپل زوی دلاورخان سره د نواب خدمت ته حاضر شو او دوی یو بل ته دتحفو په ورکولو روغه وکړه.
د نواب په غوښتنه هغه ټول جاګیراوکلي چې پخوا ورباندی دعوې کېدی، د هغه زوی دلاور علي خان ته وسپارل شول. د مالیر کوټله دنوابانودخدمتونواو د پخلاینی لپاره انګریزانو رحمت علی ته درې نور کلي د جاګیر په توګه ورکړل. دا وخت په مالېر کوټله کې شامل ۴۳ کلي په داسې ځایونو کې وچې له نوروریاستونوسره یې پولې شریکی وی اوتل به پرې شخړې کېدې. په ۱۸۴۷م کې انګریزانوددې سېمی ټولې ځمکې سروې کړې . د ریاستونوټول استازي یې را وبلل او هر چاته یې خپل حدود وټاکل.
په ۱۸۴۸ کال کې د نواب محبوب علي خان د یوې راجپوتې کورنۍ جینۍ خوښه شوه او دده د دویم واده لپاره د جشن او موسیقۍ محفلونه جوړ شول. دده ځوئ سکندر علي خان په دې خبره سخت په قهر وخومحبوب علي خان په یوه لیکلي سند کې ورته ډاډ ورکړو چې د ده له مړینې وروسته به د نوابۍ حق هم د ده وي. رحمت علی که څه هم د محبوب علی خان سره روغه کړی وه، د نوابئ د حق نه په شا شوی نه و. په ۱۸۵۲ م کی دی پخپله کلکتی ته ولاړواو خپله دعوا یې مخامخ انګرېز ګورنر جنرال ته وړاندی کړه چې هم هلته رد شوه. په هغه شپه زړه ماتی رحمت علی خان ناروغه شو او څو ورځی وروسته د نوابئ په ارمان له نړئ رخصت شو. دده مړی په پورا سرکاري درنوئ مالېر کوټله ته یوړل شو او په ۱۹ فروري په شاهي هدیره کی خاورو ته وسپارل شو.
په ۱۸۴۹ کال کې دانګریزانو اوسیکانو ترمنځ په دویمه جګړه کې سیکانو بیا ماتې وخوړه او ټول پنجاب د انګریزانو لاس ته کیوت. په ملتان کې د سیکانو لخوا یو وارې بیا د بغاوت لمبې پورته شوی او د خپلی ساتنی لپاره دوئ وروستئ جنګ وبایللو. د رنجیت سنګ له اولادونو نه یې ځېنې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګريزانو سره يو ځای شوي واو کله چې په ۱۸۵۷کې د هند مسلمان اوهندوپوځيانو په ميرټ او بربلی کی د انګريزانوپه ضد د ازادۍ جنګ پيل کړنودوی يې دمقابلې لپاره ور واستول. نواب محبوب علی خان ته هم امر وشو چې خپل پوځ لوديانې ته يوسي.

نومړی په نيمائ لاره کی د خبټې د غوټې له لاسه ناروغه شواو بېرته مالېرکوټلې ته ورستون شو، په خپل ځای يې خپل زوی سکندر علي خان ورواستو. هماغه وخت دجالندهرپوځيانوهم په خپل بارک کې د بغاوت بېرغ پورته کړاو انګريزانو سره دااندېښنه پيدا شوه چې دوی به د مالېر کوټله په لورې وخوځېږي ځکه د ډېلي مغل پاچا مسلمان و اود دې سيمې ډېرو خلکواوس هم د انګريزانو په مقابله کې د مسلمانانوسره زړه سوی لرله. د ډېلي ښارکلابند شوی واو په سره قلا کې وروستئ مغل پاچا بهادر شاه ظفرلکه د يويرغمل پاتې و.

د نواب محبوب علي خان ناروغي انګريزانوته يوه بهانه ښکاره شوه او داسې يې ګڼل لکه چې هغه د دوی د مرستې نه پښې ويستلې وې، که څه هم د هغه ځوئ سکندر علي ورسره و.

د ماليرکوټله په جمال پورې کې يوسادهو(فقير) عيدوشاه يو ليک وليکلواو په لوديانې کې يووکيل رستم علي خان ته يې ورواستو.

په دې کې ليکلي و چې د انګريز حکومت به ډېر ژر پای ته ورسېږي. له بده مرغه دا ليک په لاره د انګريزانولاس ته ورغی. دوی سملاسي عيدو شاه او دهغه ملګری موهن لال ونيول اوپه دوی د غدارۍ مقدمه پيل شوه. د جون په پنځه ويشتمه ۱۸۵۷ د لوديانې په بندي خانه کې دوی دواړه غرغره شول.

نواب محبوب علي خان همدې کال د نومبرپه مياشت کې وفات شو. هغه مهال سکندرعلي په لوديانه کې وخو انګريزانو ورله اجازه ورنکړه چې د پلار جنازې ته ورشي. دوی د دې خبری سپيناوی کاوه چې د ډيلي پاچا بهادر شاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظفر ته يې د مرستې کوم پيغام خو نه و ورلېږلی. کله چې د دې خبرې پخلی وشو نو بيا يې پرېښود چې د خپل پلار د فاتحې مراسم پر ځای کړي. سکندر علي خان د پلار قانوني وارث و خو هغوی نه غوښتل چې د يو باغي پلار زوی دی نواب شي.

محبوب علي خان ډېر مذهبي کس و. ده به ساده لباس اغوستو او کله چې به سحرد اس سپرلی ته تلو نو په لاره کې به يې خيرات ورکاوه. نوموړی به کله کله ځمکو ته تلو او د کروندګرو سره به يې ليدل. ده به د برهمن او مسلمان ملايانو ډېر احترام کاوه او په هره مهمه موقع کې به يې له نجوميانو مشوره اخيستنه. ده به د تله دان رسم هم کوو او صدقه او نذر به يې هم منل.

نواب سکندر علي خان د پلار ځای ناستی و خو اوس د رحمت علی زوی دلاور علي په ګدۍ دعوه وکړه. دده دليل دا و چې سکندر علي خان ناځوانه و او دا چې د حکومت جوګه نه و. خود دې ثبوت ورسره نه و. د لوديانې کمشنر او دهغه مرستيال سکندر علي خان شخصي پېژندګلوي لرله او دومره ژر يې د هغه په اړه قضاوت نه شوای کولی. کمشنر يو ډاکټر د لوديانې نه مالېر کوټله ته ور واستوو چې د سکندر علي خان فزيکي معاينه وکړي. ډاکټر په خپل رپورټ کې وليکل چې دی روغ و او د نامردئ خبره دروغ وه. د پټيالې راجا نريندر سنګ د سکندر علي خان ملګری و ده هم انګريزانو ته ډاډ ورکړ. په اخره کی د دلاور علي دعوه رد شوه او سکندر علي خان په رسمي توګه د مالېر کوټله نواب وټاکل شو.

نواب سکندر علي خان د خپل پلار په شان ساده طبيعت سړی و او له رسمي موقعو نه پرته به په ساده لباس کې ګرځېدو. د ده لومړی کار دا و چې د هر لګښت لپاره يې بوديجه وټاکله او د پېسو حساب کتاب يې غښتلی کړ. په خپلو ځمکو يې په خپل نوم د سکندر پوره نومی کلی اباد کړ، د غوث ګنج په نوم يو نوی مارکيټ يې جوړ کړ و چې کليوال خلک د ښارد کاروباری سيستم

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اشنا کړي. د ریاست د ښه انتظام لپاره هغه د منصورپور یواوسېدونکی کامدار خان راوستواود مشروزیرپه توګه یې وګمارواو د هغه په مشورې نواب د دوو کسانو نه علاوه د ریاست ټول پخواني ملازمان له کاره ګوښه کړل.
کامدار خان یوسخت طبیعته افسرواو غوښتل یې چې په سرکاری معاملوکی ګډوډئ لری کړي اواداری بدلون راولي خوپه دی به یې له خانانو سره ناندرۍ وهلې او خلک به یې بندیان کړل. خانان د احتجاج په توګه انګریزانو ته ورغلل. کامدار خان له دندې ګوښه کړی شواو یو ځلې بیا پخواني کارکوونکي راغلل.
په ۱۸۲۰ م کې د ریاستي پوځ لپاره د پلو، سپارو او توپچیانوګومارول پیل شو. نوی کسان د یوعصري پوځ په توګه تربیه شول او میاشتینۍ تنخواه هم ورته وټاکل شوه. د پوځ لپاره به اسونه او توپونه بیل اخیستل کیده او ببنډ غږول او د پرېډ (رسم ګزشت) دود پیل شو. په مهمو ځایونو لکه خزانه، جېل، او د ښار په مهمو دروازوبه پولیس ولاړ و. هرساعت به نغاره غږېده سره له دې چې هغه وخت ډېرو خلکو ساعتونه لرل.
د نواب سکندر علی خان لومړئ واده په ۱۸۳۸ کې د عطاالله خان له لمسۍ کرامت النسا بیګم سره شوی و، په ۱۸۴۹ کې د هغې زوی غوث محمد وزېږیدو. نوموړی په ۱۸۲۰ م کې د چیچک د ناروغۍ له امله مړ شوخو دلاور خان د غوث علي خان په اړه وویل چې هغه د نواب زوی نه و. په ۱۸۲۱ کال کې یې یو بل زوی روشن علي و زیږېدو. نواب دویم واده د خپلې یوې بلې ترلې بوعلي جوېریه بیګم سره وکړخو د هغې اولاد و نه شو.
کله چې د نواب لومړی زوی مړ شو نو د دلاورعلي خان کونډې د خپلو دووماشوم زامنو ابراهیم علي خان او عنایت علي د حق لپاره دعوه وکړه.
هغې د نواب د یوازیني زوی روشن علي خان قانونیت وننګوه ځکه د انګرېزد

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون تر مخې مشر ځوئ به د پلار ځائ ناستې و. د دې لپاره هغې په بېلا بېلو سرکاري دفترونو کې افسرانو ته پيسې ورکړې. خو انګرېز کمشنر د هغې دعوا ونه منله. دوی د رياست حاکمانو ته ليکلی سند ورکړی و چې دوی خپل ځای ناستی په خپله ټاکلی شي. روشن علی هم په ماشومتوب کی مړ شو. د دلاور خان کونډې د خپلو ځامنو د حق لپاره بخشي الله خان ته چې ددې د ځامنو سرکاري سرپرست و ، دری زره د سرو زرو سيکی ورکړی وی چې د کمشنر په دفتر کې يوبل تن رام پرشاد ته يې د انګرېز کمشنر ته د سفارش لپاره ورکولی. رام پرشاد د بخشي الله خان نه پېسې اخيستې وې

او ښائ انګرېز کمشنر هم ځينی کارونه د رشوت په بدل کی کړی وی. خو د هغه بدبختي دا شوه چې انګريز کمشنر بارنيز مړ شو او د هغه پر ځای نوی کس هربرټ ايډورډ مقرر شو.
ده په انتظامي چارو کې سختي وکړه او د بډورشوتونو پلټنې يې پيل کړې. د دلاور خان کونډه هم د قانون نه خبره شوه چې هغه د ځامنو لپاره په دی ډول خپل حق نشی اخيستی نود بخشی نه يې هغه پيسې بيرته وغوښتې. رام پرشاد د سرو زرو د دريو زرو مهرونو(سيکو) په اخيستو تورن شو او دغه تورونه پرې ثابت هم شول. رام پرشاد د نواب سکندر علی هم نه خوښېدو او ايډورډزهربرټ ته مشوره ورکړه چې دی له کاره وباسي. ايډورډ هغه په شپږو کلونو بند محکوم کړو او بخشي الله خان دوه زره روپۍ جرمانه او د حکومت دعهدې نه لرې کړی شو. د دلاور خان ځامنو ابراهيم علی او عنايت علی ته د انګريزانو له لورې دنارنال کنهيالال اګروال سرپرست مقرر شو. نواب په دې خوشحاله نه و او نه يې دا غوښتل چې نورڅوک يې سرپرست وې. ده په خپله د خپل تربور د زامنو تربيه غوښته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هند اوس پورا د انګریزانو په لاس کې واو په ۱۸۲۹ کې لارډمایوپه امبالې کی د افغانستان امیر شېرعلي خان په درناوي یو دربار را وباله چې د پنجاب ټولو مشرانو په کې ګډون وکړو. په دې دربار کې نواب سکندر علي خان ته یې د نهوتوپو د سلامۍ اعزاز ورکړ. له دې دربار نه په واپسۍ نواب سکندر علي خان ناروغه شو، او داسې ښکارېده چې د سیل (ټی. بی) په مرض اخته شوی و. ده له څو کالو راهیسې هڅه کوله چې نوابي او جاګیر سره یوځای کړي چې د خانانوزور کم کړی.

د زوی په نه لرلو ده د ابراهیم خان د فرزندۍ اراده هم کړې وه او د دلاورخان کونډې ته یې ویلي و چې دخپل زوی د فرزندۍ خواست دې انګریز ته وړاندې کړي. هغې خواست ولیکلواو نواب په خپله انګریز کمشنر ته یوړ. په دې درخواست کې د نورو خبرو سر بېره دا هم لیکلي و چې دواړه ورونه دې د زده کړې لپاره انګلستان ته واستول شي.

انګریزانو دغه درخواست رد کړوځکه د هغوئ دلیل دا و چې په اسلامي قوانینو کې دغسی فرزندي نه منل کېږي اوکه دا ومنل شي نود جمال خان د کورنۍ نورغړي به هم دعوه کوي. بله انګلستان ته د ماشومانو استول هم د اندېښنی وړ و، ځکه د نوابې کورنۍ دشمنی ډېره وه اوکه پرماشومانو څه شوې وای نوحکومت به پړ و. انګرېز نواب سکندر خان ته مشوره ورکړه چی که دی غواړي ابراهیم دې نواب شي نو پخپله دی له نوابۍ ګوښه شي خو نواب په دې خبره ډېر خپه شو. دغه قضیه څلور کاله روانه وه. نوموړي د اولاد لپاره په ۱۸۲۵ کال کې دریم ځل د الف خان نصرت خاني له لور سره واده وکړاوکال وروسته د هغې لور وزېږیدله چی یوازې لس ورځې ژوندۍ وه. د ۱۸۷۰ کلونو په لومړیو کې د نواب د کمزورۍ ځېنې نښې نښانې په ډاګه شوې، په دی کال ډیوک اف ایډنبرا(د برطانیې شهزاده) هند ته ولاړ او د ده په اعزازي میلمستیا کې نواب هم ګډون وکړ. خو ډیوک د نواب سکندر علی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د میلمستیا بلنه ونه منله اونواب په دې خپه او صحت يې نور هم خراب شو. انګريزانو ورته خپل ډاکټران ور واستول خو دی روغ نه شو
په ۱۸۷۰ کی يې د بريطانيې د شهزاده مالير کوټله ته سفر وکړو. ددی ليدنی لپاره د انګرېزانو له خوا مالېر کوټله ته د پروګرام تفصيل ور واستول شو. چی د هغه وخت دنوابانو په حېثيت رڼا اچوئ.
" د رېاست(مالېر کوټله) سرکاری افسران به د ښار نه څلور ميله بهر د لېفټېننټ ګورنر (مېلمه) هر کلی ته ورځی. نواب به د ښار نه دری ميله لری د مېلمه هر کلی کوئ او هغه ته به بوه ليندهِ ورکوئ.. نواب به په پيل ىا په اس ګاډی کی د محترم مېلمه کينې خوا ته کښېنی محترم مېلمه کله چی ښار او ىيا مېلمستون ته و رسېدونو هغه ته به د نولسو توپو په ډزو سلامی ورکړی شی (يعنی دوه ځلی به ورته د توپو سلامی ورکړی کېږی) کله چی دی د ګاډی نه راښکته شي نو دده د ساتندويانو مشر به ورله خپله وسله وړاندی کوئ نواب به د محترم مېلمه سره د هغه کېږدئ ته ورځی او بيا به تری رخصت اخلی د يوی لنډی وقفی نه وروسته دمالير کوټله دوه سرکاری افسران به د مېلمه د روغتيا پوښتنی لپاره ورځی او د هغه د مېلمستيا(ډوډئ) لپاره به ورته دوه سوه روپئ ورکوئ. (انګرېزانو به خپله ډوډئ پخپل اشپز پخوله)
د نواب سره ليدنه
د نواب سره به د کمشنر مرستيال او يا معين مرستيال بدرګه ځی دمېلمه د منشی او د پوليټيکل اېجنټ (سياسی استاځي) له خوا به ددوئ هر کلي کېږی، چی د (مېلمستون) قالينی په وروستئ څنډه به ورته ولاړ وی، مېلمه به دوه دری ګامه وړاندی راځی چی د نواب سره روغبړ ووکړی بيا به دی خپلې کينې خوا ته په چوکئ کښېنوئ. ، سياسی استاځي به د نواب ښې لاس ته او د نواب خپلوان او نور افسران به د اېجنټ کينې او د حکومت سکتر(چارواکی) او د مېلمه نوره عمله به د مېلمه کينې خوا په چوکيو کښېنی. نواب به بوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لینده او دده خپلوان به د سرو زرو مهرونه (سیکی) مېلمه ته وړاندی کوئ .
د لنډو خبرو نه وروسته به خلعتونه راوړل کېږی. دروند مېلمه به راپاسی او د
نواب لپاره راوړل شوی خلعت ته به لاس وروړی، سکتر به خلعت را اخلی او
نواب به د سکتر د لاس نه دا خلعت اخلی. ابراهیم علی ، عنایت علی او غلام
علی خان به پخپل وار د مېلمه د شخصی منشی د لاس نه او د نواب افسران به
د میر منشی د لاس نه خپل خلعتونه اخلی. مېلمه به پخپل لاس نواب ته عطر
او پان وړاندی کوئ او د هغه خپلوانو او افسرانو ته دپان او د عطر ورکولو
کار به د شخصی سکتر او میر منشی له خواتر سره شی. د نواب د بېرته تگ
مراسم به هم هاغسی وی لکه چی د راتلو پر وخت یې وو بعنی نولسو توپو د
سلامئ او د ساتندویانو له خوا د وسلو وړاندی کول.
د لیفتیننټ گورنر بېرته تگ
ابراهیم علی، عنایت علی، غلام محمد او سپرنتنډنټ کنهیا لال به د مېلمه د
بدرگی لپاره کېمپ ته ورځی او پخپله نواب به د لاری په دربمه برخه کی د
هغه هرکلی کوئ.نواب به په پیل یا اس گاډی کی د مېلمه کینی خوا ته
کنبېنی. په دربار کی به مېلمه د نواب ښی لاس ته، سیاسي استاځی به یې
کینې ، د نواب خپلوان به د استاځی کینی او سکتر او د مېلمه افسران به د
مېلمه ښی لاس ته کنبېنی. خانان او نور افسران به دتحفی او د نذر پېسی،
او نواب به د سروارنی (د مېلمه د سر صدقی) څلور سوه روپئ وړاندی کوئ .
د لنډو خبرو نه وروسته د مېلمه پېشکش (تحفه) راوړل کېږی. نواب به د
مرواریدو امېل مېلمه ته په غاړه کوئ. پداسی حال کی چی مېلمه به په خپل
ځای ناست وی. نواب به مېلمه ته عطر او پان وړاندی کوئ او په دی کار به
دا مراسم پائ ته وورسېږی. د محترم مېلمه د بېرته ورتگ مراسم به هم د هر
کلی د مراسمو په شان په اړولی ترتیب وی".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکندر علی خان د مړینی نه څو ورځی وړاندی د ۱۸۷۱ کال د جون د میاشتې په ۲۹ نیټه خپل وصیت ولیکه. ددی وصیت له مخې ابراهیم علي خان د هغه وارث شو او دی د همدې کال د جولای په شپږمه نیټه مړ شو. د نواب په جنازه کی داسې خبرخپورشو چې ګوندی د ده د مړ وجود نه چاروا کو قیمتي ګاڼی لري کړي او د ده د کورځینې پټکي انګریزانو ته ورکړل شوی و. د ده په فرزندۍ اخیستل شوی زوی ابراهیم خان هغه وخت د څوارلسو کالو و. نواب سکندرعلی خان د خپلی نوابۍ په سر کې ډېره کمزورې پالیسي خپله کړې وه او انګریزان د ده له انتظام خوشاله نه و خو وروسته ده ډېر کارونه وکړل. په ټول ریاست کې یې د څلوېښتو نه زیات ښوونځي جوړکړل چې په کې عربي، فارسي او انګلیسي ژبې زده کېدی. د مالېرې دروازې نه بهر یوه لویه ویاله بهیدله چې په باران کې به په کې اوبه را وختلې او خلکو به پرې تګ راتګ نه شو کولی، دلته یې یو پل، د مالېرکوټله اولودهیانې ترمنځ یې دیارلس میله پوخ سړک اوپه خپلې ماڼۍ سکندر منزل کې د دربار لپاره یوه ښکلې دیوان خانه دده د دوری مهم جوړښتونه و. د انصاف لپاره یې عامو خلکو ته محکمې اوعدالتونه او د برتانیانې ښاري انتظام یې پېل کړو.

که څه هم دا څرګنده وه چې څوارلس کلن ابراهیم علی خان به د مالېر کوټله نواب وي خو د هغه یو تربور غلام محمد په ګدۍ دعوه وکړه. ده دلیل راوړ چې د ده د پلار نیکه بهادر خان او بهیکن خان سکه وروڼه و اوبله دا چې فرزندي په اسلام کې نه منل کېږي. که څه هم انګریزانو د ده له دعوې سره خوا خوږې څرګنده کړه خو اصل خبره دا و چې دغلام محمد خرڅ ډېروا وخلکو ته به یې د خیرات پیسې هم ډېری ورکولې. په ده دوه نیم لکه روپۍ پور وې او د ده د مزکو په دعوو او محکموهم پیسې لګیدلې.

انګریزانو د معلوماتولپاره د کمشنر نه رپورټ وغوښت هغه ولیکل "غلام محمد ته په دې وخت کې د نوابۍ ورکول داسې دي لکه څوک چې دلیوني

پیل (هاتي) په خوله لرگی ومنډي" یعنی دی د نوابۍ ورړ نه و. انګریزحکومت چې د ابراهیم علي خان د نوابۍ د تصویب لیک ورواستوونومالېر کوټله عملاً په دوو برخو وویشل شوه. یوخوا ځمکه وال او بله خوا د نوابي کورنۍ خلک و چې یوازې د مالېرکوټله ښاراو کلا یې په لاس کې وه. ماشوم نواب ابراهیم خان د انګریزانو تر څارنې لاندې په امباله کې د انګریزي او فارسي ژبو زده کړه کوله. د ده په سرپرستانو کې قاضي احمد شاه، انګریز ویک فیلډ، اغاصاحب او د لوهارو نواب شامل و. د هندوستان د نورو سوونو ریاستونو په شان د مالxر کوټله نوابی هم اوس تر رسمیاتو پاته وه. عام خلک د انګرېز رعیت واو تر ډېره حده یې په امن کی ژوند کوو.

خوپه مالxرکوټله کی د نولسمی پېړۍ په وروستېو کی د سیکانو نوری وینی توېدل لا پاته و. د سیک مذهب یو ترکاڼ چې بهایي رام سنګ نومېدو ، دهري سنګ په نامه یې ځان ته یوه مذهبي ډله جوړه کړه، چې مرکز یې د لودیانې د بهینz په ولسوالۍ کې و. دی ډلی د سیکانو لس واړه ګوروان منل خو په مذهبي تبلیغ کې یې بدلونونه راوستي و. دوی د اکالي دل (د سیکانو یوه بله ډله) نه زیات سخت اود ګوروګوبند سنګ ریښتوني منونکي و. دوئ به وړین کالي اغوستل او تل یې د وړۍ څادر له ځان نه تاو کړي و. د ګورګوبند منونکي خپل پټکي له سرونو نه لیرې کول اود سرغړونی لپاره یې باید جرمانه ورکړي واې. خود بهایي رام سنګ منونکودومره سختي نه کوله. کله چې دوی خپلې مذهبي سندرې ویېلی نو په حال به راغلل، پګړۍ به یې له سرونو لیرې شوی او اوږدو ویښتوبه په ورته په اوږوټالۍ وهلی. دوی چې کله هم سندرې ویلې نود حلق نه به یې غږونه را ویستل چې خلکو به ورته کوکې ویلې. ډېر زر دا ډله د کوکا په نامه یاده شوه او بهایي رام سنګ دا نوم بد و نه ګڼلو. ده د خپلې ډلې د غړو لپاره یو مخفي ټکی(کوډ) جوړ کړی و چې بهرني خلک پرې خبرنه و. دا کوډ دوی خپل کوروالو ته هم نه ښودلوترڅوچې په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شامل نه و. يوځلي بهايي رام سنګ د پټيالې په سفرتللی و. د هغه منونکي په کوڅوکې تېريدل اوخپلې مذهبي سندرې يې ويلي. دوئ ډول هم وهلو اود ډېرې جذبی نه ګډيدل. خلک به د دوی له دغه مذهبي جوش نه ډېر متاثره شول. د پټيالې مها راجا غوښتل چې د دوی مخفي ټکي پيدا کړي نوخپل دري کسان(جاسوسان) يې ورواستول چې د بهايي رام سنګ په ډله کې شامل شي. دغه کسان چې بيرته راغلل نو مهاراجا ته يې د مخفي کوډ د څرګندولونه ډډه وکړه. اود کوکا ډلی په اړه تلوسه زياته شوه.
د کوکا ډلی پېرويانو بهايي رام سنګ د يولسم مشر او دهغه ورور بوده سنګ د خپل دولسم مشر په توګه منل خو د ګورګوبند پېرويان دوی نه مني. د دوی شمېرپه زياتېدو شوه او د بهايي رام سنګ په ژوند کې يولکو ته ورسېدله. ده په هرو پنځلسو زرو منونکويو صوبه دارمقررکړو. په ۱۸۷۲کی دده يو صوبه دارد بهايي رام سنګ نه بغاوت وکړ،او خپلومنونکو ته يې په مسلمانو رياستونود حملې غږ وکړو. بهايي رام سنګ د جنګ جګړی مخالف ونوسمدستي يې په دې اړه انګريز ډپټي کمشنر ته اطلاع ورکړه. هغوی ټولو رياستونوته د ممکنه جنګ لپاره د تيار اوسېدو غږ وکړو. د صوبه دارزرواو پنځلسوسوو شاو خوا پيرويان بی له دی چی دخپل مشرنه يې اجازه اخيستی وای، د مالېرکوټله په لورې روان شول. دوی په سر کې د رام پور په کلي يرغل وکړاوکليوالود کوتکونو په زورتېښتې ته اړ کړل. په هغه شپه د مالېر کوټله شاوخوا ورسېدل چی د کلا يوځای پکی مات شوی و. سهار وختي دوه سوه پنځوس تنه چی پلي او سپاره وپه دی مات دېوال د ښار له کوڅو او بازارونونه په تېريدو سرکاري خزانې ته ورسيدل او اصطبل ته يې ځان وررورساوه اودا روغه يې ووژلو.
اصطبل ته د دې لپاره ورتلل چې اسونه اووسلې تر لاسه کړی. په دې وخت سپېده چاوديده او د زنانه مانۍ څوکيداره چی د محل چت ته ختلی وه ويې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدل چې دوی سایيس او کوچوان په وهلو بوخت و. څوکیداری چیغی ناری ووهلی نود قلا او د ښار خلک را پاڅېدل.
دوی په کاڼو او خښتود یرغلګرو په وهلو لاس پوری کړو. هتیوالو هم پرې د تیږو ګوزارونه وکړل. یو یې د کلا په منځ او پنځه نور یې په بازار کې ووژل شول. کوکا ډله اوس سخت وارخطا او په تیښته وه. هغه وخت د دوی مخې ته کوتوال راغی چی دوئ وواژه. د سپاره پوځ یوتن محمد خان ورپسې په ځغاسته یو څو تنه ووژل خوخپله هم ووژل شو. کله چې حمله کوونکي له ښاره ووتل نو هله د مالېر کوټله دفاعي ځواک عمل وکړ او توپونه یې په کلا ودرول او پوځ مارچ پیل کړ. د مالېرکوټله خلکو ته جوته شوه چی ددوئ د ریاست تربیه شوی پوځ د دفاع توان نه لرلو او په تېروڅو کلونوکی خپل جنګی صلاحیت د لاسه ورکړی و.
د ښار چار چاپیره د ګاونډیوریاستونوپوځ په پهره ودرول شو او د باغیانو لټه پیل شوه. باغیان د شېرپور ولسوالۍ ته چې اوس د پټیالې یوه برخه وه ولاړل. هلته د سامانه نیازعلي چې د پولیسو تهانه دارود دوی هرکلی وکړ، د شپې تېرولو لپاره یې ورله یوه کوټه ورکړه د دوی وسلې په نژدې کوټې کې کېښودل شوې اوټول په دغه کوټه کې ویده شول. دوی ګمان نه کاوه چې دومره میلمه پال افسر به ورسره دوکه کوي.
دوی چی کله له خوبه پاڅیدل نو وسله وال پوځ یې په سر ولاړ و. دوی یې په پړو وتړل او په یوه ګاډي کې یې مالېرکوټله ته ولېږدول. په لاره یې دوی څارل چې څوک سیند یا څاه ته ټوپ و نه وهي او ځان مړ نه کړي. په مالېر کوټله کی د غلام محمد خان یو لوی کور دی بندیانو لپاره یې لنډ محالی جیل کړو او په دوی پهره ولګیده. بندیانو څه حرکت نه کاوه او په ارام د خپل راتلونکی په انتظارشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لودیانې ډپټي کمشنرقانون پخپل لاس کی و اخیستو، امر یې وکړ چې ټول بندیان دې په توپونو والوزول شي. دی بندیانو په اړه نه کومه پلټنه وشوه او نه له دوئ بیان واخیستل شو. درې لوئ توپونه د مالېر کوټله د کلا جمال پوردروازې مخې ته راوړل شول.

د ۱۸۷۲ م د جون د میاشتې اتلسمه نیټه او د مازدیګر درې بجې وې چې له کوکا بندیانو نه یې دوه دوه د توپوخلوکې وتړل شول، یوې خوا ته پوځیان کتار ولاړواو بلې خواته عامو خلکو تماشا کوله. دا یو عجیبه ننداره وه د مرګ خولې ته دومره نژدې دوی د ست سرې اکال ناره وهله. په دوی کې یوکس هم په ویره نه و. په خپله به راغلل او د توپ خولې ته به ودریدل. لومړي ځلور کسان په پړي تړل شوي و خو وروستیو کسانو په خپله د توپ خولې ته ځانونه برابرول. یوکوکه باغي هغه وخت ډپټي کمشنر ته ښکنځلې وکړې او غوښتل یې د هغه ږیرې ته لاس واچوي خود هغه ساتندوئ له خوا لاس یې په توره پرې شواو سملاسي ووژل شو. په لومړي ورځ شپږدیرش بندیان په توپونو والوزل شول او پاتې نور یې په بل سحر. ټولټال اویا کوکه باغیان تربلې ورځې ووژل شول او د دوی مړي یې یوې لویې کندې ته وغورځول. له دې پېښې وروسته انګریزانو خپل کمشنراوډپټي کمشنرد خپلو عهدو(وظیفو) نه لرې کړل. ځکه د حکومت په نظر دا یو غېر قانونی عمل و. بهایي رام سنګ د ټول عمر لپاره رنګون ته ولېږدول شو. د شېرپور تهانه دار سیدنیازعلي ته لس زره روپۍ او د مجسټریټ عهده هم په انعام کې ورکړل شول. نوي کمشنر مالېرکوټله ته یو پلاوی واستوو چې د دغه ځای د چاروڅارنه دې وکړي.

ابراهیم علی خان په ۱۸۷۷ کې د ډهلي په دربار کې ګډون وکړ. او بل کال ته یې د سرحد صوبې او افغانستان د ببلا ببلو جنګونولپاره د خپلو پوځیانو یوه ډله انګریزانو ته ورکړه. د پوځې مهماتو لپاره له مالیر کوټلې نه اسونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

قچرې اوخرې هم ورلېږل کېدې. ده د لوهارود پښتنون نواب له لور سره واده کړی واو دری زامن یې لرل چې اسحق علي خان (په انگرېزی ژبه کی دده د نوم په املا ځینو لیکوالانو دی عشق او ځینو عاشق علی بللی دی) احمدعلي خان او جعفرعلي خان نومېدل. په ۱۸۸۰ م کې د ده زوي اسحق علي خان او مېرمنه یې په یوه ناڅاپي پېښه کې مړه شول او دې پېښې د ابراهیم په ماغزو دومره اغیز وکړ چې آن لیونی شو.

د ابراهیم علی خان د څارنې لپاره یوسرپرسته ډله وټاکل شوه چې د ده زوی احمدعلي خان هم په کې شامل و. ماشوم احمد علي د خپل پلار په ژوند کې د مالیرکوټله ځینی رسمی کارونه په غاړه اخیستې و. ده د لاهورپه ایچې سن کالج کې سبق ویلو او درام پورد پښتانه نوابې کورنۍ کې یې واده کړی و. په مالیرکوټله کې د تربورانو په دعوااود هغوی د اولادونو ترمنځ د ځمکې په سرپه جګړولوی کلي اوس په وړو وړو برخوویشل شوي و. په ۱۹۰۳ م کې احمد علي خان په رسمي توګه د ریاست د نوابۍ ځینی کارونه په غاړه واخیستل او په ۱۹۰۵ کال یې د لاهور په دربار کې ګډون وکړ. په ډېلي کې د انګلستان د پنځم جارج او د ده د ملکې مېرې د راتلو په ویاړیودربار جوړ شوی واو په دې کې د مالېرکوټله سپین ږیرو له خپل نواب سره یوځای ګډون وکړ. اوس په لومړي ځل د دې نواب او پوځ دځېنوډلوعسکونه خپاره شول، او د شلمې پېړۍ له پیل سره د مالیر کوټله پخوانی دور هم پای ته ورسید.

نواب او انگرېز

د شپې دولس بجې په دې لوی تالارکې انگریزانو په شوراو زوږ د نوي کال هرکلی وکړو. جامونه پورته شول او نولسمه پېړۍ رخصت شوه. د مالیر کوټله

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد احمد علی خان هم د انگریز استازې سره ولاړ دی او د دې محفل نه وروسته خپلې مانۍ ته راستون شو.
په تېرو څو کلونو کې ده له انگریزانو نه ډېرڅه زده کړي و، د اوسنۍ زمانې په تعلیم سمبال دی په انگریزۍ ژبه خبرې کولی شي. د ده جامې او د استعمال ډېرشیان د اروپا نه راتلل او دی په دې ډېرخوشحاله و چې د پرمختگ په کارونوکې اوس له ده سلا مشوره اخیستل کېده. د پټیالې نه مالېر کوټله ته د پوخ سړک د جوړېدو وروسته اوس د اورگاډي په پاټلۍ کار روان و. ددی لپاره د مرکزی حکومت د خزانې نه اته لکه روپۍ ورکړل شوي وې. د ده هیله دا وه چې که دا په نوي کال کې ترسره شي نو له خپلو سیالانو سره به سیال شي. څو میاشتې وروسته د ده ارمان پوره شو او د مالېرکوټلې خلکو د لومړي ځل لپاره اورگاډی ولید.
محمد احمد علي خان له خپلې ترلې(عنایت خان لور) سره واده کړی و، خو ده د رام پور له پښتنو سره هم نژدې اړیکې لرلې او دویمه ښځه یې له همدغې کورنۍ نه کړې وه چې له هغې یې یو زوی افتخارعلي خان زیږیدلی و. محمد احمد علي خان د خپل ناروغه پلار له لېدو وروسته سکندرمنزل نه خپلې مانۍ مبارک منزل ته راستون شو. نواب ابراهیم په لیوني نواب مشهورو.. د مالېر کوټله سرکاری کارونه احمد علي خان سرته رسوي او په ډېلي کې سږ کال د دربار بلنه ده ته راغلې ده. نوموړی له خپلو ملگرو سره کښېني او د دې دربار لپاره د مالیرکوټله لخوا د پېشکش یا نذرانې پلان جوړوي. ستونزه دا ده چې هغه وخت په ۱۹۰۳ کال کې په دی وړوکي ریاست کې نه پوخ دومره پیاړی نه و چی پریډ(رسم گذشت) یې کړی وائ او نه هم د نواب سره خپلو تربورانو ملاتړ کوو. له دې کورنۍ سره یو څو پخوانې سپین ږیري پوځیان و چې د انگریزانو له راتگ سره به یې خپل دودیز لباس او پگړۍ په سرکړی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی به ورته حېرانه و. د شپې تر ناوخته سپین ږیرو پوځیانو یو پلان جوړ کړ چې دوئ به په دربار کی څه کوئ.

په راتلونکو څو ورځو کې دربار ته د تللو تابیا وشوه. د نواب سامانونه لا پخوا لودیانې ته او له هغه ځایه په پوځي ټرکونو ډهلي ته رسول شوي و.

انګریزان اوس له بنګاله تر پېښوره خاوره په لاس کې لرله او د هند هغه شتمني چې پرنګیانو یې افسانې اوریدلې وې اوس د دوی په لاس کې وې. د کوه نور الماس چې نادر شاه افشار د مغل خزانې نه لوټ کړی، د احمد شاه د لمسي شاه شجاع نه د سیکانو مها راجا رنجیت سنګ کورنۍ ته رسېدلې وه ، اوس انګریزانو د هغه ماشوم زوی شهزاده دلیپ سنګ سره یوځای انګلستان ته وړی او هلته یې ملکی وکټوریی ته ډالۍ کړی و.

نواب چې په خپله ډهلي دربارته ور ورسېد نو په یو لوی میدان کې یې خپله کېږدۍ وموندله. دلته د هرې سیمې راجا او نواب لپاره بېل بېل ځایونه ټاکل شوي واو څو ورځې په میلمستیاو ، مېلو او تماشو تېرېدی. له نوابانو سره ورغلیو نوکرانو د هغوی اسونو او پیلانو ته بیل ځایونه جوړ شوي و.

په ټاکلې ورځ به دوی ټول د خپلې خپلې سیمې د شان او شوکت د ورښودلو لپاره د انګریزانو په وړاندې به حاضرېدل.

د مالېر کوټله واررا ورسېد نودوه کېږدۍ په مېدان کې ودرول شوی او زړو پوځیانو خپل پریډ پیل کړ. دوی د خپلې سېمې افغاني لباس اغوستی او توري یې ترملا تړلې وې. دوی له یوې کېږدۍ به وار په وار را ووتل او په بلې به ور ننوتل. حاضرینو ته ښکارېده چې په سلګونو پوځیان له خېمې نه راوځې او په بل ور د ننه کېږي. تر ډېره وخته دغه پریډ روان و اوهلته ناست مشران حیرانه و چې دغه وړوکي غوندې ریاست څومره ډېرپوځ لري آن تر دې چې هلته ناست د انګریزانو استازی هم حیرانه پاتې و. د پریډ په ختمېدو ټولو لاسونه وپړکول او وروسته د انګریزانو ګورنرجنرال له محمد احمد علي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه وکړه چې هغوی څومره پوځیان لري او څومره یې له ځانه سره راوستی و. محمد علي ورته وویل چې دا خو دولس کسان وچې خپل کمال یې درته وښوده. خو مالېر کوټله یو څو سوه پوځیان لري چې تېر کال له چین نه ستا سو له خدمت وروسته راستانه شوي دي.

شل کاله پخوا په دې ریاست کې نواب سره دوه سوه پلي پوځیان، وو شپېته سپاره، شپاړلس توپچې او اته مېداني توپونه و ځکه چې دوی یوازې دا نه چې په صوبه سرحد کې انګریزان بدرګه کول بلکه د هند نورو برخو ته یې هم استول. نواب ته اوس د یولسو توپود سلامۍ حق هم ورکړل شوی وا او اوس د مالېرکوټله په ریاست کې دوه سوه دیارلس کلي شامل و. دلته د اوسېدونکو خلکو شمېره هم په زیاتېدو وه. د سلو زرونه ډېرو خلکو اوس دغلته ژوند کاوه چې اویا فیصده یې مسلمانان و.

په ۱۹۰۵ کال کې دلته هغه مشهور بازارچې هټۍ یې په پخو خښتو او دوه پوړیزه دي جوړ شود دې په لرګینو دروازو ښکلې نقاشي وشوه او لګښت یې ښاروالۍ ورکړی و. دا موتی (ملغلرو) بازار ونومول شو او هرچا چې دلته هټۍ اخیسته نو له ښاروالۍ سره به یې تړون لاسلیک کاوه چې تر سلو کلونو به نه د دوکان مخه بدلوي او نه به یې په جوړښت کې څه بدلون راولي. د بازار شاته پاخه کورونه او کوڅې جوړې شوی،له دې سره په مالېر کوټله کې د بریښنا مزي هم وغزیدل او خلکو د تېلو ډیوې وغورځولی.

په ۱۹۱۱ م کې نواب ابراهیم علي خان له دنیا سترګې پټې کړې او محمد احمدعلي خان په رسمي توګه نواب اعلان شو. په سکندر منزل کې ده خپل ټول خپلوان را بللي و او له دوی یې د وفادارۍ ژمنه اخیستې وه. د ده تره غلام محمد د نوابۍ په دعوه ورسره تر اوسه کینه ساتله اومحمد احمد علی هر وختې چې موقع پیدا کړله هغوی به یې سپک کړل. د ده یوه نیمګړتیا دا وه چې د خپلې کورنۍ له غړو سره یې نژدې اړیکې و نه ساتلې. هغوی ټولو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د رعايا په سترګه کتل، په تېره بيا د غلام محمد له کورنۍ سره خو يې سمه دمه دښمني پاله.

د ده پرمهال مالېرکوټله ته د انګريزانو تګ راتګ لا زيات شو. په ژمي او پسرلي کې به د ده انګريزملګري اود هغوئ کورنۍ يې د ښکاراومېلولپاره د مالېرکوټله شاوخوا ځنګلونو کې په اسونوګرځېدل. په ۱۹۱۴ کال د لومړۍ نړيوالې جګړې پرمهال مالېرکوټله خپل ټول وسايل او لږ شميرپوځيان انګريزانو ته وسپارل اوغوښتل يې چې انګريزان له ده نه راضي اوسي.
په ۱۹۱۲ م کې ټولو خانانو په ګډه د نواب د پخلاينې لپاره ده ته نذرانه راوړه. د سکندر منزل په لوی تالار کې دوی د هغه په انتظار ناست و ، ځينې په کې ډېر سپين ږيري و.
د نواب عادت و چې هرمحفل ته به ناوخته ورتلو او دا د دې لپاره چې ټول خلک ورته درناوي لپاره ودرېږي خو په دې موقع سپين ږيرو پښتنودا فکر وکړچې احمد علي تر دوئ کشردی نوورته و نه درېدل، او يا دا کېدی شي چې دوی له وړاندې دا فيصله کړې وه چې نه به ودرېږي.
په دې کاراحمد علی سخت په قهر شو او په پايله کې د انګريزانو له خوا يې په دوی د ماليو سره سره سخته جرمانه هم ولګوله. د ماليو په زياتېدو د صدرالدين د کورنۍ په ځينو پښتنوکې نا ارامي او خپګان پيدا شو. دوی له سيکانو سره لاره جوړه کړه او غوښتل يې چې د پخوا په شان يو پوځې بغاوت وکړي خو اوس د دې وخت تېر شوی و. انګرېزانو د خپلو غښتلو چارواکو پرمټ دا سيمه په ډېرهنراداره کوله اوهيڅا دومره توان نه لرلوچې د دوئ له قانونه يې سرغړولی وائ. خلک په لومړي ځل پوه شول چې اوس به د حکومت لپاره يوازې زورنه بلکه سياست هم په کاروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۱۸ م کې د لومړي جنګ په پای کې د مالېر کوټله اوسېدونکو د انګریزانو نه زیاته ارامه ساه واخیسته ځکه د دوی ځوانان د عسکرۍ لپاره ورل کېده. خو بل کال یعنې په ۱۹۱۹ م کې دافغانستان سره په دریم جنګ کې انګریزانو ته نور وسایل په کارشول. د شلمې پېړۍ په دریمې لسیزې کې دلته د هلکانو یو ښوونځی او یو کالج پرانیستل شوی و ،او دغه راز یوه ستره محکمه جوړه شوه چې په لومړي ځل خلکو په کې خپلې دعوې وړاندې کړې.
خو نواب احمدعلي خان د وخت په تېریدوځان په شرابو کې غرقول پیل کړل. د خپل پلارابراهیم علی په شان په ده کې هم د اعصابي نارغۍ نښې نښانې پیدا شوی. د ده د کمترۍ د احساس ځېنې پېښې وې چې خلک یې شکمن کړل. په سختې ګرمۍ کې به دی د چت د پکي لاندې نه ویده کېده چې پکی به را پریوزي. که په ماڼۍ کې به څوک زکام شونو دا کس به یې خپلې کوټې ته نه پریښوده چې دی هم زکام نه شي. کله چې به یې په خپلې ماڼۍ کی شراب څښل نو یو تن ته به یې د بوتل د سرد خلاصولو وویل، هغه کس به د بوتل نه جام ډک کړاو د نواب په وړاندې به یې وڅښل. احمد علي به کله یوه ساعت یا دوه ساعته انتظارویست چې دشرابو اثر وګوري. کله چې به یې تسلي وشوه چی په شرابو کی چا زهر نه دی ګډ کړی نو بیا به یې هغه شراب وڅښل. په ډوډۍ کې به یې هم دغه احتیاط کاوه، دی به هروختې له خپلومعلوموا و نامعلومو دښمنانو په ویره و.
یو ځلې په یو دربار کې د ګډون لپاره هغه خاص اورګاډي کې د پټیالې له لارې ډېلي ته تلو. کله چې اورګاډې د پټیالې تم ځای ته ورسېد نوده ته خبر راوړوچې هلته به یو څه انتظارکوي ځکه د پټیالې د مها راجه اورګاډی هم تللو ته تیارو، چی ورپسی به د مالېر کوټله ګاډې تلو. نواب احمد علي سخت په قهر شو. ځان ورته ټیټ اوبی حېثیته ښکاره شو، خپل منشي ته یې وویل چې هر څنګه کېږي، اول به د ده ګاډی د پټیالې نه وځي، منشي لاړ اود

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورګاډي د ستېشن ماسټرسره يې خبرې وکړې، هغه ته يې ډېرې روپۍ رشوت ورکړې او شپه وروسته د پټيالې راجه ته وويل شول چې د هغه په اورګاډي کې يوڅه تخنيکي ستونزه پيدا شوې ده، ګاډې به لږ ځنډ ېږي. په دې وخت کې د مالېرکوټله اورګاډې د ستېشن نه ډېلي په لورې روان شو. کله چې نواب احمد علي ډېلي ته ورسېد نو خبرشو چې د خرڅ ټولې پېسې په پټياله کې په رشوت لګېدلې و. بيا په ډېلي کې د ده منشي له بل چا نه پورواخيست او د نواب د پاتې سفر خرڅ يې پورا کړو.

احمد علي به د خپل عايد نه ډېرزيات مصرف کاوه او تل به پوروړی و. په مالېرکوټله کې يوصراف مونالال نه به يې پېسې پور کړې. يوځلې نواب په ډېرې تادۍ کې د مونا لال نه پيسې واخيستې او رسېد يې ورله ورنه کړ، تجار نا کراره و او د نواب منشي ته يې وويل خپردی که سرکاري رسيد نه وي، ماته په يوه ساده کاغذ کې وليکه چې دا پېسې نواب صاحب اخيستې دي، هسې نه ترېنه هېرې شي.

وروسته نواب احمدعلي چې خبرشونوصراف يې را وغوښت، له ځانه سره يې کښېناوه اوورته يې وويل"کله هم داسې شوي چې موږ له تا پېسې اخيستې وې او بېرته مو نه وي درکړې؟" صراف ترېنه وويريده او بخښنه يې وغوښته خونواب احمدعلي ورته بيا بيا همدا ويل چې ماته رایاد کړه چې کله موږ ستا پيسې نه وې درکړې. د نواب احمد علي خان د خودخواهۍ يو بل مثال دا وه چې کله به يو محفل ته تله نو له خپل تګ نه وړاندې به يې خپل جاسوسان هلته واستول، هغوی به ورته خبرونه راوړل چې څوک را رسېدلي دي. د راجاګانو او نوابانو د محفل يو ادب دا و چې هريوميلمه چې به را ورسيد نو دا نورحاضرميلمانه به ورته د سترې مشي لپاره ودرېدل. نواب احمدعلي نه غوښتل چې نورو ته د درناوي لپاره پاڅي او يا دا چې نورخلک دې ټول ده ته ونه درېږي. کله چې به خپلو جاسوسانو ورته خبرورکړچې ټول ميلمانه را

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسيدلي نو دی به هغه محفل ته ولاړ. يو ځلې همداسې په يو محفل کې کله چې دی را ورسيد نو ټول نوابان او راجاګان ورته د سترې مشي لپاره ودرېدل. نواب احمد علي خان په دې دومره خوشحاله شو چې په ډېرجوش کې خپل د غاړې د ملغلرو امېل ونيولو او په بې خبرۍ کې يې دا دومره په ګوتو کې ومروړه چې امېل وشليد او ټولې ملغلرې دانه وانه په ځمکه پرېوتې. د دې ميلمستيا کيسې تر ډېره د خلکو په خوله وې.

انګرېزانو په مالېرکوټله کې د اوسپنې د ګادرونو د جوړولو دوه کارخانې جوړې کړې، چې زياتره به د دوی د بارکونو او پوځي ګودامونو لپاره کارېدل، وروسته د بايسيکل د جوړولو اود کتان د تاراوبدلو کارخانې په کې جوړې شوې او ډېر ژر دغه وړوکی رياست په يو صنعتي سيمې بدل شو.

په ۱۹۴۷ م کې د هند له وېش سره پنجاب هم ووېشل شو، مالېر کوټله د هند د يوې برخې په توګه پاتې شوه. احمد علی خان اوس زوړ شوی و اود هغه وخت د خلکو مهاجرت يې وليدو چې په ميليونونه انسانان بی کوره او نور ووژل شول. د سيکانوزړه تربګني يو وارې بيا ژوندۍ شوه، دوی به په بی وسلو مهاجرو ډلو حملې کولې، سرې به يې ووژل ماشومان به يې له ميندو جلا کړل او ښځې به يې وتښتولې، خو هغوی چې په مالېر کوټله کې پناه اخيستې وه په امن کې و. سيکانو اوس هم د خپل مذهبي مشرګوروګوبند د هغې دوعا درناوی کاوه چې نواب شېرمحمد خان ته يې کړې وه. يوه نېکي او د حق کليمه څومره اغيز شيندلی شي د دې مثال په خپله دغه رياست و چې هغه وخت پکی سلو زرو مسلمانانو پناه اخيستې وه

محمد احمد علي د ۱۹۴۷ م د اکتوبر په اتلسمه نېټه له دنيا سترګې پټې کړې او د ده زوی افتخارعلي خان نواب شو. خو اوس دا معلومه نه وه چې د هند دغه رياستونه به په کوم حال پاتې شي. د شلمې پېړۍ دويمی نيمايي په هند کې د راجواړو او د نوابيو د خاتمې اعلان هم کاوه. ا فتخار علي خان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۲۴ نه د مالېر کوټله د مشر وزیر په توګه ټاکل شو. د ده ژوند هم په اروپايي طرز تېر شو، کومو خانانو چې په خپلو ځمکوژوند کاوه په دوی کې زیاتره د ویش پر وخت لاهور ته ولاړل. ځینو نورو چې لوی کورونه اونوکران یې لرل او خپل ځان یې په دې اړه ګړه کې ساتلی شو هم هلته پاتې شول.
افتخارعلي خان د خپلې نوابۍ د اعلان پروخت په دربارکې یوتقریروکړ، چې وروسته د ده په لیکلي تاریخ کې هم شامل شو.
په هغه وخت کې د ده تقریرنه یوازې د سیاست هغه نوې تګلاره ښايي بلکه دا هم په ګوته کوئ چې ده څومره هڅه کړې ده چې ځان د هند حکومت وفاداره او له پاکستان نه بیل ثرګند کړي. د دې نه علاوه په دې تقریر کې یوڅوحقایق ناسم وچې یو څو بیلګې یې په دې ډول دي:
" شیخ صدرالدین د کردستان اوسېدونکی و، د پارس د کسپیېن بحیرې له بندر نه یې هجرت کړی و، هلته یې د شیروان ښار جوړکړ او بیا د غزني له لارې ملتان ته ولاړاو د بهاوالدین سهروردي چېله شو".
د ایران د دربند هغه سېمه چې دی یې یادوي یو تفریحی ځای دی او د کردانو د سیمې نه ډېره لرې ده. بیا وایي" مالېر کوټله په ۱۴۴۲ کې د پنجاب خپلواکه نوابي وه" په اصل کې دا نېټه ۱۴۵۴ میلادي کال دی.
داسې ښايي چې نواب افتخارعلي خان نه غوښتل چې د پاکستان له پښتنو سره خپلې اړیکي وښايي او یا کېدی شي دا تقریر بل چا ورته لیکلی وچې هغه په خپله هم له ډېرو حقایقوخبر نه و.
نواب افتخار علي خان یوازې یو کال د مالېر کوټله د نواب په توګه پاتې شو.. ده په خپله په پنجاب کې د ټولو ریاستونو یوه اتحادیه جوړه کړه او له هند حکومت سره یې د یوځای کیدو اعلان وکړ. په نوی هند کی د نوابانو او د راجګانوځای نه و پاتی افتخارعلي خان د انګریزي تعلیم ترڅنګ اروپایي طرز ژوند هم کړی و، او ډېرو نورو ملکونو ته یې سفرونه هم کړي وخو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوابۍ ځېنې دود او دستور اوس هم پرځای و. نواب د خپلو خپلوانو د لېدو لپاره کله چې د دوی کور ته ورتلو نو هماغه شان دبدبه به یې ساتله چې یووخت د ده د پلاراو نیکه په وخت کې ساتل کېدله.

د نواب د راتلو اعلان به له وړاندې کېدو او دهرچاکره چې به دی ورتلو هغوی به تیاري کړې وه. نواب به له خپلې ګاډۍ نښکته شو، پلی به کوڅه کې د خپلو خپلوانو په بدرګه روان واو کورېه به هم ورسره و. په کورکې به یې ځپلې او بوټان د ناستې کوټې نه بهروویستل، په کوټه کې به په یو مسند کښېناستو او نور خلک به ورته چارچاپېره په خپلو ځایونو ناست و. بیا به د کور مشرله یوې تورې سره د نواب په لورې ولاړ، مخامخ به ورته په ګونډو کښېناستو او خپله توره به یې ورته وړاندی کړه چې د کوربه د وفادارۍ څرګندول و. نواب به په تورې لاس کېښود، دده د یو خدمتګارسره به مخملي کڅوړه وه، د کورنوروغړو او خپلو خپلوانو به په لاسونو کې د سرو یا د سپینوزرو سیکه نیولې وه او کله چې به دا خدمتګارورته وړاندې شو نو دوی به دغه سیکه د هغه په کڅوړه کې واچوله، نواب به دا هرڅه څارل چې څوک څومره سیکې په کڅوړه کې اچوي. دا سیکې به د نواب د سر صدقه ګڼل کېدې او کله چې به نواب د دغه کورنه ووت نود کڅوړې ټولې پېسې به په غریبانو وویشل شوې. که په یوه کورکی نواب ته توره نه وړاندې کېدله او یا به د کڅوړې پیسې کمې وې نو نواب په دې سخت خپه واو له هغې کورنۍ سره به یې سمه دمه دښمني شوه ځکه د هغې مانا دا وه چې هغه کورنۍ ده ته پتمنه نه وه او یا یې درناوی ورته نه لرلو.

نواب افتخارعلي خان درې پښتنې میرمنې را واده کړې، لومړۍ مېرمنه یې د رام پورد نوابي کورنۍ نه وه، دویمه یې د ټونک د نواب امیرخان لور او دریمه یې د مالېر کوټله د یوې پښتنې کورنۍ جینۍ وه خو له یوې نه یې هم اولاد و نه شو. د هند حکومت د زرعی اصلاحاتو په لړ کې له ځمکه والو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لويي ځمکې واخيستې او په عامو خلکو يې وويشلې ، د نوابي سيستم له ختمېدو سره ډېر خلک بې روزګاره شول .
هغه ځمکه وال چې په مالېر کوټله کې پاتې شول د هغوی شمېره ډېره کمه ده،پاتې نورو پښتنو به يا مزدوري کوله او يا يې اهنګرۍ ته لاس واچوه،دلته اوس د خلکو شمېره د سلو زرو نه ډېر ه ده چې په کې شل زره مسلمانان او ډېر يې پښتانه دي .

هغه تللې عظمت

د ۲۰۰۲ کال د دسمبر د مياشتې دېرشمه نېټه وه د مالېر کوټله اسمان خړ و ،د دې ځای د پخواني نواب کور سکندر منزل ته مې خبر ورکړی و چې زه د ساجده بيګم ليدل غواړم. سکندر منزل په اته جريبه ځمکه کې جوړ شوی دی او هر نواب په خپل وخت او په خپله سليقه دا ښکلی کړی او يا يې په کې ترميم کړی دی .
د ماڼۍ وداني د وړو لهوری خښتو جوړه ده ، د دې د پاسه سيمټي پلستر او وربانديې ژېړ رنګ د شلمې پيړۍ دی. د دې د لوی دروازې نه د ننه پراخ انګړ د ځمکې نه لږ لوړ جوړ دی چې چت نه لري او ښايي په خاصو موقعو او يا په اوړي کې وربانديې بې شمېره خلک کېښېناستل او د حجرې کار يې ورکاوه. د دې انګړ بل سرکې يوه بله لرګينه دروازه د ننه وړوکي دالان کې خلاصېږي چې ښايي د بوټانو او يا د څپليو د ويستلو ځای وو ،خو دومره لوی و چې يو مېز او يوه لويه هېنداره پکې په ځای شوې و.
د مېز د پاسه د هند د پخوانۍ لومړۍ وزېراعظمې اندراګاندهي عکس ايښی و ، په يو بل عکس کې د راجيوګاندهي سره يوه مېرمنه ښکاريده چې زما په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه د نواب افتخار وروستۍ مېرمنه ساجده بیګم وه. د دالان بل سرته د لرګي په دروازه شیشې لګیدلي وې ، یوې خدمتګارې دا دروازه راته پرانیستله او د ننه یې د راتلو اشاره راته وکړله، ما غوښتل چې بوټان وباسم خو د ننه مې چې په قالین دوړې او خاورې ولیدلی نو اراده مې بدله کړله.
دا لوی هال (تالار) چې یو وخت د مالیرکوټله نوابانو پکی د خپلو خپلوانو سره لیدل او مهمې جنګي فیصلې به یې په کې کولې دومره لوی نه و. زما په اندازه دېرش مېټره اوږد او لس مېټره پلن و ،د دې تالار ټول فرش په زړو قیمتي قالینو پټ و چې رنګونه یې خاوری شوی و . له دیوالونو ژېړ پلستر په رانړیدو و ، د کړکیو ځینې شیشي ماتې او نور یې په ښیرو پټې وې .
داسې ښکاریده لکه چې دلته چا په میاشتو هم صفایي نه کوله.
د دیوالونو سره په قطار د لرګیو ښکلي نقشونه لرونکی دکړو پښو (پایو) انګریزي طرز قدیمي صوفې وې چې ورباندې مخملي ګدۍ ایښې وې . په دیوالونو د پخوانیو نوابانو رنګین انځورونه ځوړند و چې د نواب احمد علی عکس په کې پاک او نوی بریښېدوخو د دیوال په بل سر کې تر ټولو لوی او رنګین انځور د نواب سکندر علي خان وچی لباس یې حیرانونکی و. ده د ګیډې پرتوګ د پاسه چپنه اغوستې وه او داسې ښکاریده چې ډېر لوی اوغټ سړی وي خو د ده په اړه په کتابونو کې لیکل شوي و چې نوموړی به ډېر ساده لباس اغوستو او په پښو به ګرځېدو.
یو څو شیبې وروسته ساجده بیګم د تالار د بل سر د دروازې نه را دننه شوه، ښښنه یې وغوښته چې د دې زکام و او طبیعت یې ښه نه و. ما سره یې په وریځ تندي روغبړ وکړ ، کښېناسته او ډېره په مینه یې راسره خبرې پیل کړې.
د دې په نیلا سترګو کې د زماني غمونه پټ و خو اوس هم ښه ښایسته وه، لوړه دنګه او د مخ په ګلابي پوټکی یې ډېرې ګونځې نه وې، اواز یې دروند

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. ما د غږ د ثبت لپاره مایکروفون او ټیپ را وویستل نو دی راته په خندا وویل ته څه پوښتنې لرې؟
ما ورته وویل، غواړم چې د نواب افتخار او وروستیو حالاتو په اړه درسره خبرې وکړم،خو هغې د پخوانیو حالاتو په اړه یا خو معلومات نه لرل او یا یې هم نه غوښتل چې په دې اړه څه ووایي د نواب افتخار په ذکر هم خاموشه شوه.
ما د دې نه د شخصي ژوند په اړه پوښتنې وکړی خو دې په ډېر احتیاط خبرې کولې او معلومات یې نه راکول.
د نوابي کورنۍ د مېرمنو په اړه یې وویل چې هغه وخت ډېره سخته پرده کېدله،د هېڅا جرات نه و چې له اجازې پرته د ښځو خونو ته ورشي، هغه خدمتګاراني چې د کور د ننه به یې کار کاوو دوی هم یوازې د لوی تالار د دروازو د شانه له سړیو سره خبرې کولی شوې.
ښځو ته د سرکاري سفرونو اجازه نه وه، او که مېرمنې کله په ځانګړې ګاډي کې له کوره بهر وتلې نو ددی چارچاپېره به پردې لګیدلې وې.
کله چې به کومه ښځه ناروغه او مجبوره شوه چې حکیم ورته را وغواړي نو حکیم به د پردې د شانه نه یوازې د هغی د مرض د علایمو په اړه پوښتنې کولې. ډېرسخت مرض دتشخیص لپاره به یې کله کله د نبض کتلو اجازه اخیسته. په مالیر کوټله کې پښتانه د یوبل سره د خپلوئ له کبله تګ راتګ کوي. دوی چې به کله د خپلو خپلوانو کره ورتلې. د نوابي کورنۍ مېرمنې به د چا کورکوځې ته ورسېدې او ګاډی به ورېاندې نه شو تللې نو د کوځې دواړو غاړو ته به یې څادرونه (پردې)ونیول، ښځی به د ګاډی نه ښکته شوې نو دوی به د څادرونو په منځ کې د هغه کور دروازې ته ولاړې.
ساجده بیګم راته وویل ماچرې بورقه (بقره) نه ده په سر کړې ځکه چې ضرورت یې نه وپېښ شوی د خپل لباس په اړه یې راته وویل" مونږ زیاتره کمیس پرتوګ اغوستل، ساړهي زمونږ لپاره پردی لباس و ،کله کله به مو په خاصو موقعو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنگه پاجامه (چوړي داریا چین دار) او اوږد پیشواز(کوچاني ډوله کمیس) اغوستل. په پنجاب کې د سرو زرو د گاڼو ډېر رواج دی نو د هرې یوې مېرمنې به ښه درانه بنگړي، کړې او نور کالي و.

ساجده بیگم د نولس سوه اویایمې په لسېزه کې د کانگرس گوند لخوا په ټاکنو کې برخه اخیستې او د مالېر کوټله لپاره د پارلیمان څوکۍ یې گټلې وه. هغې نه مې پوښتنه وکړه چې په ژوند کی یې تر ټولو گرانه فیصله څه وه نو مسکۍ شوه او وی ویل ،کله چې مې په سیاسي ډگر کې قدم کېښود نوراته جوته شوه چې د پردې تر شاکارونه ناشونی دی، زما لپاره تر ټولو گران کار له پردې بهر را وتل و. زما دکورنۍ ځینې غړي په دې خوشحاله نه و خونواب افتخارعلي خان یو روڼ اندی واو ما سره یې پوره مرسته وکړه.

ما ترې د نوابې کورنۍ د قیمتي او زاړه اثارو په اړه پوښتنه وکړه نو هغه یو څه ناارامه شوه او وی ویل" هغه څه چې ما ته را رسېدلي اوس هم راسره دی،د هغې نه وراندې د شیانو پوښتنه دې له هم هغو خلکو وشي.

ساجدې بیگم په کنایه کې راته وویل چې په کورنۍ کې یې د وراثت په اړه یو څه لانجه روانه ده او خبره تر محکمې رسېدلې ده گوره چې څه کېږي. ورته مې وویل چې ولې دا دومره ښایسته او ښکلې ماڼۍ حکومت ته نه ورکوي چې هغوی یې میوزیم کړی اویا پکی تعلیمی اداره جوړه شي. هغې راته وویل چې اوس یې په یوه برخه کی پخپله د جینکو یو ښوونځی پرانیستی (یعني د فیس په بدل تعلیم) او دا چې د دې ماڼۍ نه د میوزیم جوړولو په اړه به غور وکړي.

د هغې نه می اجازه واخیسته چې د دې ماڼۍ د هندارو خونه (شیش محل) وگورم. چی د تالار نه بهر ښې لاس ته په بره پوړ کی جوړ و. دلته د تالار چت هم لوړ خو ساده و او د دې د یوې لویې دروازې نه هغه کوټې ته لاره وه چې دوی ورته شیش محل وايي،دلته په چتونو او دیوالونو په زرگونو وړې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لويي هېنداري لګېدلې وې، کوټه د يوې خېمې په شکل وه او د دې په نريو ستنو هم وړې رنګېنې شيشې وې. ما چې د هرې خوا نه هڅه وکړه ، د دې کوټې ښايست مې په کېمره کې خوندې نه کړی شو ، د هرې خوا نه د کېمرې د فلېش رڼا د يوې يا بلې هېنداري نه بهرته راتمبېده او تصوير يې خرابوو. هغه شيشې چې د دې د چت نه راللوېدلې وې د پېښولاندې راتلې، په ځمکه يو څادر غوړېدلی و چې شيشی د چا پښې ژوبل نه کړی. په دې ټوله کوټه کې مېز څوکۍ نه و.
د هندارو کوټه قريبا دولس ميټره اوږده او قريبآ شپږ مېټره پلنه وه، او د دې په يو سرکې محراب جوړ و ، په دوو ديوالونويې په فريمونو کې زاړه او د انګريزانو د وخت عسکونه ځوړند و چې په کې د مالير کوټله بيلابيل مشران د خپلو بهرنيو ملګرو سره ناست ښکاريدل.. د لرګي په يوه فريم کې ليکلی فرمان هم ځوړند و خو دومره خاورې او دوړې پرې پرتې وې چې هېڅ نه لوستل کېده.
د دې کوټې د ستنو شا ته لوي کړکۍ يوې ګيلرۍ ته خلاصېدې چې د هغې يوې خوا نه د ماڼۍ انګړ ښکارېده. يو بل محراب نه ښکته د دربار هال ښکارېدو چې اوس تش پروت و ، نه يې په فرش قالينې وې او نه يې په کړکيو وربښمنې پردې.. د خښتو په ديوالونو د جولا ځالې ځړېدې. د شيش محل د کوټې په ورستي سر کې د شيشو او لرګيو يو شوکېس(د شيشی او لرګی وړوکی صندوق ډوله مېز) ايښی و ،هاغسې لکه چې په موزيمونو کې وي او زاړه توکي پکې ايښودل کېږي. زه نژدې ورغلمه چې ووينم ګوندې په کې کوم تاريخي يا لرغوني اثار ايښی وي. ځکه دې شوکېس ته يو جرنده(قفل) هم ځوړندو ، نو تلوسه مې زياته شوه خو هلته د شلمې پېړۍ د پروړو جوړ شوی د اروپايي ښځو د سر خولۍ(هېټ) ايښې وه. د چت نه يوه وړه شيشه زما مخی ته را پريوته نو پام مې شو چې دا خونه په رژېدو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکندر منزل د دويم پوړ نه مې چارچاپېره وليدل، د دې د لويې دروازې نه بهر د دوکانونو د جوړولو کار کېدو، هغه لارې چې يو وخت په کې د نوابانو ګاډئ او موټرې تلې راتلې اوس سيمټو، خښتو او اوسپنې بندې کړې وی. د ماڼئ بلې خوا ته د مېښو او د غواګانو غوجلې وې. د اتلسمې پېړۍ د دې ودانۍ د لويو ديوالونو په سوريوکې ابابيل او د مرغيو ځالې جوړې وې، په يوې برنډې کې د پيازو پوستکي هوا بادول، خدای خبر د کومې مېلمستيا نه پاتې و.

ښکته د ساجدې بيګم سره مې نوری خبری وکړی. د شيش محل په اړه يې وويل زه خپل زيار باسم اوسو چ کووم چې د دی لپاره د لکهنو نه کارګران را وغواړم چې دا بېرته جوړ کړي. د دی کورنۍ د کتابونو او د پخوانيو اسنادو په اړه پوښتنه مې تری وکړه نو هغې ډېر په خپګان وويل " څه موده وړاندې زمونږ د ماڼۍ د يوې کوټې چت په باران او سېلۍ کې راپريوت او زياتره کتابونه اوبو ووهل، هغه څه چې ترې پاتې شول مونږ سره دي خو نور ضايع شول.. په ساجده بيګم کې مې د ژوند هېڅ هيله نه ليده ، داسې ښکاريدله لکه چي ژوند ورته يو پېټی شوی وي.

د نواب افتخار لومړئ ميرمنه د ټونک د نواب خور چې زما د تګ پر وخت د اتياوو کلونو وه، په يوې بلی ماڼۍ مبارک منزل کې اوسېده.

مبارک منزل ته تللې ښکلې لاره په شنو ونو او ځنګلونو پټه وه،د ژېړ رنګ دا ودانۍ د لويو لويو باغونو په منځ کې جوړه ده، ماڼۍ ويجاړه ، مارغانو په کې ځالې جوړې کړې او هيڅوک په کې نه ښکاربدل.

د لويې دروازې سره جوخت يو کټ پروت او يو زوړ سړی چې ځان يې په ګرانه خوځولی شو، يوازينی څوکيدار و. هغه راته وويل چې مشره نوابه څو کالو راهيسی ناروغه ده او په مالير کوټله کې د جوړو شويو نويو بنګلو(ودانيو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کی په یوه کې اوسېږي خو د نوی بنگلی یوی نرسې راته وویل چې نوابه ډېره کمزورې ده اود هیڅا سره لیدل نه غواړي .
درې کاله پخوا په فارسي لیکل شوی یو زوړ کتاب وموندل شو. زما نیکه د مالېر کوټله د وروستي نواب افتخار علی خان تروخته د ماڼۍ د کتابونو او لیکلو اسنادو د ساتونکي په توگه کار کاوه اود هغه له مړینې سره سم له ماڼۍ سره زموږ اړیکه پرې شوی وه. . اوس چې مې دا کتاب وموند نو یوه تلوسه مې پیدا شوه چې په دې کې به څه لیکلي وي. زما اردو ژبه زده ده او دومره مې ولوستلی شول چې دا کتاب دوه نیم سوه کاله پخوا په لاس لیکل شوی او د مالېرکوټله ځینې پېښې په کې ثبت دي. د کتاب په وروستیو پاڼو کې یې تاویزونه هم لیکلي واو د دې لپاره چې کتاب یو څوک ولولي او یایې وژباړي زه د مالېرکوټله د نواب شېر محمد خان د علمي څېړنو مرکز ته ولاړم. د دې ادارې مشر زینت الله خان په فارسي ژبه پوهېږي خو ده راته وویل "زه وخت نه لرم" بیا مې د ښار مفتي فضل الرحمن عثماني ته دا کتاب ورکړو او ورته مې وویل چې زه به کله ناکله درځم چې په دې کتاب ځان پوه کړم او را ویې ژباړم. خو مفتي صاحب هم ډېر مصروفه سړی دی،شپږمیاشتې یې دا کتاب له ځانه سره ایښی و ، بیا چې ورپسې ولاړم نو کتاب د ده په کتابتون کې بی درکه شوی و. ما دمفتي صاحب نه گیله وکړه نو دی نا راضه شو او راته یې وویل "وگوره که په کتابتون کې یې لټولی شې ویې لټوه او واخله".
ما په خپله د هغه په کتابونو کې لټون پیل کړ او اخر مې کتاب پیدا او کور ته راوړ. یوه ورځ مې دا کیسه یوځای کې وکړه، هلته د کالې خان په نامه یو تن راته وویل چې نیکه مې په فارسي ژبه پوهېږي او غوښتنه یې وکړه چې کتاب ورکړم چې خپل نیکه ته یې یوسي، اوس کتاب له هغه سره دی ، یوکال کېږي چا راته وویل چې هغه داکتاب بل چاته ورکړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ټوله کیسه په مالېر کوټله کې راته غضنفر علی خان وکړه چې له نوابي کورنۍ سره خپلولي لري . د هغه د مېلمنو په کوټه کې په دیوال یو زوړ ډال ځوړند و ، ماترې پوښتنه وکړه چې دا د کوم وخت دی او توره به هم ورسره وي او که څنګه، هغه څه شوه؟ غضنفر علي خان راته وویل چې "د دې ډال په شان یو بل هم و او توره هم ورسره وه، زما خورئ چې په پاکستان کې اوسېږي یو ځل په چکر مالېر کوټله ته راغلی و د هغه دا توره او ډال ډېر خوښ شول ، راته یې وویل چې د خپلې کورنۍ یوه نښه له ځانه سره وړل غواړي . موږ هم ورته دا دواړه ډالۍ کړل او فکر مې وکړ چې له دې ځایه به هلته دا ډېر خوندي وي . د هند او پاکستان ترمنځ نااندریو او د جګړې له امله مسلمانانو دغلته په خپلو کورونو کې د دا ډول شیانو ایښودل بند کړي دي، په مونږ شک کېږي ، زموږ ډېرو خپلوانو پخوانۍ تورې را ټولې کړې او په یوه ځاه کې وغورځولې چې ځان ترېنه خلاص کړي.. زموږ په کور کې دا توره او ډال ډېر قیمتي و او د نواب له خوا زموږ نیکه ته د هغه د خدمتونو په بدل کې ورکړل شوي و".
کله چې غضنفر علي خان په ۱۹۹۱ کال کې د خپلې خور د لیدو لپاره پاکستان ته ولاړ او د تورې پوښتنه یې وکړه نو خورئ ورته وویل "ماهغه توره په کراچي کې د فرانسې سفیر ته ډالۍ کړله او هغه دومره خوشحاله شوچې ماته یې یو سند راکړوچې په کې زما نوم لیکلی او دا چې زه د فرانسې ښه ملګرې یم". غضنفر علي خان وویل زما خورئ د هغې موقع یو عکس را استولی چې د فرانسې سفیر ته توره ډالۍ کوي..
ما د غضنفرنه پوښتنه وکړه چې ایا دی هم دغه کار یو ویاړګڼې؟ نوپه دې خبره د هغه سترګې له اوښکو ډکې شوی . ما تری د پخوانیو عکسونو پوښتنه وکړه چې څه یې کړل؟ هغه خپلې مېرمنې نصرت جهان ته وکتل او راته یې وویل" دوی هغه زاړه عکسونه کوم ګودام کې اچولي دي" بیا دی ولاړ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې تور او سپین عکسونه چې په فریمونو کې بند و راوړل او دوړې او خاورې یې ترې و څنډلې.
ما د ناستې د دې کوټې دیوال ته کتل چې پرې له یو سر نه واخلې تر بل پورې د هالېنډ د لاله ګلانو یو لوی پوسټر لګیدلی و، دا ډول پوسټرونه په بازار کې شاوخوا پنځوس روپۍ قیمت لري.. نصرت جهان ته مې وویل" فکر نه کوی چې دا عکسونه له هغه پوسټر نه زیات ارزښت لري؟" زما په خبرو هغی ته یو څه تاو ورغی او راته یې وویل نن سبا خلک رنګه تصویرونه خوښوي.". ما ورته وویل" په لندن کې دا سې عکسونه مې په انتیک پلورونکو په نیلامۍ کې لیدلي چې قیمت یې د سلو ډالرو نه کم نه وی، دوی دواړو یوه شېبه دا سې راته کتل ته به وا ئ زه ورسره ټوکې کووم.
اخر مې ورته وویل "تاسو خو هسې هم دا عسکونه په ردي کې غورځولي دي ، که غواړئ زه به دا عکسونه درنه په بیه واخلم" ،نصرت جهان ژر پاڅیده او عکسونه یې ځای پر ځای کړل. غضنفر وویل" دا خو زموږ د خاندان یو میراث دی" ما ورته وویل نو د پلار نیکونو میراث کوم ځای ساتل پکار دی؟ زما هیڅ اراده نه وه چې دا عکسونه یا بل څه ورنه په بیه واخلم خوددی لپاره چې دوی د عکسونو په ارزښت لږ پوه شي نو دا خبره مې وکړه.
غضنفر راته وویل "زما د نیکه ټول کتابونه او کاغذونه موږ په ګودام کې اچولي دي،اوس چې تا راته وویل نو زه به یې په یوې سمې کوټې کې خوندي کړم او هغه زوړ تاریخ خو هرومرو پیدا کووم".هغه به د وروستي نواب افتخار علی خان سره ډېر لیدل او راته یې وویل کله چې هغه د مالېر کوټله تاریخ لیکلو نو یوه ورځ یې زه را وبللم او د کاغذونو یوه ګیډۍ یې راته راکړه، په دې کې د مغل پاچاهانو او نورو واکدارانو له لوري په فارسي ژبه لیکل شوي فرمانونه او نور بی شمېره لیکونه و ،(ښايې د افغان واکمنو لیکونه هم پکی و)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله د مالېر کوټله دنوابانو د لاس لیکلي شیان هم و ، ما د ځېنو لیکونو نېټې ورته ولوستلې، وروسته معلومه نه شوه چې دا کاغذونه څه شول.
ځو کاله کېږي چې د مانۍ د کوټې یو چت را پریوتی او ځیني قیمتی کتابونه په کې ضایع شول، ورسته ساجده بیگم ډېرکتابونه او کاغذونه په کباړي کې خرڅ کړل، زه چې خبرېدم هر څه د زوړ کاغذ په بیه خرڅ شوي و او یوازې هماغه قلمي زړه نسخه چې په فارسي لیکل شوې ده په مشکله مې له چانه واخیسته او اوس رانه بیا ورکه ده"
د مالېر کوټله محمد اقبال خان د خپل نوم سره شېرواني لقب کاروي او وایي چې د ده نیکه په پښتو پوهیدو ځکه دی به سرحد صوبې ته تلوراتلواو د بوډاگانو په هغه ډله کې شامل و چې په ۱۹۰۳ کې یې په ډېلي دربار کې گډون کړی و. دی د نواب یو صاحب منصب و او کار یې د نواب د ورځینو چارو سمبالول و د ده عهده سردار ډیوړهي(د میلمه پالو سردار) وه او ریاست ته د راتلونکو مېلمنو د هرکلي نه را واخله تر نواب د سرکاري سفرونو او د پروټوکول کارونه به یې سرته رسول.
د اقبال خان په کورکی د ناستې په کوټه کې په دیوال دده د نیکه د عسکونو سره یو ډال هم ځوړند و چې د گېنډې(خړتمي ځناور) د څرمنې نه جوړ و ، خو د نیکه د تورې درک یې نه لگېده. اقبال خان د اسونو کاروبار کوي او په مالیر کوټله کې یې خلک د لمبردار په نوم پېژني. دی د پنجاب د بیلابیلو برخو نه اسونه راوړي ، د دو ی خسمانه کو ي او بیا یې په لوړه بیعه خرڅوي.. د ده کورنۍ به اسونه ساتل او ریاست ته به یې د جنگ او سفر لپاره ورکول خو داسې چې اوس یې په بازار کې خرڅوئ، دا کار هیڅچا نه و کړی، اقبال خان وایي دوی د لودیانو سره نژدې اړیکې ځکه ساتي چې د ودونو لپاره د پښتنو کورنۍ غوره گڼي، هغه وویل د پنجاب د وېش سره د مالېر کوټله پښتنو ته سخت تاوان رسېدلی دی.. د اقبال خان دویم ورور محمد خان ځمکې ساتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د کروندګرو سره لګیا وي،کشر ورور اجمل خان یې په پوهنتون کی سبق ویېلو.. دده د معلوماتو له مخی دراېڼ د پاکستان د اټک په سیمه کې دی او دغلته د دوئ د مشرانونه د یو صوفي پیر زیارت اوس هم شته دی.. هغه ته د پیر نوم نه و معلوم خو وایي چې زیارت ته یې د اوسپنې قفل (جرنده) لګیدلی دی،د ده په وېناکله چې د شېرواني کورنۍ غړي زیارت ته نژدې شي نو دا جرنده په خپله خلاصه شي. د زیارت مخې ته د یوې زړې او پخوانۍ ونې تنه هم پرته ده او مراد غوښتونکي دلته یو مېخ ټک وهي .

د مالېر کوټله د نوابانوسره نږدې اړیکی لرونکی یوه بله کورنۍ د اخلاق خان ده چې د شېرواني لقب کاروئ. دی د محکمې وکیل دی او ځینې پخواني روایات یې لا اوس هم ساتلي دي . په ماشومتوب کې به دی سکندر منزل او مبارک منزل ته ډېر تلو ، او د نوابي کورنۍ د حالاتو نه هم زیات باخبره و. د نواب احمد علي د ژوند په اړه یې د مشرانو نه اورېدلي و چې هغه به ډېر شراب څښل، د ماښام سره به دی د سکندر منزل په بره دالان کې کښېناستو ، یو نژدې ملګری به ورسره و او جامونه به یې کړنګول.

اخلاق احمد شېرواني راته د نوابانو د لباس په اړه وویل چې دوی به تنګې پایجامې، هغه چې ډېر چین لري او د هغې د پاسه شېرواني (د بندي غاړې اوږد کوټ) اغوستو. د ده په فکر د دې کوټ نوم شېرواني د مالیر کوټله د نوابانو لخوا ورته ورکړل شوی دی . نوابانو په سر پټکی تړلو او د هغه شمله به لوړه او ډېر ولونه یې لرل،د پټکی یوه پله به شاته تر ملا ځړیدله، د دې پټکی د پاسه به د سرو او د قیمتي ډېرو ښایسته جیغه(بروچ) لګیدلې و.

د دوی څپلئ(پنې) به افغاني وې او اکثر به ورباندې د تیلې کار شوی و. دا څپلئ په مالېر کوټله کې د پټهاني جوتي(پښتنو پنې) په نوم شهرت لري او اوس یې هم خلک په خاصو موقعو او ودونو کې په پښو کوي.. د سیمې پښتنانه خمیره ډوډۍ او غوښه ډېره خوري، دوی یو ډول ډوډۍ پخوئ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټه پېړه یا زواله اخلي لړ یې په تبې ړدي چې کلکه شي بیا یې په سرو سکارو ړدي چې غټه ډبله ډودۍ ترې پخه شي، دوی روغني ډوډۍ هم خوري او غوښه زیاتره په ښورا کې پخوي

د اخلاق احمد په کور کې یوه پخوانۍ توره(دده په وېناسل کاله زړه) تراوسه د شاوخوا خلک د ودونو لپاره ترې وړي د واده شاه ځلمی ته یې په ملا ورتړي.
هغه وویل د واده شاه ځلمي ته د تورې ورکول یو ویاړ ګڼل کېږي. بیا یې هغه توره را وغوښته چې ماته یې رابښکاره کړي. توره د نسواري مخمل په تېکی کې بنده وه او په لاستی یې طلائ کار شوې و، زما په غوښتنه دوی توره د تېکی نه د راویستلو هڅه وکړه، خو داسې معلومیده چې دا چېري هم له تېکی نه وه را ویستل شوې،د اخلاق احمد یو ځلمي زوی په ډېرو زورونو سره اخردا له تېکی را وویسته او زما د توقع سره سم یوه زړه او زنګ وهلې توره ترې را ووته .

د مالېر کوټله یو بل اوسېدونکی نصرت اکرام خان د هند د پارلمان لپاره دوه ځلي انتخاب شوی دی او د کانګرس په حکومت (۱۹۹۷-۲۰۰۰)کې د لوبو وزریر هم و. نصرت اکرام د شېرواني لقب د خپل نوم سره نه لیکي او د پښتو ژبې په اړه یې راته وویل چې دمالېرکوټله پښتنو له پیل نه پښتوژبه نه ویله ځکه چې دوی په پنجاب کې ژوند کوو. دوی چېرې هم د خپلې ژبې او کلتور تبلیغ نه دی کړی که څه هم ځایي خلکو د دوی ډېر رواجونه خپل کړي دي ،د بیلګي په توګه پښتنې ښځې تل ستر او پرده کوي، په ځان څادر او یا بورقه اچوي، له دوی سره په سیالۍ د پنجاب ډېرو ښځو د څادرونو په سرول پیل کړل. دشېخ صدرالدین او د بهلول لودهی د کیسې په ویېلو دده سترګی له اوښکو ډکی شوی.

ساجده بیګم په ۲۰۰۵ کال کې مړه شوه او دهغې د مړینې سره د مالېر کوټله د نوابې کورنۍ له ځینو نورو رازونو پرده پورته شوه. نواب افتخار خان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸۰م کې ساجدې بیګم ته طلاق ورکړی وا و وروسته هغې د انور خان نومي یو کس سره واده وکړوخو د افتخار له مړینې وروسته ساجدې بیګم یو واري بیا په سکندر منزل کې ژوند پیل کړ اوځینو خلکو پری شک کوو چی د نوابې کورنۍ شیان یې په یوه او بل پلمه خرڅول. د هغې د مړینې نه ورسته یو تن چی ساجد علي خان نومېدو مانۍ کی کنښناستو ،ده دعوه وکړه چې د ساجدې بیګم لېورزوی دی، او په ماشوموالي کې هغې په فرزندي نیولی و. کله چې ساجد علي خان د خپلی کډی سره سکندر منزل کې داخل شو نو ځایي پولیس ورغلل ، ټول یې له دغه ځایه وشړل او کور یې بند کړو .
د نواب افتخارعلي خان په وصیت کې چې د ۱۹۷۱ م د دسمبر په میاشت کې لیکل شوی و ، دا مانۍ یو وقف بورډ ته سپارل شوې وه او خپل تر مرګه ساجده بیګم یې ددی مختاره ټاکلی وه چې هغه به د خپل مرګ نه وړاندې مانۍوقف بورډ ته سپاري. خو د طلاق نه وروسته افتخار علي خان خپل وصیت بدل کړو او د روڼ اندو مسلمانانو یوه دیارلس کسیزه کمېشن یې جوړ کړ چې د دې مانۍ څارنه وکړي خو د نواب له مړینې وروسته د وقف د دیارلسو کسانو له خوا هېڅ داسې څه عمل و نه شو چې د مانۍ څارنه پری شوی وای. په مالېر کوټله کې عامو خلکو وییل چې ساجده بیګم د کانګرس له غړو سره اړیکې لري او خلک تر ې وېرېږي اوبله دا په خپله هم د وقف بورډ مشره وه نو ځکه چا څه نشوای کولی.
په لاهور کې یو تن فیاض احمد خان چې د ساجده بیګم خپل سکه ورور و هم په دې مانۍ دعوه وکړه. د هغی یو لیکلی وصیت چې د مرګ نه یې نهه ورځې وړاندې لیکلې او دستخط کړی و را برسېره شوی دی، او په دې کې وایي چې د دې د مړېنې نه وروسته د دې ټول جایدادبه د دې ورور فیاض احمدخان لاس ته ورځي. ځایي پولیسو د ساجدې سلطان د لاس لیکلی یو قانونی سند ترلاسه کړی دی چې په کې لیکل شوي چې د هغې د ناروغۍ پر مهال د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلوانو په زوره ترې په ځېنو کاغذونو دستخط اخیستی وچې کېدی شي ځېنې په کې د جایداد کاغذونه وي. د مالیر کوټله په مزکو یوه بله دعوه د کوروایې د نواب مېرمنی سرور جهان بیگم هم وکړه چې د نواب افتخار علی خان وربېره وه

هغه وخت یعنې په ۲۰۰۲ عیسوي کال په مالېر کوټله کې ما د ساجده بیگم په اړه څه ښه خبره نه وه اورېدلې. سره له دې چې په حکومت کې پاته شوی وه ډېره لوستې مېرمنه نه وه. ځینو خلکو ویېل چی هغی په چندي گړه (دپنجاب ایالتي مرکز)کی ځان له بنگله جوړه کړې وه، له دې مانۍ ټول قیمتي او ښایسته شیان یې هلته وړل او ورو ورو دکورنۍ د ځمکو او نورو شیانو په خرڅولو لاس پورې کړی و اود مالېر کوټله د تاریخي شتمني د ژغورلو لپاره یې لکه د نورو ریاستونواو یا له حکومت نه مرسته نه وه اخېستې.

د مالیر کوټله د هغې زړې کلا یو څو دیواله اوس پاتې و چې د شیخ صدرالدین کړوسي د کوټله په نوم جوړه کړې وه. په کومو ځایونو کې چې د دېوال اثار پاتې دي هلته د دې لوړوالی شل فټه قریبآ اووه میټره او پلن والی درې فټه یو میټر ښکاریدو چې د خطر پر وخت به پرې ساتونکي له غشو او لیندو او یا د ټوپکو سره ولاړ و. په دغه کلا کې اوس لارې او هټۍ جوړې دي. د ښار مرکزي ځای د شیخ صدرالدین صدرجهان زیارت دی چې له هرې خوا نه ورته خلک ځي. له زیارت سره جوخته کوڅه محلت د حضرت شیخ یا شېخ حېدرمحلت نومېږي. د دې زیارت نه چارچاپېره د پخوانیو لویو تیږو دیوال جوړ دی. یوه نوبت خانه(نقارخانه) هم په کې شته چې د شیخ صدرالدین د کالنۍ عرس پر مهال په کې نغاره غږول کېږي.

ځایي خلک په دې باور دي چې دا دیوال پیریانو په یوه شپه کې جوړ کړی دی. زیارت ته تلونکي په لوی سړک د یو هندو فقیر بابا اتمارام یادگاري ځلی دی چې په کې د هندو مذهب ځېنې انځورونه جوړ دي. دې ځلي ته مخامخ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوب کې يوه څاه ده چې څلورګوټېزه محرابي دروازې لري، له دې دروازو يوه پوړۍ ښکته تر کوهي جوړه ده خو په کوهي کې اوس اوبه نه شته. نواب سکندر علي خان د دې کوهي لپاره ځمکه وقف کړې وه او عامو خلکو به ترې اوبه وړلې.

د مالېر کوټله په شاهي هديره کې د دې ځای د نوابي کورنۍ غړي ښخ دي. د ۱۷۱۲ کال راهيسې دلته د مېرمنو، ځوانانو او ماشومانو قبرونه دي چې په زياترو يې د مغلي طرز ښنتې او کاشي تيږې کارول شوي دي خو د کوټله بنسټ ايښودونکي بازيد خان قبرد ښار په بله څنډه کې دی.. په شاهي هديره کې تر ټولو ښکلی قبر د نواب سکندر علي خان دی .

د ده د نوابۍ پر مهال د ده مور يو صوفي بزرګ غلام شاه ته ځمکه او د اوقافو پېسې ورکولې چې د دې هديرې ساتنه وکړي.. اوس هم د غلام شاه اولادونو نه ځينې د وقف په پېسو ګوزاره کوي نور يې په مالير کوټله کې دوکانداري او خياطي کوي. ښايي د نواب سکندر خان قبر ته تر ټولو زياته پاملرنه کېږي ځکه دا تل په ښه حالت کې وي. په هديره کې د نواب شېر محمد خان قبر تر ټولو ساده دی او په دې هېڅ سايوان نه شته، د ده وصيت و چې قبر يې ساده او خلاص پرېښودل شي د شاهي هديرې د ځېنو قبرونو نه ښکاري چې د نوابي کورنۍ ځېنوغړو د رامپور د نوابانو تر اغېز لاندې شيعه مذهب خپل کړی و، اود دوی په نومونو کې د علی لقب هم له هاغه وخت راهيسې اضافه شوی دی.

د هديرې پر قبرنو د هر زيارت په ورځ شمعې بلېږي، په دې ورځ د هديرې منجاور دا ځای پاکوي او ځېنې خلک د خپلو مرادونو لپاره دلته راځي خو د نورو ځايونو په شان دغه هديره هم مخ په زوال ده. د دی برج او هغه ديوال چې ورسره جوړ دی اوس ځايي دوکاندارانولخوا د خطر سره مخ دی، هغه دوکانونه چې دې ديوال سره لګيدلي دي د هغوی خاوندان غواړي چې ديوال دی وغورځول شي، د هديری متوليان يې محکمې ته تللي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مالېر کوټله کې اوس د زاړو اثارو د ساتنې يوه ټولنه جوړه شوې ده او کيدی شي چې دوی دنورو تاريخي اثارو سره سره د هغو زړو کتابونو او تاريخي اسنادو ته هم پام وکړي چې نوابې کورنۍ نه پاتې شوي دي .
د پارلمان يو غړی سردار سنگ مان هلی ځلی کوئ او د نواب شېر محمد خان د قبر د موجودگۍ له امله يې دا د يو ژغورلي ځای په توگه اعلان کړی دی..
د زړو اثارو او کلتور ډايريکټر اندرجيت سنگ ساندهو هم په دې کار کې ملاتړ کوي.

د لاهور مالېری

زه د لاهور په ماډل ټاون کی د يو لوئ او ښاېسته کور د مېلمنو په کوټه کی ناسته ووم او دلته اېښی شيانو ته ځير ووم. په دوو دېوالونو د مالېر کوټله د پخوانيو نوابانو رنگين قد ادم انځورونه، يوی خوا ته په لويه هنداره کی د چت سره ځړېدلی فانوس ، د برونزو ، چينی، بلورو او د ښيښی جوړ په رنگا رنگو شيانو دا کوټه را ته يو وړوکی ميوزيم په شان ښکارېده. د کوټی د لويو کړکيو د شيشو نه بهر په چمن کی يو مالی (باغبان) نيالگی کښېنول. دا د شفقت خان کور واو ده راته ډېر په اعتماد وويل چی صدرالدين ملنگ نه بلکه د بهلول لودهی د يو جنرال ځوئ و. هغه په دی باور دی چی دده د ملنگئ کيسی د زيارت منجاورو جوړ کړی دی. دا خبره هم غلطه ده چی نوابانو تېغ(توره) او منجاورو دېغ (دېگ) غوره کړو. ايا صدرالدين خبر و چی دده په زيارت به دېگونه پخېږی. (دا دود د مغلو پر وخت پېل شو) ده د وروستی نواب افتخار علی خان په نوابئ هم نيوکه وکړه چی سکندر علی خان بی اولاده و. ده د ژوند په وروستيو شپېو کی ابراهيم علی خان په فرزندی

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیستو او دی د گدئ دعوی دار شو. شفقت خان ځان د مالېر کوټله د عیسی خانی ټبر نه گڼی ، په لوید یځ پنجاب کی کارخانی لری او ځوئ یې د پاکستان د پارلیمان غړی دی.
د مالېر کوټله ځینو کورنیو ته د لاهور په فېروز پور سړک مزکه ورکړی شوی وه چی اوس پکی کورونه جوړ دی دا ځائ شېروانی ټاون نومېږي. خو د مالیر کوټله نه راکډه شوی پښتانه زیات تره د لاهور په ماډل ټاون کی ژوند کوئ. او ښایسته کورونه لری. دوئ هڅه کوئ چی په شېروانی کورنئ کی ودونه وکړي. د سجاد خان مېرمنه د شاهجهان پور شېروانی ده. دی د پاکستان د مظفرگړه نواب نصرالله خان سره هم خپلوی لری چی مېرمنه یې د مالېر کوټله ده.
اخلاق خان دنصرت خانی ټبر نه دی او نیکه یې حیات محمد خان نومېدو. دی بزنس کوئ خو پخپل کور کی یوه کتابتون لری چی د نور هر ډول تاریخ د کتابونو نه علاوه، د مالېر کوټله په اړه یې چاپ شوی هر څه پکی ساتلی دی. ده د مالېر کوټله د مخه ورو کسانو په اړه پورا معلومات لرل. د نواب زوالفقار علی خان د ځوئ رشید علی خان په اړه یې وویېل چی ده په ۱۹۰۱ کی د لاهور د گنگا رام روغتون سره نږدی یوه مانۍ جوړه کړی وه چی ځینی دېوالونه یې اوس هم شته. ده د لاهور په ایچیسن کالج کی سبق ویېلی و او ورسته د پټیالی مشر وزیر ټاکل شوی و. تر پاکستان جوړېدو په اس گاډی کی گرځېدو، دده مېرمنه انگرېزه وه او اخلاق خان وائ چی قبر یې په لاهور کی دی. د رشید علی خان ځوئ رضا علی په اطالیې کی ژوند کوئ. د رشید ورور خورشید علی خان ځوئ نوشاد علی خان په ترکی او زمبابوې کی د پاکستان سفیر و.
اخلاق خان په دی باور دی چی هندته د شېخ صدرالدین ورتگ ددوئ لپاره ښه و، دوئ متمدنه شول، تعلیم یې وکړ، د ژوند شعور یې وموندلو. ما تری پوښتنه وکړه چی دی خلکو ته ځان ولی د یو افغان او یا د شېرواني په توگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورپېژني. هغه وويېل دا زما پېژندګلوی ده او زما لپاره مهمه ده، هر انسان د خپل اصل په اړه د وېنا حق لري.
وقار خان د کمپيوټر انجينير او په انټرنېټ يې د مالير کوټله وېب پاڼه لري. دده سره د يو محکمې زړه دوسېه په کتابي شکل کې ده او د نيکه نه ورته يوه سيکه پاتې ده چې د نواب اسداله خان (۱۷۸۰-۱۷۸۴)د وخت ده.
د وروستي نواب افتخار علي خان د وراره (د الطاف علي خان ځوئ) دکاظم علي خان سره مې هم په دې سيمه کې دده په کور کې وليدل. دی ځان د مالير کوټله د جمال خاني ټبر بولي اومېرمنه يې د کنج پوري د غورغښتي نواب دکورنۍ ده. ده په علي ګړه پوهنتون کې لوړې ازکړې تر سره کړې وې. خو ماشومتوب يې د مالېر کوټله په مبارک منزل کې تېر شوی دی.. ددې ماڼۍ په يو عکس کې يې راته په دوېم پوړ کې خپله کوټه را په ګوته کړه. د ماڼۍ په اړه يې وويل چې دلته د دوېم پوړ نيمه برخه د انګرېز استاځي(وا ېسرائ) لپاره ځانګړې وه . بوه کوټه د موسيقۍ لپاره وه او انګرېزانو مېرمنو به پکې پيانو غږوله. د نواب د کورنۍ ځينو جينکو به هم کله نا کله ورسره ملګرتيا کوله. کاظم علي خان راته وويل زما د کوټې سره جوخته د خياط (درزي) خپله کوټه وه چې د نوابي کورنۍ د نارينو جامې به يې ګنډلې. د خپل نيکه نواب احمد علي خان په اړه يې وويل چې دده څلور شخصي ساتندويان و چې دوه مسلمانان او دوه به سيکان و. کاظم علي خان په مالېر کوټله کې د خپل نيکه د مزکو او ماڼيو د قانوني وېش په اړه د هندوستان دمحکمې له خوا ليک تر لاسه کړونو هلته يې د ځان لپاره يو سيک وکيل وټاکلو. ما تري پوښتنه وکړه چې دی به د خپلې برخې جاېيداد سره څه کوئ نو راته يې وويېل " زيات امکان ددی دی چې هر څه خرڅ شي او دی پېسې واخلي. زما ددې خبرې په جواب کې چې فکر نه کوئ په دې کار به ددوئ د خاندان ميراث نورو خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته ولوېږي، کاظم علی خان وویېل " هر څه ختم شی...پاچاهئ او سلطنتونه ورک شول."

په مالېر کوټله کی د دوو کسانو نوم ته اوس هم درنښت کېږي، یو نواب شېر محمد خان او بل شېخ صدرالدین دی.

شجره

سرواني

شیخ نهال

شیخ جعفر

شیخ کاکړ

شیخ ابراهیم

شیخ محمود

شیخ موسی

شیخ احمد (جوان مرد)

شیخ ملهی (ملي)

شیخ علي شهباز

شیخ احمد (زنده پیر)

شیخ صدر الدین (۱۴۳۷)

شیخ حسن (مشر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ موسی (کشر)
شیخ عیسی (د بهلول لودی لمسی)
خان محمد شاه
خان محمد اسحاق خان (خواجه مودود)
فتح محمد خان(فاتح)
بازید خان (سیف الملک)
(نواب) فیروز خان
خضر محمد خان
(نواب) شیر محمد خان
(نواب) غلام حسین خان
(نواب) جمال خان

ماخذونه

۱- د سیک خلکو تاریخ ۱۹۷۸ -۱۴۶۹ ډاکټر ګوپال سنګ - نوی ډیلی
۲- تاریخ پنجاب - سید محمد لطیف ۱۸۸۸ بیا چاپ- تخلیقات لاهور ۱۹۹۴
۳ - لودی پښتانه- پوهاند عبدالشکور رشاد کابل دولتي مطبعه ۱۳۳۶ هـ ش
۴- تاریخ خان جهاني و مخزن افغاني- خواجه نعمت الله هروي
ژباړه: ډاکټر محمد بشیر حسین
۵- غزني - کابل او افغانستان - جي - ټي ویګنی - بیا چاپ سنګ میل چاپ اداره لاهور ۱۹۸۲
۶- حیات افغاني - محمد حیات خان ژباړه : عبدالطیف یادطلبي، دانش خپرندویه ټولنه ، ۲۰۰۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- په پنجاب کې یو کال، هربرټ - بی - ایډوړډز، ۱۸۵۱
۸- حاکمان پنجاب، اسد سلیم شیخ، اظهار سنز لاهور، کال نامعلوم
۹- د ملیرکوټله تاریخ، نواب افتخار علي خان ۲۰۰۰
۱۰- د کوټله د مهمو افغانانو حال - د ملیر کوټله خان عنایت علي خان،ملکی او پوځی گزېټییر ۱۸۸۲ د لاهور کتابخانه.
۱۱- د هندوستان سوشیالوجی یوه برخه.
خپلولی او سیاسی نظام. د مالیرکوټله افغان شیرواني مشران ۱۹۴۷ - ۱۴۵۴
د ریتابراره تحقیقی مقاله ۱۹۹۴
۱۲- افغان شرفا او مغل، ریتاجوشي، وکاس چاپ اداره نوی ډلی ۱۹۸۵.
۱۳- شیر شاهی تاریخ، د عباس سروانی تالیف، دکتور دولت محمد ترجمه، کابل افغانستان، ۱۳۵۴.
۱۴- پښتانه د تاریخ په رڼا کې ، بهادر شاه ظفر کاکاخیل، یونیورسټی بک ایجنسی، پیښور، ۱۹۶۵.
۱۵- د هندوتسان په مسلمانانو کې تفریق، د فرانسس رابنسن مقاله، کیمرج پوهنتون ۱۹۷۱، ۱۸۶۰ - ۱۹۲۳
۱۶- سیکان او افغانان، شهامت علی خان، ۱۸۳۹، بیا چاپ امر پرکاشان ۱۹۸۷، نوی ډلی.
۱۷- تواریخ خورشید جهان، ۱۳۱۱ هجري، شیر محمد خان گنډاپور (المکتبه الحقانیه، محله جنگی پیښور).
۱۸- احمد شاه درانی، گنډا سنگ ، ۱۹۵۹ ، رینا آرټ پریس لاهور، بیا چاپ ۱۹۸۱.
۱۹- تمدن هند ، د سیدعلي بلگرامي ترجمه، ډاکټر گستاولی بان، فرانسوی محقق، نیټه نامعلوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰-تذکره روسائ پنجاب (پنجاب چیفس) سر لېپېل گریفن-کرنل مېسی ۱۹۱۰ ژباړه سید نوازش علی ۱۹۳۲ (دوېم جلد) بېا چاپ سنگ میل پبلیکېشن لاهور ۲۰۰۲

۲۱- د کابل د سلطنت حالات. ماونټ ستورټ الفېنستون ۱۸۱۵، بیا چاپ ۱۹۹۲.

۲۲- د خیبر دره، د سلطنتو او حملو تاریخ، پیډی ډوکرټی ۲۰۰۷، فېبر او فېبر لندن.

۲۳-د هندوستان کیسه، مایېکل ووډ، ۲۰۰۷، رینډم هاوس لندن.

۲۴- د پنجاب او د شمال لوېدېځ سرحدي صوبې قاموس-سر ډېنزېل ایبټسن، سر اېډورډ مېکلاگن او اېچ اې روز- لومړی برخه-بېا چاپ سنگ میل پبلیکېشن لاهور- نېټه نامعلومه-

۲۵- په مالېر کوټله او لاهور کی د شیخ صدرالدین د کورنې غړي

یادونه

ددې کتاب لپاره په څېړنو کې ماسره بې شمېرو خلکو مرسته کړې ده.

په مالیر کوټله کې. محمد اقبال شیرواني او اجمل شیرواني چې د خپلې کورنۍ عکسونه او پخواني پاڼې یې راڅرگند اوځینی یې د چاپ لپاره کاپی کړل- د نواب شیرمحمد خان انستی ټیوټ مشر پروفیسر زنیت الله خان او د هغه میرمنې.. دډېلی د جواهر لعل نهرو پوهنتون استاد عبدالخالق رشید. عبدالنافع همت او داود اعظمی چې ځیني کتابونه یې راته ومو ندل. په لاهور کی وقار خان ، اخلاق علی خان او زاهد خان، د وروستی نواب وراره نوابزاده کاظم علی خان ، شفقت خان او یو شمېر نورو پښتنوچی د خپلو کورنېئوپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه بې معلومات راکړل- ، میروبس میاخېل جعفر هاند اود اسرار کریمزي نه مننه چې د کمپوز برخه یې سمباله کړه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library